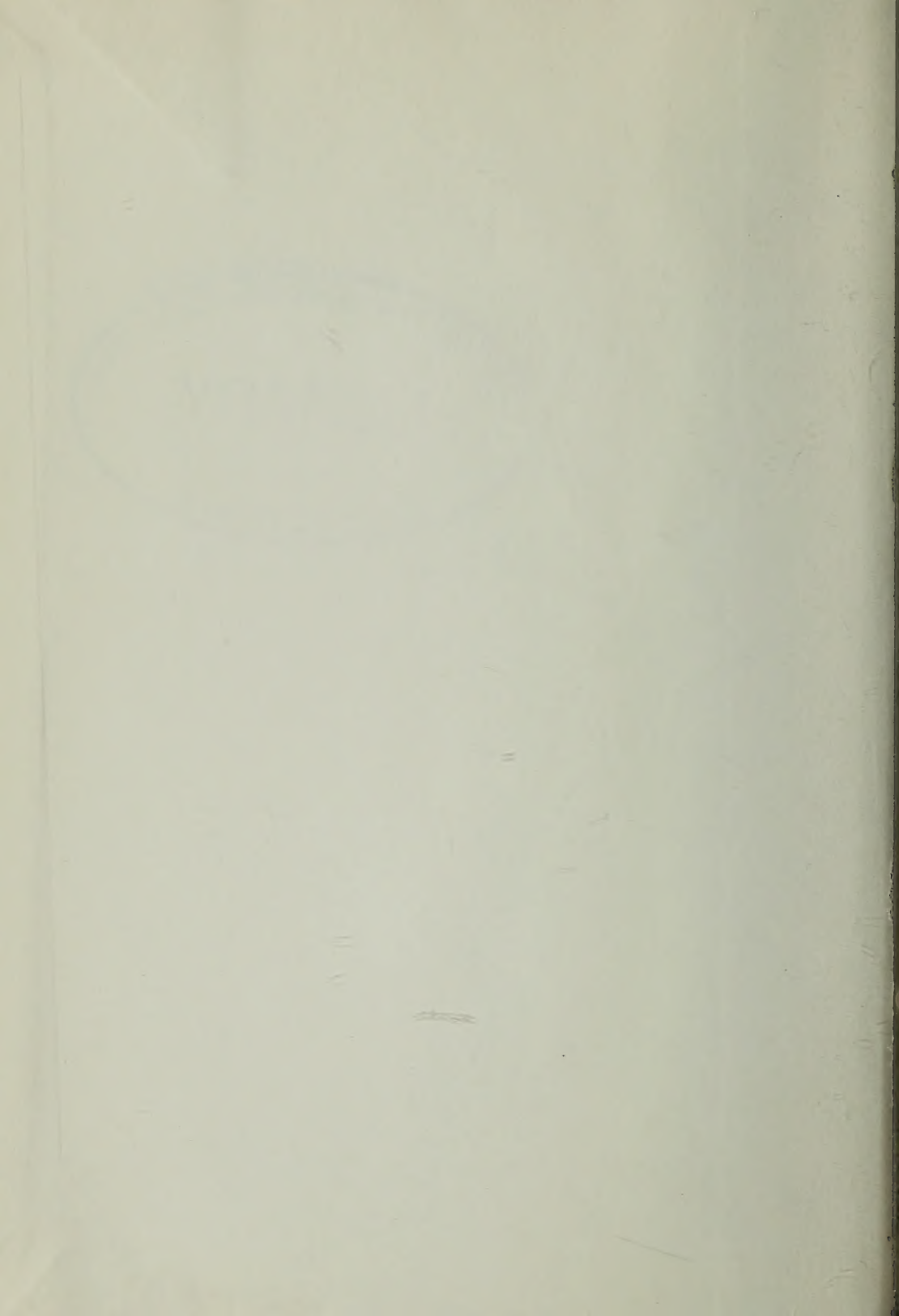


The Institute of Mediaeval Studies
LIBRARY
Toronto, Ontario

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto



STAROČESKÁ KNIHOVNA.
Č. I.

O MUČENÍCÍCH ČESKÝCH KNIHY PATERY.

PODLE PRVOTISKU

VYDAL

VÁCLAV FLAJŠHANS.



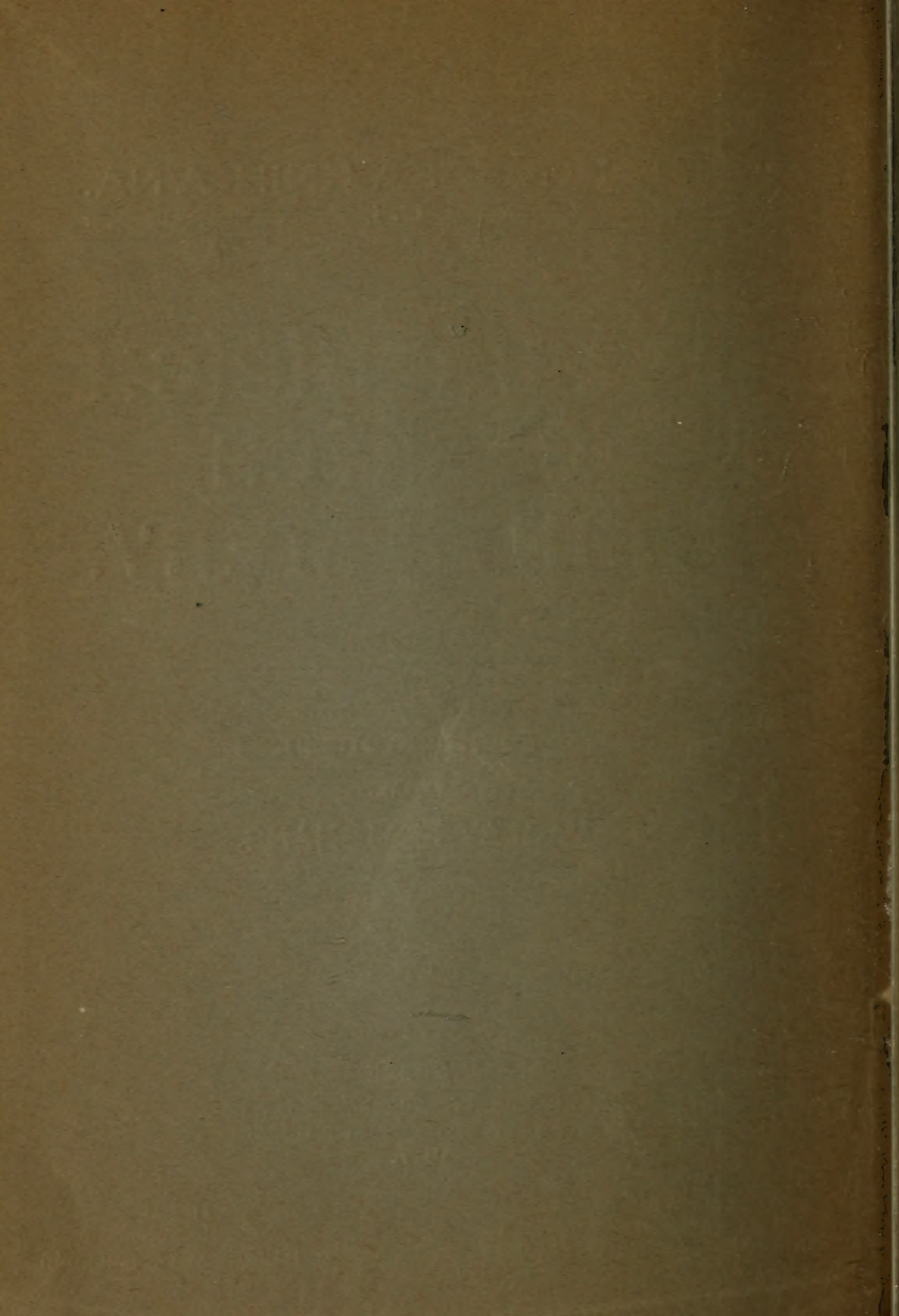
V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

1917.

V KOMISI:
BURSÍK & KOHOUT,
KNIHKUPCI ČESKÉ AKADEMIE V PRAZE.

LIPSIÆ
VENDIT
O. HARRASOWITZ, BIBLIOPOLA.



\$ 6.80 US
Interpress



STAROČESKÁ KNIHOVNA.
Č. I.

O MUČENÍCÍCH ČESKÝCH
KNIHY PATERY.

PODLE PRVOTISKU

VYDAL

VÁCLAV FLAJŠHANS.

V PRAZE.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

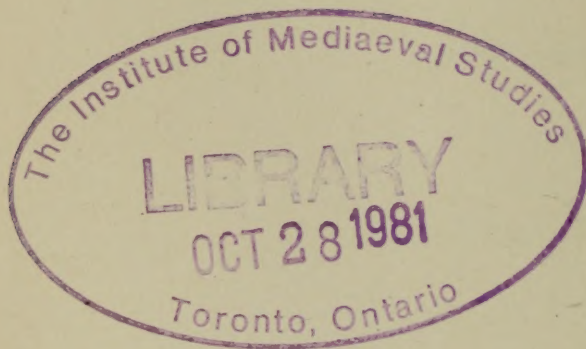
1917.

O MUČENÍCÍCH ČESKÝCH
KNIHY PATERY.

PODLE PRVOTISKU VYDAL V. FLAJŠHANS.

NÁKLADEM ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

V PRAZE 1917.



Tiskem Edvarda Leschingra v Praze.

Veliký a mocný národ německý slaví letos, dne 31. října, 400letí svého vítězného odboje proti církvi římské; po širých rovinách sjednocené Germanie severní bude hlaholiti jméno Lutherovo s láskou a pýchou. Málokdo však z Němců při tom vzpomene, že sto let před Lutherem musili těžkou smrtí zaplatiti svůj odboj proti Římu dva Čechové, Mistr Jan a jeho přítel Jeronym pražský.

Dnes víme všichni, že jenom smrt Husova zachovala život Lutherovi; Luther sám si s počátku toho nebyl vědom, ale čím dále, tím více chápal velikost oběti českého mučedníka — a snažil se ze všech sil, aby památku tohoto velikého Čecha zbavil rmutu pomluv a postavil Evropě do světla nejlepšého. On první dal podnět k vydávání prací Husových ve velikých rozměrech — a »labuť wittenberská« se zasloužila o svou předchůdkyni »husu« v této příčině více, nežli všichni rodáci obou prvomučedníků české reformace.

Sice i v Čechách slavila památku obou těchto »knížat apoštolských« mladého husitství malá kníška, až podnes takřka šíře neznámá. Objevil jsem ji již před lety a snažil jsem se o její vy-

dání; leč teprve dnes se zdařilo starý záměr provésti — a s radostí kladu čtenářům tuto malou knížku »O mučenicích českých knihy patery« právě letos do rukou. Mluví sama o sobě dosti zřetelně.

Zbývá jen několik slov poděkování: předně III. třídě České Akademie, která přijala tuto knížku do své »Staročeské knihovny« nově založené; dále c. k. české universitě Karlo-Ferdinandově, jejíž rektorát ochotně udělil svolení, aby bylo užito snímku pro Husovu výstavu kdysi pořázeného; pp. prof. Jos. Zubatému, předsedovi III. třídy, a prof. Jar. Vlčkovi, jejímu tajemníku, kteří oba se vzácnou ochotou a laskavostí čtli korektury a přispívali ke zdokonalení knížky — konečně pak p. Edv. Leschingrovi, jehož tiskárna veškerým mým přáním, často dosti obtížným, přesně a pěkně vyhovovala. Rád píši tyto řádky, jako jsem celou knížečku pracoval s radostí.

V Praze dne 2. srpna 1917.

V. F.

ÚVOD.

1. **Petr z Mladenovic**, nejvěrnější z věrných Mistrových! Tichý a pracovitý, skromný a snaživý, upřímný a horlivý tento ctitel Husův, na konec od stran pokrokovějších a radikálnějších stíhaný a žalařovaný, všecko své myšlení, snažení i jednání postavil do služeb památky velikého svého učitele (a jeho přítele Jeronyma) a vykonal pro ni více, nežli všichni ostatní, kteří žili s ním a kteří přišli po něm. Mladý tento moravský bakalář (slove „z Mladoňovic“ nebo „z Mladenovic“, obě jména této moravské osady jsou totožná) s radostí přijal r. 1414 úkol písaře (dnes bychom řekli »sekretáře«) ve službách pana Jana z Chlumu, průvodčího Husova. Věrně zaznamenával vše, co se dalo v Babylonu kostnickém, pro budoucí pamět a jako jeho představený snažil se s nasazením všech sil pomáhati Mistrovi (potom i Jeronymovi) v těžkém boji a konečně v tragedii posledních dní. Jeho rukama procházela všechna korrespondence Mistrova, on těšil Mistra svými dopisy, burcoval svými zprávami v Čechách i na Moravě přátele ku pomoci, neohroženě se zastával Mistrovy věci u krále Zikmunda i u vedoucích kardinálů — a se srdcem pukajícím hořem, ale přece se statečnou myslí, na vlastní úkol stále pamatující, doprovázel Husa osudného dne 6. července 1415 do kostnického dómu i dále k hranici v lučinách před Kostnicí... Vrátil se potom, s panem Chlumem, do Čech — tragedie

Jeronymovy již neviděl — a v duchu Husově pokračoval pak podle svých sil v jeho působení. Učil na universitě (mistrem se stal teprve r. 1416, ač byl bakalářem již od r. 1409, děkanem filosofů 1426, rektorem university 1439) a kázal lidu (po přání Mistrově připojil se k starému učiteli a příteli Husovu m. Křišťanovi, od r. 1420 byl kazatelem u chrámu Křišťanova, sv. Michala, po smrti Křišťanově r. 1439 stal se při tomto chrámě farářem); po celý život náležel, jako Křišťan, k nejmírnějším z mírných — ale zůstal při tom přece věrným a rozhodným stoupencem učení Mistrova, až do své smrti (r. 1451)¹.

Životním úkolem si učinil sebrati všechno, co se vztahovalo k veliké tragedii Husově. Jeho pilná ruka nám zachovala největší díl nejkrásnějšího odkazu Husova — jeho listů kostnických; jeho báječná paměť zachovala nám přesný obraz hlavních výsledků Mistrových daleko zevrubněji a správněji, nežli úřední protokolista koncilu — a vzácná jeho duše, ač se chvěje hrůzou z tušeného osudu i rozhořčením proti strůjcům této katastrofy, tvoří svou *Zprávu* přece úplně nestranně a klidně, docela tak jako první evangelisté své zprávy o umučení Kristově.

Jeho dílo je latinské a nežli se do něho večtíme, dělá dojem umělého chaosu. Vypravování střídá se s opisem listin, vysvědčení a listů; ujišťování autora o věrném a nestranném zapsání se střídají s klidnými, takřka kronikářsky suchopárnými popisy jednotlivých jednání; není tu umělecké jednoty ani snah po spisovatelských

¹ Zevrubné doklady a literatura předmětu jsou položeny na konec díla, za texty.

effektech. Mladenovic snáší materiál svůj, odkud a jak může; jeho zajímá všechno a všechno předkládá pokud možno v prvotním znění čtenáři, i když se někdy akty opakují doslova stejně. Snad jen ještě dílo Šixta z Ottersdorfa působí takovým silným dojmem massy fakt bezprostředně čtenáři předložených...

Ale večteli se do tohoto suchého a nepřehnaného referátu, pocítíme záhy přímý dojem jasného a velikého plánu, jaký táhl myslí autorovou. Facta loquuntur — můžeme nadepsati takřka na první stránku Zprávy Mladenovicovy (byl tak skromný, že dílu svému ani titulu nedal; tak nezištný, že i své jméno utajuje), a tato fakta mluví řečí výraznou a dojemnou; výslední dojem, přečteli-li několik těch srdečných řádek na konec, působí skutečně jako tragická katharsis: osud Mistrův ve vyprávění Mladenovicově duši drtí a přece pozvedá...

A co práce dala tato ohromná sbírka akt a fakt, co vnitřního sebezapření a kolik lásky k Mistrovi bylo potřebí, aby si mohl jednotlivec tyto všechny věci opatřiti, ukryti před nepovolanými, opsati, zkontrolovati a na místo náležité zařaditi! Vždyť této ohromné práce nepochopili ani staří opisovači (ti většinou opisovali jen poslední díl o posledním dni života Husova) ani moderní vydavatelé (veliký Palacký, poslední z nich, netroufal si přece, přese všechnu odvahu, literárnímu obecnstvu předložit ten chaos kronikářských dat a historických akt): na přesné vydání Relace Petrovy čekáme století od století...

Jak dlouho a kdy o svém díle Mladenovic pracoval, nepoznamenal ani sám, ani jeho opisovači; ale víme, že pracoval dlouho, že je stále

rozmnožoval a opravoval. Dílo i tak má stále ještě mezery a, jak jinak není možno, omyly; také pozorujeme, že — ač Mladenovic nikde fakt nemění — tu a tam leccos, co by mohl nepříznivého pověděti, nepověděl. Vždyť vidíme, jak i sám koncilník Poggio zamlčel odvolání Jeronymovo, aby nerušil uměleckého dojmu své práce — nedivme se tedy, že nám tu a tam některou maličkost nepříznivou věrný žák o svém Mistru pověděti zapomněl.

* *

2. Ohromné latinské dílo Mladenovicovo nebylo ovšem určeno lidu obecnému — ani jazykem ani obsahem ani formou. Pro shromáždění stoupenců Husových bylo potřeba krátkého evangelia, zcela tak, jak je psal Marek nebo Lukáš — hlavně výklad o umučení Husově. Vznikl proto záhy, na základě díla Mladenovicova, krátký **»Život Husův«** jazykem národním. Má podle předchozího vyprávění Petrova několik řádek o dnech Mistrových posledních, hlavně však obsahuje doslovný překlad poslední části Mladenovicovy, také v rukopisích samostatně jako **»Passio«** se vyskytující, jež líčí poslední Husovy hodiny.

Tento **»Život Husův«**, nejdříve vzniklý, ale sotva před třetím desítiletím věku patnáctého, jest přeložen dosti obratně a bývá připisován také Petru z Mladenovic samému. Není to příliš pravděpodobno; nemáme žádného jiného díla podobného od něho, také ne českého; jazyk nejeví moravismů v ničem, ani v hláskosloví, kde je opisovači nejdříve stírají, ani ve slovníku, jenž se držívá nejdéle. Také by byl asi autor sám sotva překládal tak doslovně, jak to činí autor

našeho »Života«. Ale o tom nepochybně budoucí vydavatel Mladenovicovy Relace nás poučí přesněji a zevrubněji.

Krom doslovného překladu nalezneme však tu a tam nepatrné přídavky, v nichž by ovšem byl důkaz původství Mladenovicova, kdyby byly správné, a v nichž by také ležela samostatná cena českého textu vedle veliké relace latinské. Ale pozorujeme zvláštní věc při těchto přídavcích: čím starší texty, tím méně jich nalézáme; nejméně v nejstarším rukopise vídeňském. Některé pak — jako na př. přídavek rukopisu křižovnického na konec kap. šesté — zřetelně ukazují, že představují pozdní lidovou pověst, a v polovici XV. století nalézáme dokonce již v rukopise roudnickém báchorkovitou legendu, slátanou ze života Husova i Jeronymova dohromady, o umučení Husově, kterou jen těžko pochopitelný omyl mladého historika mohl připsati Husovu evangelistovi. Podle toho můžeme se domnívati, že původně »Život« náš neobsahoval skutečně nic víc, než doslovný překlad textu Mladenovicova, a že tyto přídavky (v textu níže otištěném jsou položeny do závorek hranatých) jsou prací pozdějších opisovačů, někdy s n a d hodnověrnou.

Tisky pozdější (a také překlady), podle nich pak naše příručky literární (Jungmannova Historie, Zibrtova Bibliografie atd.) nazývají text náš »Život Husův« (podle toho pak i text další »Život Jeronymův«); v rukopisích však nazývá se, správně podle obsahu, jenom »Pašijí« a také prvotisk nazývá jej »Utrpení«. Na rozdíl od skutečných »Životů« Heremirova, Žalanského, Valciov a j. přidržel jsem se níže staršího správného označení »Umučení M. J. Husi«. — —

3. První evangelium o prvním mučeníku církve kališnické bylo takto hotovo; a sama takřka podávala se k němu část epistolní. Nic nebylo přirozenějšího, než že před tímto vyprávěním o umučení svatého mistra byly čítány tři české jeho poslední listy věrným Čechům z Kostnice poslané, dva týkající se odsouzení jeho a jeho spisů, třetí loučící se se všemi věrnými ve vlasti; byly to skutečné tři listy apoštolské. K nim připojen záhy list čtvrtý, psaný pánům v Kostnici rovněž česky — a tak **»čtyři epístoly Husovy«**, jež obsahem i časově výborně doplňují **»Život«** mučeníkův, srostly záhy v malou knížku samostatnou.

Jejich pořad i znění (později i jejich počet) se mění ovšem podle rukopisů i tisků; o tom nalezne se níže poučení zevrubné. Ale pořad náš ovládl v tisících cizích i v překladech.

První překlad těchto vzácných klenotů naší literatury učiněn byl někdy po r. 1530 pro Luthera do latiny, odtud pak záhy do němčiny. A z němčiny (nebo z latiny) pocházejí pak překlady další: francouzský, anglický, vlaský, ruský atd. Ale výklad o tom náleží do historie listů Husových vůbec; zde můžeme si jenom vzpomenouti ještě nového překladu českého. R. 1850 totiž Sommer ve svém životopise Husově přeložil, neznaje originálu, také některé z našich listů z německého překladu opět do češtiny nové — a téhož roku Havlíček v Slovanu (a potom ovšem v Spisech . . .) tento smutný překlad otiskl znovu . . . překlad českého textu z němčiny do češtiny!

4. Čechové kostničtí vrátili se po popravě Husově domů — a tu vzniklo veliké hnutí proti koncilu a jeho soudům, jež vyvrcholilo v mohutném **protestu české šlechty** dne 2. září 1415. V čele jejím vidíme nejvyššího purkrabího v Čechách, pana Čenka z Vartenberka, pány z Hradce, z Valdštejna (mezi nimi zvláště horlivý stoupenec Husův Vok, řečený Voksa), pány ze Zvířetic (mezi nimi žák Husův Zdislav), pány z Potštejna (z nich pan Bavor se ujal Husa již r. 1410 proti papeži a kardinálům), mocné panstvo z Kunštátu (mezi nimi hlavně starý náčelník české šlechty, pan Boček) a j.; v čele pánů moravských stojí starý Lacek z Kravař, tou dobou zemský hejtman v markrabství, s Husem dobře z dob svého pražského hofmistrovství známý, pak pánové z Doubravice, z Křižanova a j.

Tito zavázali se na svém sjezdu v Praze, že pošlou koncilu list stížný (poslán koncilu latinsky, v osmi exemplářích, na nichž šlechta česká a moravská přivěsila celkem 452 pečetí) a zároveň vstoupili 5. září v jednotu, na níž si zaručili vzájemnou pomoc a ochranu kněžstva strany Husovy. Tento český protest, první společný projev, hrdý a krásný, celého národa českého, býval otiskován hlavně ve svém znění latinském, v němž byl předložen koncilu; ale původní bylo nepochybně taktéž znění české, zachované nejspíše v rukopise freiberském, pak v prvotisku Passionálu r. 1495. Ukazuje, že bylo koncipováno latinsky (snad některým z mistrů, snad panem Zdislavem ze Zvířetic?), ale český text jeho jest velmi obratný a jisté drsnosti jeho nezní ani v latinském textu lahodněji. Musíme míti na paměti, že středověké kanceláře nežádaly právě od

svých výplodů hladké a veskrze hned srozumitelné úpravy. I tento český text tohoto českého protestu zalíbil se rovněž kališníkům a přibírán k opisům zmíněných dvou právě textů.

A šel také světem (ač záhy byl vydán podle originálů kostnických souběžný text latinský původní) v novém překladu latinském, jenž vznikl opět podnětem Lutherovým. A z tohoto nového latinského překladu vzniká dále týmž způsobem překlad německý a z nich pak — na základě původního textu českého — překlady francouzský, anglický, ruský, polský atd. A k původnímu textu českému, jenž vlastně ani nebyl určen širému světu (k tomu měl mluvit text latinský), přibyl nejnověji také dokonce nový překlad český, pořízený z textu latinského — učinil jej 1915 prof. V. Novotný při svém vydání latinského textu »českého protestu« (širší výklad o tom v Českém Časopise historickém 1915—1916).

* *

5. Přibylo však dále nové evangelium: »**Život Jeronymův**« (tak píší pozdější tisky; vyložil jsem již shora, proč níže položen správnější titul »Umučení«).

Petru z Mladenovic bývá připisována i zevrubná zpráva latinská o umučení Jeronymově, známá hlavně z otisku r. 1558. Není tu našim úkolem, abychom probírali správnost této zprávy; je to věc vydavatele Petrova. Ale jisto jest, že na základě této obširnější relace (která podává také dokumenty a fakta) vznikla zpráva česká o umučení Jeronymově, téhož asi rázu, jako starší »Život Husův«. Jest však pozdější; znala již

Život Husův a, jak jest patrno, také zprávu Poggiovu, o níž hned bude řeč. Jazyk její jest jiný nežli jazyk Života Husova (jen dvakrát se vyskytá ono ‚tudiž‘, v Životě Husově tak oblíbené, často za to mívá -au- m. -ú-: saud atp., píše ‚vinna‘ atd., kde dříve psáno ještě ‚vina‘ atd.) a umělost v překládání jest značně nepatrnější; datum slyšení Jeronymova autor ani přeložiti nedovedl — což nejenom nelze přičísti Mladenovicovi, ale ani původci »Života Husova« nikoli. Nicméně i tento kus se zalíbil kališníkům — a vzniká tak pomalu Nový zákon husitský.

* *

6. Závěrek tohoto »Nového zákona« činí překlad **listu Poggiova**. »Všickni dějepisci čeští« — praví Palacký, jenž ve svých Dějinách rovněž list skoro úplně otiskuje — »počna od Eneáše Sylvia i Letopisťův starých až podnes, připomínali psaní toto, dané v Konstancii dne 30. máje 1416 k Leonardovi Brunovi z Arezza a již za spisovatelova živobyť v Europě široko daleko na slovo vzaté.« Přispěla k tomu v cizině sláva pisatelova (Giovanni Francesco Poggio Bracciolini [1380 až 1459], člen koncilu, papežský úředník, na konec kancléř florentinský, proslul nejenom výbornou historií florentinskou, ale zvláště činností humanistickou; její pěkné stránky jeví se právě v tomto listě výrazně), u nás pak upřímná sympathie a neomezená úcta, s jakou píše tento ušlechtilý Florenčan o severním kacíři. Přítel jeho, Lionardo Bruni z Arezza (1369—1444), rovněž historik florentinský a horlivý humanista, byl věrným stoupencem (sesazeného koncilem r. 1415) papeže Jana XXIII. a on se nepochybně

postaral o rozšíření tohoto krásného listu Poggiova, jenž pronikl záhy také do Čech. Aspoň můžeme se domnívati, že ony hodnověrné zprávy z Kostnice o soudu a smrti Jeronymově, jichž se dovolává »Mladenovic«, jsou právě tento list Poggiův, z něhož některé kusy jsou pak do českého Života Jeronymova slovně přejaty.

Těžší jest ovšem určití, od koho pochází *český překlad*, v rukopise freiberském (a pak v našem prvotisku i jeho otiscích) dochovaný. Poznáváme snadno, že jest pozdější než texty dřívější a že asi původce jeho nevládl tak dobře znalostí jazyků, jako Mladenovic. Z nesprávného překladu latinského data na konci vidíme, že překladatelem Mladenovic býti nemohl, ježto jemu datum smrti Jeronymovy dobře bylo známo; také hrubé latinismy mluví proti tomu. I jazyk, zdá se, jest snad o něco pozdější; užívá sice ještě hojně imperfekta i aoristu, také hlásková forma jest celkem asi taková, jako v textech dřívějších, ale přece slovné výrazivo činí již dojem novější. Pocházel by podle toho asi z polovice XV. století.

V našich tiscích i rukopisích máme zachován text pouze jediný; původní jeho zápis nedochován, nýbrž jenom jeden jeho opis (v rukopise freiberském) a z jiného je znám otisk v prvotisku r. 1495; odtud pak otištěn ještě r. 1525. Nepochybně byly otisky také jiné, ale tento překlad, zvláště neumělý, líbil se málo; a v XVI. stol. čím dále tím méně vyhovoval. Vedle něho byl čten stále Poggiův list v originále latinském — a latinské tyto opisy nalézáme v našich rukopisích již od polovice XV. stol. Koncem XVI. věku náš neumělý překlad úplně zapadl; r. 1585 Veleslavín v předmluvě ke svým Dvěma kronikám již tvrdí:

»nemohl jsem pominouti listu Poggia Florentského, kterýž psal o m. Jeronýmovi Pražském, poněvadž, jakž smejšším, až *posavad česky od našich čten nebyl*«; proto jej přeložil sám velmi obratně. Jeho překlad se zalíbil a byl pak otiskován i citován; také jej otiskl r. 1845 Palacký v Archivu Českém, III, 198—203 (odtud pak tištěn častěji). Palacký ovšem znal i překlad náš, patrně z našeho prvotisku; ale pochopíme snadno, proč dal přednost uhlazené formě veleslavínské. Nicméně našemu mistru ani tento překlad veleslavínský nevyhověl; ve svých Dějinách (1870, III², 1, 249—255) podal nový, pěkný překlad vlastní, celkem méně rozšířený, nežli překlad Veleslavínův.

Náš začátečnický text byl otištěn r. 1878 v krásné knížce Gollově z rukopisu freiberského; Goll jej srovnal s textem Veleslavínovým i latinským originálem velmi zevrubně. Poněvadž však celkem znění prvotisku je správnější a starší nežli znění freiberské, podává vydání dole následující i k této krásné knížce několik oprav a doplňků. Ani ty ovšem nestačí, aby ze slabé a neumělé práce udělaly dílo znamenité, ba ani tento text nebude ještě všude čtenáři lehce srozumitelný. Čtenář snadno však pochopí, proč tento list Poggiův vypadl z naší sbírky nejdříve, ačkoli podával úsudek tak vzácný a tak sympathický: jest tu jen o důkaz více, že i nejlepší věc může býti neumělcem zkažena a že universita Husova v XV. století se nepostarala o nápravu toho, co prostý nějaký ctitel Husův svými slabými silami provedl jenom nedokonale, přece však s vůlí a láskou nejlepší.

V XIX. stol. pokusil se nějaký horlivec pokrokový o napodobení listu Poggiova německým podobným skládáním o smrti Husově; mnozí lehkověrní dali se ošáliti a ještě r. 1902 musil Kalousek se proti této, snad jen žertem míněné, mystifikaci ohraditi, když v českém překladě byla vydávána za pravé dílo Poggiovo. — —

*

*

7. Tak vznikl v polovici XV. století sám sebou sborníček textů, jež obsahují čtvero epištol, dvojí evangelium a dva důležité listy. Můžeme je krátce nazvati — podkladem jim všem byla kniha Petra z Mladenovic — evangelium Petrovo, nebo, po vzoru knih Žalanského, »Knihy patery o mučenicích českých«. Samy společného titulu v rukopisích ani v tiscích nemají.

A v den 6. července, kdy Čechové slavili svátek apoštolských knížat své reformace, bylo s kazatelen čítáno toto 'evangelium Petrovo'. Ještě r. 1611 píše Simeon Valecius svým ovečkám: »Nejmilejší v Pánu! Čten jest nám předšle život M. Jana Husa, nyní na tuto chvíli čisti se bude M. Jeronyma« — v XV. století bylo tedy nutně potřebí takové knížky příruční, breviře husitského o nových světcích, k jejichž počtě zaznívaly nové modlitby a rozléhaly se zpěvy nové: obsah nového 'evangelia Petrova' jsme právě poznali.

Bylo nepochybně hojně zachováno v rukopisích; dnes ze všech máme jen jediný: rukopis freiberský, pocházející asi z 2. pol. XV. stol. Stopy takových rukopisů nalézáme v dílčích je-

jich opisech: v některých vídeňských a v pražském křižovnickém (XXII A 4), v němž nalézáme náš Život Husův a na počátku sbírky listů naše čtyři, v němž však jsou mezery, o nichž můžeme se aspoň domnívati, že kdysi byly vyplněny některými z našich nyní pohřešovaných textů.

A sotva trochu v Čechách zapustilo kořeny umění tiskařské, náš malý sborníček vychází tiskem. Dochován jest nám jen prvotisk foliový v Passionálu z r. 1495: je to 16 listů, tvořících zvláštní složku, a již Dobrovský poznal 1796 dobře, že pro katolíky byl určen exemplář bez tohoto brevíře, pro utrakvisty však že přidávány tyto »patery knížky« o nových »českých mučenicích«.

Odtud pak otištěno evangelium Petrovo znovu r. 1525 samostatně — a nepochybně ještě častěji. Je zajímavo, že tato drobná kniha tak byla stíhána slídiči po knihách kacířských, že se nám v našich zemích nezachoval všeho všudy než jediný exemplář z r. 1525, někde v soukromí dlouho pečlivě ukrývaný, potom skrze Bočka do knihovny Moravského zemského archivu přešlý — a jediný onen přívazek k Passionálu z r. 1495, kdysi ve Wittenberce chovaný, nyní k jednomu rukopisu jenskému přivázaný. Tak dokonale vyhledali stoupenci brevíře římského nový brevír pražský!

Z prvotisku r. 1495 vznikly však také překlady latinské a německé. Pro nás jest tento zpětný překlad do jazyka původního věc svrchovaně zajímavá, která zůstala i mnohemu modernímu historikovi skryta a neznáma. Viděli jsme, že život Husův i Jeronymův překládají doslovně

starší texty latinské; překladatel místo práce s překladem mohl prostě opsati originál; ale místo toho lopotí se s retroversí. Taktéž český protest mohl otisknouti ve znění latinském, zasláném koncilu; ale překládá pracně český text do latiny. Jenom české listy Husovy musily býti nezbytně překládány; list Poggiův otištěn v latinském originále. Musíme říci ke cti překladatelově, že překládal pečlivě a dosti věrně; z latinského překladu pořízen byl pak překlad německý.

Ale tyto latinské a německé překlady od r. 1536 přinášejí také zkázu naší malé knížce. Luther s horečnou pílí pátrá po spisech Husových a nalézá velikého Mladenovice s massami jeho dokumentů; ze skromného evangelia Petrova přejímají se pak již jen kousky podle potřeby — a činí tak naši i doma, zvláště když rozkvět humanismu budí odpor k neumělé češtině překladu listu Poggiova.

Vydání Husovy Postilly r. 1563 činí pak nadobro konec našemu evangeliu Petrovu: k velikému dílu Husovu přidáno více epištol Husových (nikoli již dobrý výbor tří nejlepších, jak mínili původcové ‚Knižek paterých‘), vynechán list Poggiův pro neforemný překlad a také život Jeronymův nevešel již do velikého svazku norimberského. Po r. 1563 pak tištěny již jen jednotlivé kusy našeho sborníčku, život Husův a život Jeronymův; epištoly Husovy a český protest zanikají, list Poggiův čte se pak v novém překladě Veleslavínově. A bitva bělohorská činí konec i těmto zbytkům posledním.

Sto let asi tedy církev husitská mívala pěknou příručku pro kněze i věřící. Katolická reformace

vyhladila ji úplně, i její památku. Nynější vydání podává čtenáři, zase po dlouhých věcích poprvé do rukou knížku, kdysi tak milou Čechům, která šla v XVI. století v překladech celým světem — ale která záhy byla zatlačena díly většími a dokonalejšími. *Evangelium Petrovo* zatlačil sám Petr z Mladenovic. Snad podaří se i této knížce, aby vzbudila vydání velikého toho a vzácného díla, kterým dobrý a věrný Moravan postavil svému českému mistru pomník trvalejší nad kámen a kov . . .

¹ O tom, jak otisk jest upraven a jak zní původní čtení pramenů, nalezne čtenář vzadu úplné poučení spolu s doklady pro tvrzení úvodu.

— »Naši předkové,« píše 1611 Valecius, »kteří na to bedlivý pozor dávali, ničehéhož toho, co se s M. Janem dalo, nevypustili a jakž možné bylo nejvýš, všecko to vypsali v latinském jazyku a nám potomkům svým toho zanechali pro památku. Nám tehdy nemá se to za těžko zdáti čísti, co oni s mnohau autratau a prací vypsali a nám dochovali; my zase také, jsauc toho vděční, svým budoucím toho všeho dochovati máme, aby ta památka vyhlazená nebyla.« —

I.

ČTYŘI EPIŠTOLY
M. JANA HUSI.

1.

Počíná se epištola prvnie
Mistra Jana z Husince.

39aα

(M. J. Hus všem věrným Čechům oznamuje, kterak sbor jej a jeho knihy odsoudil neprávem, a vyzývá k statečnosti.)

Mistr Jan Hus, v naději slúha Boží, věrným všem Čechóm, jenž Boha milují a budú milovati, žádost svú i modlitbu nestatečnú vzkazuje, aby v milosti Božie přebývali, v ní dokonali a s Bohem na věky přebývali.

Věrní a v Bohu milí! Ještě¹ mi jest to u mysl padlo, aby² znamenali, kterak sbor pyšný, lakomý a vše ohavnosti plný potupil jest knihy mé české, (22. června) jichž jest ani slyšal ani viděl: a by je slyšal, tehdy by jim nerozuměl: neb v sboru byli sú Vlaši, Francúzi, Engliši, Ilišpani³, Němci a jiní jiných jazykóv⁴; jedne⁵ ačby⁵ jim co rozuměl Jan, biskup Litomyšlský, jenž jest tu byl, a jiní Čechové nabadači s kapitolú Pražskou i Vyšehradskou, od nichž pošlo jest pohanění pravdy Božie i naše země České, již já mám v naději Božie

¹ Táhne se k listu ze dne 24. června, zde na druhém místě položenému. — ² = abyste. — ³ = Španěle. — ⁴ = národů. — ⁵ = leda žeby...

za zemi najlepšie viery, znamená žiadost k slovu Božiemu a k obyčejóm. Ó byšte₂ viděli ten sbor, jenž se nazývá sborem najsvětějším a že nemóž poblúdití: jistě spatřili by ohavnost převelikú, o niež sem slyšal obecně od Švábóv, že Konstancie (neb Kostnice), jich město, za třidceti let nezbude₆ hřiechóv, které jest spáchal ten sbor v jich městě: a řku více, že sú se všichni pohoršili¹ tím sborem a plvali sú druží₇, vidúce ohavné věci.

A já vám pravi₈, že když sem stál před tím
 (5. června) sborem prvý den, spatřiv, ano nižádného řádu
 nenie, řekl sem hlasitě, když sú všichni mlčeli,
 /39aβ takto: »Mněl sem, by věčcie / poctivost₉, dobrota
 a lepší řád byl v tomto sboru, než jest.« Tehdy
 najvyšší kardinál₁₀ řekl jest: »Kterak mluviš?
 Na hradě₁₁ si pokornějie mluvil.« A já sem od-
 pověděl a řka: »Neb na hradě nižádný proti mně
 nekřičal, ale tuto všichni křičíte.«

A poněvadž takým neřádem₁₂ šel₁₂ jest ten
 sbor, jenž jest více zlosti₁₃ učinil než dobroty,
 věrní a v Bohu milí křesfané! nedajte sebe uhro-

⁶ = nezbaví se. — ⁷ = někteří. — ⁸ = pravím
 (tak i prvotisk a pozdější tisky). — ⁹ = vážnost. —
¹⁰ Miní se soudce Husův, kardinál Petr d'Ailly; ale pří-
 hoda ta se udála až při druhém slyšení, 7. června. —
¹¹ Miní se Gottlieben, kde Hus byl v dubnu 1415 komisí,
 v níž zasedal také d'Ailly, vyslýchán. — ¹² = nesprávně
 se konal. — ¹³ = zlého.

ziti jich vynesením, jenž (úfám Bohu) jim neprospěje; onif se rozletie jako motýli a ustavenie jich stane²¹ jako pavučina. Měť sú chtěli ustrašiti, ale nemohli sú Božie moci ve mně přemoci. Písmem sú proti mně nechťeli jiti, jakož sú slyšeli páni milostiví, jenž sú stáli statečně podlé pravdy, váživše¹⁴ se všie hanby, Čechové, Moravéné i Poláci¹⁸ a však zvláště pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu; neb ti sú tu stáli, jež jest král Zigmund sám pustil v sbor¹⁵; a slyšeli sú, že (7. června) když sem řekl: »Žádám naučenie: psalli sem co zle, chci naučen býti,« tehdy kardinál najvyšší¹⁰ řekl jest: »Poněvadž chceš naučen býti, toť naučenie: máš odvolati, jakož padesát mistrów sv. písma nalezlo jest.« — Aj, kraššie¹⁶ naučenie! Tak by sv. Kateřina, dievka mladá, měla by byla ustúpiti pravdy a viery Pána Jezu Krista, protože padesát mistrów proti ní jest bylo; ale stála jest drahá dievka až do smrti a mistry jest ku Pánu Bohu přivedla, jichž¹⁷ já hřiešný nemohu přivesti.

¹⁴ = odváživše se. — ¹⁵ Král Zigmund, když 5. června Husa bránícího se koncilníci několikrát ukřičeli, vzal 7. června do koncilu s sebou oba jeho průvodčí, pana Václava z Dubé, jinak z Leštna, a Jana z Chlumu, řečeného Kepka, spolu se sekretářem Chlumovým, Petrem z Mladenovic. — ¹⁶ = nejkrásnější; tuze hezké! — ¹⁷ Husova komise vyžádala si dobré zdání 50 mistrů bohosloví a žádala od Husa podrobení.

Toť vám píši, aby² věděli, že sú nižádným
/39b^α písmem, ani kterými / důvody mne nepřemohli,
než Istí sú mě hledali a hrózami, aby mě navedli
k ódvolání a k ódpřisahání; ale milostivý Pán
Boh, jehož sem zákon velebil, byl jest se mnú
i jest a (úíám) bude do skonání a zachová mě
v své milosti až do smrti. —

(26. června) Psán list v středu po sv. Janu Křtiteli v ža-
láři, v ókovách, v čekání smrti¹⁹. A však pro
tajemství Božie nesmiem²⁰ říci, by toto byl list
mój poslední; neb ještě Bóh všemohúcí móż
mě zprostiti. — —

¹⁸ Zevrubnějši výklad při čtvrté epištole. — ¹⁹ Hus
měl zprávy, že bude asi 28. června popraven; bylo tak
učeno po 20. červnu, kdy Hus poslal poslední odpověď
koncilu; ale exekuce byla odložena (o týden), ježto došly
do Kostnice nové protesty panstva českého a král
Zikmund chtěl přece nějak věc Husovu bez popravy
urovnati. — ²⁰ = neopovažuji se. — ²¹ = potrvá.

2.

⟨Druhá epištola v žaláři jest tato.⟩

⟨M. J. Hus všem věrným Čechům oznamuje zavržení svých knih koncilem, ukazuje, jak koncil jednal, a věří ve vítězství pravdy, třebaš budoucí.⟩

Mistr Jan Hus, v naději slúha Boží, všem ^{⟨39ba⟩} věrným, jenž Boha a jeho zákon milují a budú milovati, žádost svú [vzkazuje], aby v pravdě a v milosti Boží prospievali a do smrti statečně stáli.

Najmilejší! Napomínám vás, aby¹ se nelekali, ani se ustrašiti dali pro to, že sú mé knihy k upálení otsúdili. Pomněte, žeť sú sv. Jeremiáše pro- ^{⟨22. června⟩} roctvie, jež jest Bóh kázal psáti, spálili a však₂ sú toho, což jest prorokoval, neušli, neb po spálení kázal jemu P. Bóh tůž řeč, a ještě více přidav, popsati. Jakož se stalo: on pravil sedě u vězení a Baruch sv. psal, jenž byl jeho písar; toť psáno stojí Jeremie, XXXV^o neb XLV^o. Také v knihách Machabeorum psáno jest, že sú spálili

¹ = abyste. — ² = přece. — ³ Hus nemáe knih v žaláři, cituje z paměti přibližně (správně zní: Jerem. XXXVI, 4—8) a při tom užívá latiny: odtud i Machabeorum (místo Makkabejských).

zákon Boží a ty, kteříž sú jej měli, mučili; potom v novém zákoně svaté pálii sú s knihami Božieho zákona.

Také kardinálové tupili sú a pálii knihy sv. /39bβ Řehoře a chtěli sú vše/chny spáliti, ale P. Bóh skrze jednoho jeho žáka⁴ Petra obránil jest. Také sv. Jana Zlatoustého sbor kněžský dvój⁵, za kacieře jest potupil, avšak P. Bóh milostivý jich lež po smrti sv. Jana jest ukázal.

Tyto věci majíce před očima nedajte sebe uhroziti, aby, co sem psal, hečtli aneb aby¹ jim knihy své dali k upálení. Pomněte, co jest milosrdný Spasitel nám na výstrahu pověděl (Mat. 24⁰), že »před súdným dnem bude také náramné trápenie, že od počátka světa nebylo ani potom bude tak veliké, že — by to mohlo býti — i vyvolení byli by uvedeni v blud; ale budú dnové ukráceni pro vyvolené.« —

To pamatujíce, najmilejší, stójte pevně; nebť úfám Bohu, žeť se vás Antikristova škola⁶ lekne a nechát vás u pokoji. A sbor z Konstancie do Čech nepřide; nebť mám za to, že prvé mnozí z toho sboru zemrú, než na vás knih dobudú — a z toho sboru rozletie se po světě jako čápi a když zima přide, poznajíť, coť sú létě učinili. — —

⁴ = jáhen, diaconus. — ⁵ *Míni se Řehoř I. (papež 590—604), slavný spisovatel církevní, a sv. Jan Zlatoustý, patriarcha cařihradský, dvojím koncilem (chalcedonským 403 a 404) sesazený a vypovězený.* — ⁶ = koncil.

Znamenajte, žeť sú svú hlavu za kacieře potupili. Nu, odpovzte, kazatelé, jenž kážete, že papež jest bóh zemský, že nemóž hřešiti, že nemóž svatokupčiti, jakož pravie juristy⁷, že papež jest hlava všie cierkve sv., již velmi dobře zpravuje, že on jest srdce cierkve sv., již živí duchovně, že on jest studnice⁸, z niež všicka moc teče a dobrota, že on jest slunce cierkve sv., že on jest útočiště bez nedostatka, k němuž každý křestan / muší se utiekati. /40aα

Aj, již jest ta hlava státa, Buoh zemský svázán, již jest v hřešiech ohlášen, již jest studnice⁸ přeschla, slunce zatměno, srdce vytrženo a útočiště z Konstancie uteklo a již zavrženo, aby nižádný se k němu neutiekal. Sbor ho potupil za kacieře, že jest otpustky a biskupstvie a jiné obroky⁹ prodával; a ti sú ho odsúdili, z nichž mnozí sú od něho kupovali a druzí mezi jinými kupčili. Tu jest byl Jan, biskup Litomyšlský, jenž jest dvakrát o Pražské arcibiskupstvie tržil, ale jiní sú ho přědkúpili. Ó proč sú prvé břevna z svého oka nevyvrhli?

Však jich právo die: »Jestli kto, že by kterého dóstojenstvie penězmi dobyl, aby ho byl zbaven.« Aj, prodavač i kupec i litkupník¹⁰ (neb

⁷ *Míní se doktoři a professoři práva církevního, tehdy »juristae« zvaní (»legistae« byli právníci světští).* --

⁸ = pramen. — ⁹ = obročí, prebendy. — ¹⁰ = dohazovač, prostředkovatel.

přímluvce) zevně¹⁸ pohanění buďte! — Sv. Petr pohaněl jest Šimona a proklel, že jest chtěl kú-
piti moc Duchu sv.; tito prodavače sú pohaněli a
prokleli a sami kupci a litkupníci¹⁰ sú ostali a
také doma prodávají. V Konstanci jest biskup,
jenž jest kúpil a druhý, jenž jest prodal a papež
od svolenie penieze vzal. Též jest i v Čechách,
jakož vám jest svědomo . . .

Ó by Pán Ježíš byl řekl v sboru: »Kto z vás
jest bez hřiechu svatokupeckého, ten potup Jana
papeže!«, zdá mi se, že by jeden po druhém byl
vyběhl. I proč sú před ním klekali a jeho nohy
líbali a najsvětějším ho otcem nazývali, věduce,
že jest kacieř, morděř a němý hřiešník, jakož sú
/40aβ naň ty hřiechy vynesli¹¹? Proč sú ho kardi/nálové
(1410) ku papežství volili, věduce, že jest tak zlý mor-
děř, že zabil jest najsvětějšieho otce? Proč sú pře-
pustili¹⁰ jemu svatokupčiti, když jest byl papežem,
jsúce rádce proto ustavení, aby dobře radili?
(20. března) I zdali ti nejsú vinni, jenž sú i sami s ním svato-
kupčili? Proč, dokud jest neutekl z Konstancie,
nižádný jemu nesměl¹² nic říci než »najsvětější
otče!« Ještě báli sú se: ale když ho ruka světská
popadla z Božieho přepuštění¹³ (aneb vôle),

¹¹ Týče se žalob (72 artikulů) proti papeži, na zá-
kladě jichž byl koncilem sesazen (Hus arcí měl o hodno-
věrnosti takových žalob své vlastní zkušenosti); mezi nimi
byla i žaloba, že otrávil svého předchůdce, papeže Ale-
xandra V. — ¹² = neopovážil se. — ¹³ = dopuštění.

tehdy sú sě spikli, umluvivše, aby nikoli nebyl puštěn.

Jistě, jižť sě zlost¹⁴ a ohavnost i hanba Anti-kristova oznámila¹⁵ na papeži i na jiných v sboru; již věrné slúhy Božie mohú znamenati z řeči svého Spasitele, co jest mienil, řka: »Když uzříte ohavnost na místě zpustilém, jenž jest proro-koval Daniel . . . ktož čte, rozuměj!«¹⁶ »Ohavnost veliká« jest pýcha, lakomstvie, svatokupectvie; »na místě zpustilém«, to jest v dostojenství, jenž jest pusto od dobroty, od pokory a od jiných ctností, jakož zřejmě vidíme od těch, jenž držie úřad a dostojenstvie.

Ó by bylo lzě popsati zlosti¹⁴, aby věrné slúhy Božie sě jich vystřiehali! Rád bych, ale úfám Bohu, že dá jiné po mně statečnějšie¹⁷ i že jsú nyní, jež lépe oznámie zlost Antikristovu a nasadie svých životov k smrti pro pravdu Pána Ježíše Krista, jenž dá vám i mně věčnú radost. Amen. —

Psán list na sv. Jana Křtitele v žaláři v óko- (24. června)
vách v paměti té, že Jan také v žaláři v ókovách
pro Boží pravdu jest stát. — —

¹⁴ = zloba. — ¹⁵ = projevila. — ¹⁶ Citát z evang. Matoušova kap. XXIV, v. 13; tam cituje se proroctví Danielovo IX, 27. — ¹⁷ Toto proroctví (vyskytá se u Husa častěji) vykládal Luther pak o sobě. — ¹⁸ = zjevně. — ¹⁹ = dovolili.

3.

⟨Čtvrtá epištola v žaláři psaná jest tato.⟩

⟨Mistr Jan Hus všem věrným Čechům posílá před smrtí poslední pozdrav a na rozloučenou vyslovuje svá poslední přání.⟩

/40bα / Mistr Jan Hus, v naději slúha Boží, všem věrným Čechóm, jenž Pána Boha milují a budú milovati, žádost svú vzkazuje, aby Pán Buoh dal jim v své milosti přebývati i skonati a v radosti nebeské na věky přebývati. Amen.

Věnní a v Bohu milí páni, panie, bohatí i chudí. Prosím vás a napomínám, aby₁ Pána Boha poslúchali, jeho slovo velebili a rádi slyšeli i plnili. Prosím vás, aby₁ pravdu Boží, kterúž sem z Božieho zákona [psal] a z řeči svatých kázal a psal, aby₁ se té drželi. Prosím také, ač₂ by kto ote mne slyšal na kázání neb súkromě co proti pravdě Božie aneb ač₂ bych kde psal (jenž₃ — úfám Bohu — toho nenie), aby toho nedržel. Prosím také, ač₂ kto viděl jest mé lehké obyčeje₄ v mluvení neb v skutciech, aby se jich nedržel, ale aby za mě Boha prosil, aby mi ráčil odpustiti. Prosím, aby₁ kněží dobrých obyčejóv₄ milovali a

¹ = abyste. — ² = jestliže. — ³ = ježto, což. — ⁴ = mrav.

velebili a je ctili a zvláště, jenž pracují v slově Božím. Prosím, aby₁ se varovali lstivých lidí a zvláště kněží nehodných, o nichž die Spasitel, že sú v rúše ovčiem a vnitř vlcie hltaví.

Prosím pánov, aby své chudině milostivě činili a právě₅ ji zpravovali. Prosím měšťanov, aby své obchody právě₅ vedli. Prosím řemeslníkov, aby věrně své dielo vedli a jeho požívali. Prosím sluh, aby svým pánóm a paniem věrně slúžili. Prosím mistróv₆, aby jsúce dobře živi, své žáky věrně učili, najprvé, aby Boha milovali, pro jeho se chvá/lu učili a pro prospěch občě a /40bβ pro své spasenie, ale ne pro lakomstvie ani pro světské zvelebenie. Prosím studentóv i žákuov jiných, aby mistróv svých v dobrém poslúchali i následovali a aby se pilně pro Boží chválu a pro spasenie své i jiných lidí učili.

Prosím všech spolu, aby pánóm, panu Václavovi z Dubé, odjinad z Leštna, panu Janovi z Chlumu, panu Jindřichovi z Plumlova, panu Vylémovi Zajiecovi, panu Myškovi i jiným pánóm z Čech i z Moravy₇ i věrným pánóm Pol-

⁵ = řádně, správně. — ⁶ = doktoři, professoři. —

⁷ Z panstva českého i moravského mání zde Hus toliko šlechtice, v Kostnici přítomné. Z těch mnozí stáli ve službách Zikmundových, ale k Husovi chovali se vlídně (tak dobrý katolík, p. Vilém Zajíc z Valdeka, jenž Husa navštívil v šaláři 24. března; nebo rovněž dobrý katolík, Moravan Jindřich z Plumlova, jehož zde Hus vzpomíná).

(7. a 8.
června)

ského království, děkovali i jich pilnosti vděčni byli, že oni jako Boží stateční obránce a pomocníci pravdy postavili sú sě proti všemu sboru častokrát i dovodíce i odpovídajíce k vysvození mému — a zvláště pan Václav z Dubé a pan Jan z Chlumu, jimž věřte, co budú praviti; nebť sú byli v sboru, když sem já odpovídal, po několiko dní. Oniť vědie, kteří Čechové a kterak mnohé a nehodné věci sú na mě vedli, kterak vešken sbor proti mně křičal, kterak sem já odpovídal, což sú na mně žádali.

Prosím vás také, aby za Královu Milost, Římského a Českého krále, P. Boha prosili, i za královú svú i za pány, aby milý P. Buoh s nimi

Druzí vsak byli stoupenci Husovi; z Čechů to byli kromě známých nám p. J. z Chlumu a Václ. z Dubé ještě třetí průvodčí Husův, Jindřich Lacembok, pak horlivý a účinný p. Václav Myška z Hrádku, dále Bohuslav z Dúpova, Kuneš z Chlumu a j., z Moravanů pan Skála z Lilče, Půta z Ilburka i j. Tito zakročili společně s pány polskými 13., 18. a 31. května ostrými protesty u koncilu i Zikmunda na ochranu Husovu. Jejich snahu provázeli stoupenci domácí v Čechách (ty vedli nejvyšší purkrabí Čeněk z Vartemberka a Boček z Kunštátu a Poděbrad, páni z Potštejna, Zvířetice a j.) a na Moravě (ty vedli nejvyšší hejtman Lacek z Kravař, páni z Kunštátu, z Doubravice a j.) rovněž důraznými listy, o 250 a, po upolení Husově, o 452 pečteclí. — 8. Protestů české šlechty v Kostnici účastnili se oba vyslanci krále polského, Januš z Tuliskova a Závíše Černý z Garbova, pak páni Bořuta, Donín, Balický a j.

i s vámi přebýval v milosti nyní a potom u věčné radosti. Amen. — —

Psal sem list tento vám v žaláři v ókovách, čakaje na zajtřie na smrt otsúzenie, maje plnú naději v Bohu, abych pravdy Božie neustupoval a bludův, kteréž sú na mě křiví svědkové svědčili, abych / se neodpřisahal¹⁴. — Kterak se mnú /^{41ax} P. Bóh milostivě činí a se mnú jest v divných pokušeních, poznáte, až se u Boha v radosti s jeho pomocí shledáme.

O mistru Jeronýmovi, mém milém tovařiši, nic neslyším, než že jest v těžkém vězení⁹, čakaje smrti, jako i já, a to pro svú vieru, již jest statečně Čechóm ukazoval; a Čechové, najukrutnější naši nepřítel¹⁰, dali sú nás jiným nepřítelóm v moc a u vězenie. Prosím, aby¹ za ně Boha prosili.

Také prosím vás, zvláště Pražené, aby¹ na Betlém byli laskavi, dokud P. Bóh popřěje, aby v něm Božie slovo kázali. Pro to miesto diabel se rozhněval a proti němu farářův a kanovníkův popudil, spatřiv, že jeho královstvie v tom miestě se rušilo. Úfámť P. Bohu, žeť to miesto zachová do své vôle a učiní v něm prospěch věččí i skrzě jiné, než jest skrzě mě nestatečného učinil.

⁹ Seděl v ukrutném žaláři ve věži sv. Pavla, nedaleko od žaláře Husova (ten byl ve věznici městské, při klášteře františkánském). — ¹⁰ Mní tu hlavně Štěp. Pálče a Mich. z Německého Brodu. — ¹¹ = šlapati,

Také prosím Vás, aby₁ se milovali, dobrých násilím tlačiti₁₁ nedali a pravdy každému přáli. —

(10. června) Dán list v pondělí [v] noci₁₂ před sv. Vítem, po dobrém Němci₁₃. — —

¹² = tu noc. — ¹³ Miní se ochotný a věrný Vít z čeledi p. Chlumovy, jenž pro styky s Jeronymem upadl do tčzení, ale byl vyproštěn. — ¹⁴ Po posledním slyšení (8. června) bylo již rozhodnuto o popravě Husově a měla býti provedena co nejdříve, snad již 11. června, ale v tu dobu došel do Kostnice veliký protest české šlechty (čten 12. června) a ten vedl k novým pokusům o odvolání.

4.

⟨Třetíe epištola v žaláři psaná jest tato.⟩

⟨Hus pp. Chlumovi a z Dubé podává zprávu, že jeho poprava jest odložena.⟩

Buoh s vámi! .

(41aα)

Měv veliké domnění z mnohých příčin, psal sem¹, jako bych měl zajtra skonati. Již opět znamenav prodlenie smrti píši vám, milostiví a věrní přátelé v Bohu², ještě abych svú vděčnost ukázal, dokud najdéle mohu, maje vždy utěšenie, že mohu k vám mluvíti po lístku.

A pravím vám, že P. Buoh vie, proč prodlévá mú smrtí i mého milého bratra mistra Jeronýma, o / němž mám naději, že svatě umře bez vinny /41aβ a že statečnějie se má i trpí než já nestatečný hříšník. Dal nám P. Bóh dluhý čas, abychom lépe své hříechy spatovali a jich statečně želeli; dal nám dluhý čas, aby dluhé a veliké pokušenie sňalo hříechy veliké a přineslo utěšenie;

¹ Ráno 27. června psal Hus, mině, že bude 28. června popraven, rozluční list latinský pánům Janovi z Chlumu a Václavu z Dubé; taktěž se krásně rozloučil se svými přáteli na universitě. Na večer asi, dověděv se zatím, že poprava odložena, píše pánům Janovi a Václavovi znovu. —

² Miněni ovšem pan Chlum a Václav z Dubé; ale také jejich sekretář Petr z Mladenovic, věrný Vit a ostatní.

dal nám čas, abychom pamatovali svého krále, P. Boha, Ježíše milosrdného, hrozné pohanění a smrt ukrutnú jeho vážili a proto milejše trpěli. Abychom také pomněli, že není s hodov³ tohoto světa jíti na hody³ onoho světa; abychom pamatovali, že skrzě mnohá utrpenie světí⁴, vešli sú v nebeské království: někteří po kusu řezání, jiní vtání, jiní vaření, jiní pečení, jiní za živa dřění, za živa pohrabání⁵, kamenování, křižování, mlění mezi žernovy, vláčení, topení, pálení, věšení, po kusu trhání a prvé pohanění, žalařování, bití, okování: a kto muž všechny muky vypsati, kteréž sú i v novém i v starém zákoně světí⁴, pro pravdu Boží trpěli a zvláště ti, jenž sú kněžské zlost⁶, treskali⁷, a proti nie kázali. A divná věc bude, kdož⁸ nyní neutrpí, budeli státi statečně proti zlosti⁶, a zvláště proti kněžské, jenž sebe nedá dotknúti. A již jsem tomu rád, že sú mé knížky musili čísti, v nichž jest zlost⁶, jich otevřena; a viem, že sú je pilnějie přěčtli, než sv. čtenie⁹, chtěie bludy naleznúti. —

(27. června
1415)

Dán list ve čtvrtek před vigiljí sv. Petra u večer. Amen.

Tyto epištoly psal jest Mistr Jan v žaláři v Konstanci České obci.

³ = posvícení. — ⁴ = světeci, svatí. — ⁵ = pohřbení.
— ⁶ = zlé; zlé činy. — ⁷ = kárali, — ⁸ = jestliže kdo, —
⁹ = evangelium,

II.

UMUČENÍ M. J. HUSI.

/ Tuto se bude praviti, Mistr Jan Hus /41bα
 sv. paměti kteraké jest utrpenie měl. A jest
 sepsanie Mistra Mladěňovce, učenie Praž-
 ského.

⟨Úvod.⟩

Znamenav, že mnozí mnohé věci o polo-
 žení smrti slavné paměti Mistra Jana Husi psali
 sú jinak, nežli se jest dálo při něm a stalo a ač-
 koli druží¹, snad dobrým úmyslem sú spisovali,
 ale že sú běhu a polozenie celého nevěděli, protož,
 na mnohých miestech přidávajíce a druhdy ují-
 majíce, jinak než se jest dálo a stalo, změnili sú:
 i zdálo mi se užitečné z náramných a ustavič-
 ných proseb mnohých milovníkóv pravdy celý
 běh na památku budúcím toliko o smrti jeho, což
 se je tu znamenitějšieho dálo, položiti, aby jeho
 nepřietelé, jenž ještě po smrti jeho zle o něm
 mluvie, usta svá stúlili a ti, jenž jemu přejí, ji-
 stotu, stálost a setrvanie jeho zvědíce v tak ve-
 líkých nesnázech, aby Boha chválili a života
 svého polepšiece statečnějie životy svými pravdě,
 kterúž sú z zákona Božieho ot něho slýchali,
 slúžiti uměli.

¹ = někteří (*tak později*).

⟨Kapitola první.⟩

⟨O Husově žalařování, vyšetřování a vyslýchání.⟩

141b³ / Věziž tehdy, že léta od narození Syna Bo-
 (1415) žieho po tisíci po čtyřech stech patnáctého, když
 jest ten zbor Konstanský po jetí Mistra Jana
 Husi v žalářích, v nichž jest držán byl a zvláště
 u mnichuov kazateluov², z náramného nabádanie
 mistra Štěpána Páleče³ (jemuž jest byl Mistr
 Hus mnoho dobrého učinil) a Michala, někdy
 faráře z Smradař⁴, a tudiež⁵ jiných Čechov,
 úhlavných nepřátel mistra Husi, rozličnými arty-
 kuli křivých svědkov jeho trápili a rozličně po-
 kúšeli, jemu proti těm svědkóm nižádné obrany
 z práva nedadúce; když také potom do jiného
 (5. června 1415) kláštera k bosákóm⁶ tudiež v Konstanci ho do
 žaláře vsadivše před se několikrát vyvodili sú
 a tu těch jistých falešných svědkov před ním
 svědectvie čtúce a sami súdce tudiež⁵ proti němu
 druhá svědectvie vydávajíce a také z jeho knih
 kusy vybravše některé jemu s křikem, povykem

² Míni se první žalář u dominikánů, v němž Hus byl od 6. prosince 1414 do 24. března 1415. — ³ míni se známý starší kollega, pak přítel, po r. 1412 Husův odpůrce Štěpán z Pálče; co v závorce následuje, není v textu latinském. — ⁴ míni se Michal z Něm. Brodu, kdysi farář u sv. Vojtěcha v Jirchářích (»z Smradař«), později advokát stolice papežské, zvaný proto »de Causis« (u Husa »súd-ný«). — ⁵ = také. — ⁶ míni se poslední žalář Husův u františkánů (od 5. června 1415); na žalář v Gottlieben pisatel zapomněl.

a hřmotem miesto / lepšieho naučenie dovodiece /42aα
 a miesto písma svatého, jehož vždy žádal, chtě
 lépe naučen býti, jestliže by v čem byl scestně,
 kázal, psal anebo učil (a to sem tudiež i s jinými
 ot něho častokrát opětujiacieho slyšal): i ostali sú (1. července)
 konečně na tom, aby anebo se vinen dal v těch ve
 všech kusiech, jimiž sú jeho skrze křivé svědky
 vinili (z nichžto mnozí sú byli jeho úhlavní ne-
 přítelé) a k tomu těch aby se odpřisáhl a těch,
 kteréž sú z knih jeho vybrali, druhde_s ujímající,
 druhde_s přidávající a druhde_s celé vymyšlené
 kusy, jichž jest nižádný v jeho knihách nebyl
 psán, jemu připisující, aby se také odpřisáhl a
 je aby odvolal anebo aby smrt ohně trpěl. Tehdy
 on častokrát vyznávaje tudiež_s, že mu křivě
 mnohé věci skrze svědky připisují, jichž ani po-
 myslil jest, i nechtěl se jich odpřisíeci, aby ne-
 byl lhářem před tváří Boží, a těch kusuov z knih
 vybraných také se nechtěl odpřisíeci, leč by jemu
 lepšie písmo ukázali. I ostali sú na tom, aby ho
 konečně upálili, jemu vždy nižádného lepšieho
 naučenie, jehož jest z písma svatého žádal, ne-
 dadúce.

⟨Kapitola druhá.⟩

⟨Poslední pokus, aby Hus odvolal.⟩

Tehdy v pátek po sv. Petru téhož léta, jenž (5. července
 1415)
 bieše₁₀ pátý den června₉ měsiece, král Zigmund,

⁷ = bludně. — ⁸ = někde. — ⁹ = nyní července. —

¹⁰ = byl.

Uherský král, jenž jest byl Mistra Husi rozličně klejtoval¹¹ i svými zvláště listy ubezpečil, aby k tomu svolání¹² přijel, věda již konečný úmysl toho zboru, i poslal jest urozené pány, pana Václava z Dubé, jinak z Leštna, pana Jana z Chlumu¹³ a jiné čtyři biskupy s nimi k Mistrovi /42aβ Hu/sovi do kláštera k bosákóm⁶, aby zvěděli konečný úmysl jeho, chceli ty artykule a kusy skrze svědky proti sobě vydané, a také jiné z knih jeho, jakož svrchu psáno stojí, vybrané konečně držeti. čili jich se chce vedlé uloženie toho sboru odpřísáhnúti a proti nim odporne kázati, psáti a učiti, jakož mu ten zbor nalezne a usúdí. A když sú Mistra Husi z žaláře před ně vyvedli, pan Jan z Chlumu řekl jest k němu takto: »Aj, Mistře Jene, myf sme lajkové a nemnoho učení a v těchto věcech neumíme raditi, protož viz, čiješli¹⁴ se v kterémkoli kusu z těch, jimiž tě tento zbor viní, scesten¹⁵ a vinen, nestyď se toho ustúpiti a odvolati. Pakliť tvé svědomie ukazuje, že nejsi těmi kusy vinen, jimiž tě oni vinie, nikoli nečin proti svému svědomí aniž lži před tváří Boží, ale radějie stój až do smrti v té pravdě, kterúž si z zákona Božieho poznal a z písma

¹¹ = glejtem (= průvodním listem) chránil. —

¹² = koncil. — ¹³ *Průvodčí Husovi byli tři; ale o p. Jindř. Lacembokovi se Hus nezmiňuje s pochvalou; Mladenovic pak na prvním místě uvádívá Jana z Chlumu, později purkrabiho na Mělníce.* — ¹⁴ = citišli. — ¹⁵ = bludný.

sv.« A Mistr Jan stoje a zaplakav, pokorně odpovědě¹⁶, a řka: »Pane Jene, věz to zajisté, bych¹⁷ věděl, žeť bych co bludného kdy byl psal, učil anebo kázal proti zákonu Božímu a proti cirkvi sv., chtěl bych to pokorně odvolati a toho ustúpiti, Buoh mi svědek jest, a vždy ještě žádám lepšího a stálejšího písma a naučení. A ukázili mi lepší písmo a pevnějšíe, nežli jest to, které sem já učil, kázal a psal, hotov sem srdečně odvolati.«

A když to vece, ihned jeden tudiež¹⁸ z stojících biskupuov řekl jest k Mistru Janovi: »I zdali ty chceš múdřejší býti nežli vešken tento zbor?« A Mistr Jan jemu odpovědě¹⁶: »Já nechci býti múdřejší nežli vešken tento zbor; ale pro/sím /42bα pro Bóh, dajte mi najmenšíeho z toho zboru, kterýž by mě lepším a pevnějším písmem sv. zpravil a naučil, a já hotov sem ihned odvolati.« A k té řeči biskupové tudiež¹⁸ stojiece vecechu: »Aj, kterak jest neústupný v svém kacieřství!« A to řekše jeho zase do žaláře vésti kázavše odešli sú.

⟨Kapitola třetie.⟩

⟨Hus předveden naposled před koncil.⟩

Druhý den nazajtrěie v sobotu v ochtáb sv. Petra a sv. Pavla apoštolóv, jenž bieše den šestý června⁹ měsiece, Mistr Jan Hus veden jest

(6. července 1415)

¹⁶ = odpověděl. — ¹⁷ = kdybych (atp.). — ¹⁸ = tamže.

skrze arcibiskupa Rigenského¹⁹, Pruského zákora k kostelu velikému toho města Konstanského, tu kdež sú se byli kardinálové, arcibiskupové, biskupové a jiní preláti toho zboru k odsúzení Mistra Jana Husi vedlé svého obyčeje sešli. A přivedše jeho ke dveřóm kostelním tu sú s ním v té sienci čakali, až zatiem v kostele mši odslúžili, nebo jeho ve mše do kostela nerodichu²⁰ vésti, snad aby sobě jím duhovenstvie neporušili [jehož sem tudiež od nich málo shledal, znamenaje jich obyčeje, kteréž vedú].

A po těch mšech uvedechu²¹ ho do kostela mezi ty preláty, kdežto obyčejem svým sediechu²² na vysokých k tomu udělaných stoli- ciech, prknamí vókol vysoce se otarasovavše. A král Uherský najvýše sedieše²³ v svém maje- státu pod korunú zlatú s oblúkem a vedlé něho Klemóv²⁴ syn jablko drže a jiné knieže meč nahý s druhé strany. A uprostřed té ohrady (nebo seděnie) bieše někaký stuol povýšený udělán a na něm kterakýs špalek a na tom rúcho mešné /42bβ položeno k zhavení / kněžstvie Mistra Husi při-

¹⁹ *Míní se Konrád z Wallenrodu, z řádu německých rytířů, arcibiskup v Rize, správce žalářů koncilních.* — ²⁰ = nechtěli. — ²¹ = uvedli. — ²² = seděli. — ²³ = seděl. — ²⁴ *Klem (Clemens) bylo příjmení Ruprechta Falckého, po Václavu r. 1400 zvoleného císařem německým. Měl dva syny: Jana (Hanuše) a Ludvíka, zde vzpomenutého.*

pravené. A tak jeho do kostela přivedše před tím stolem postavichu²⁵ a on klek na svoje kolenně dlúze se modléše²⁶. A zatiem někaký biskup Laudensis²⁷ řečený, mnich, vstúpiv na tu stolicí, na niež obecně výpovědi své činiechu²⁸ i učinil kázanie a to založil z řeči sv. Pavla k Římenínóm v šesté kapitole, kdež die: »Buď zkaženo tělo hříecha.« A v tom kázaní dovodil široce, kterak kacieřstva škodí v cierkvi sv. převelmi a kterak na krále zvláště (a na jich úřad) slušie, aby ta kacieřstvie a zvláště svatokupectvie z cierkve sv. zkazil a vyplel, neb ta kacieřstvie škodlivější roztrhují cierkev sv., nežli zjevná násilé a ukrutenstvie, aby také král Uherský toho kacieře zatvrzeného v zlosti zkazil, jehož tudiež¹⁸ v rukú, jakž ten biskup kázal, měli sú; neb z toho od starých i od mladých bude věčnú chválu mieti.

⟨Kapitola čtvrtá.⟩

⟨Žaloba koncilu proti Husovi.⟩

Zatiem vstav jeden řečník³⁰ toho zboru jmenem Henricus de Piro svým obyčejem nabádal a napomínal ten zbor, aby súd proti Mistrovi Husovi dokonali až do odsúzenie konečného. A ihned vstav jeden biskup²⁷ od toho zboru vydaný, vstúpiv na tu stolicí, na niež oni svá usta-

²⁵ = postavili. — ²⁶ = modlil. — ²⁷ Byl to italský biskup Jakub z Lodi, jenž po roce odsuzoval Jeronyma.

venie vypoviedáchu²⁸ i četl běh a položenie té pře, kteráž se jest mezi Mistrem Janem a mezi arcibiskupem a preláty Pražskými v Římě a jinde dála, i ten běh, kterýžto sú ti poručníci³¹ od toho zboru proti Mistru Husovi tudiež¹⁸ vedli až do /43az odsúzenie. A potom četl ty ar/tykule, kteréžto sú proti Mistrovi Janovi svědci v Praze i v Konstancí vedli a jiné, kteréž sú jemu z jeho knih obyčejem napředpsaným vybrali, kteréžto artykule k výstraze budúcím a k odehnání falše a lži těch súdci, Mistr Jan s popsáním úmysla²⁹ svého, kterak jemu je křivě připisují, jichž je nikdy nedržel, v tom žalári před smrtí svú rukú sepsav³² svým jest je ven vyslal. Avšak některé z nich tuto položím pro položenie jeho odpovědí, kterak jest tudiež¹⁸ odpoviedal; a zvláště, kdyžto sú tento první artykul³³ a kus čtli, že jedna jest cierkev sv. obecná a ta jest zbor všech vyvolených k spasení, tehdy Mistr Jan odpovědě¹⁶ velikým hlasem a řka: »I ovšem já to znám, že jedinká jest sv. cierkev obecná, jenž jest zbor všech vyvolených zde na světě i těch v předpekli i v nebi také, kteřížto sú tělo skryté hlavy Pána Jezú Krista.«

²⁸ = činili. — ²⁹ = smýšlení. — ³⁰ = advokát, prokurátor koncilu. — ³¹ = plnomocníci, zástupci. — ³² *Týče se nejspíše poslední odpovědi Husovy k žalobám dne 18./20. června 1415.* — ³³ *První a hlavní bod žaloby.* — ³⁴ = odpovídal.

A když tak k tomu i k jiným tu odpovídalše³⁴, tehdy kardinál Kameracenský³⁵ jemu vece: »Mlčiž nyní, potom dobře budeš ke všem spolu odpovídati.« A Mistr jemu odpovědě³⁶: »A kterak mám ke všem spolu odpovídati, poněvadž nemohu všech spolu pamatovati?« A když opět k jiným, kteréžto proti němu tudíž čtiechu³⁶, odpovídati chtieše³⁷, vstav kardinál Florenský³⁸, jenž bieše¹⁰ druhý súdece k vyrčení súdu proti Mistru Janovi [ustaven od toho zboru] i vece [k Mistru Janovi]: »Mlčiž již, však sme tě dosti slyšeli.« A opět vstav i vece těm pohoničóm³⁹ a duchovním biřicóm, jenž okolo Mistra Jana stáchu⁴⁰: »Přikážtež jemu, ať mlčí.« A Mistr Jan vysokým hlasem prosieše⁴¹ ruce spínaje a / řka: /43až
»Prosím pro Buoh, přeslyšte mě, aby tito, jenž okolo stojie, nemněli, bych¹⁷ já které bludy držal; však přesto učiníte se mnú, jakož se vám bude zdáti a líbiti.« A když mu vždy nedadiechu⁴³ mluvíti ani k těm kusóm odpovídati, kteréž tudíž naň čtúce vediechu⁴⁴ jimi ho vi-niece, klek na svá kolena, spav ruce a oči zhóru

³⁵ *Miní se kardinál Petr d'Ailly, arcibiskup Cambrayský (lat. ab Alliaco, Cameracensis).* — ³⁶ = čtli. — ³⁷ = chtěl. — ³⁸ *Totíž František Zabarella, spolu s Filastrem a d'Aillym člen předposlední komise soudní ve věci Husově.* — ³⁹ = drábům. — ⁴⁰ = stáli. — ⁴¹ = prosil. — ⁴² *kněží, ustanovení k určitému oltáři, kaplaní.* — ⁴³ = nedali. — ⁴⁴ = vedli.

k nebi zdvih nábožně se modléše²⁶ svú při Pánu Bohu, najspravedlivějšíemu súdci, hlasitě poručuje. A to častokrát tudiež¹⁸ mezi těmi žalobami opětováše⁴⁵.

⟨Kapitola pátá.⟩

⟨Výpovědi svědkův a Husova obrana.⟩

A když dokonachu⁴⁶ artykule z jeho knih vybrané, čtli sú proti němu artykule, kteréžto sú svědci naň svědčili a k každému z nich svědky jmenovali sú ne křestnými jmeny⁴⁷, ale toliko jmeny úřadův a dóstojenství jich, takto řkúce po každém artykuli: »Svědkové tohoto artykule sú dva kanovníky Pražská, dva faráře, tři oltářníci⁴², jeden doktor« — a tak dále, což sú z těch svědkův na který artykul provedli, při každém sú je tím obyčejem jmenovali.

A mezi jinými tento artykul naň čtiechu³⁶, že [by] on držal, kázal a psal, kterak po požehnání posvátné věci⁴⁸ na oltáři zůstává tudiež⁵ chléb tělesný podstatný [neb hmotný] (latíně sú řekli: panis materialis vel substantia panis). A také tento, že kněz jsa v hříechu smrteľném neposvěcuje ani křtí⁴⁹ — a tak mnohými jinými artykuli scestnými a kusy ho vinniechu⁵⁰.

⁴⁵ = opětoval. — ⁴⁶ = dokonali. — ⁴⁷ Hlavním jménem bylo tehdy jméno křestné (na př. Jan); přezdívkou (na př. Hus) stala se jménem teprve v XVI. století. — ⁴⁸ = hostie (tak v lat. orig.); neuměle přeloženo. — ⁴⁹ To byl 18. artikul ze svědeckých výpovědí. — ⁵⁰ = vinili.

Tehdy když mistr opět povstav odpověděti chtieše⁵¹, kardinál Florenský⁵² jeho okřiče⁵³ a ^{54bα} neda⁵² jemu odpověděti. A on vždy přesto odpověděv vece: »Proším pro Buoh, slyšte úmysl muoj a pro ty, jenž tuto okolo stojie, aby nemně'i, bych já tyto bludy držal. Nebo já toto vyznávám, že jsem nikdy nedržel, ani učil, ani kázal, by po požehnání v posvátné věci⁴⁸ na oltáři chléb tělesný neb hmotný tu ostával. A také diem, že kněz jsa v hříechu smrtedlném nedůstojně a nelibě Bohu posvěcuje, křtí a jiné posvátné věci rozdává, poněvadž jest nehodný slúha posvátných věcí božích.« A tak ke všem jiným artykuluum, jakož jest svú rukú předtiem svým tudiez sepsal³², odpoviedáše³⁴.

Mezitiem čitechu³⁶ naň jeden opět artykul, že on pokládal čtvrtú osobu v Trojici⁵³ sv. a toho artykule jedniem doktorem dovozováchu⁵⁴, jenž jest jej na mistra svědčil, ale toho doktora tu nejmenováchu⁵⁵. A Mistr Jan vece: »Jmenujte toho doktora, jenž jest na mě svědčil.« A ten biskup, jenž četl artykuly, vece: »Nenie potřebie, aby nynie byl jmenován.« A mistr odpověděv vece: »Odstup to ode mne biedného, bych já chtěl čtvrtú osobu v Trojici sv. a v božství jmenovati, poněvadž jest to na mé srdce nikdy nevstúpilo.

⁵¹ = okřikl. — ⁵² = nedal. — ⁵³ Toho artikulu v žalobách nyní není. — ⁵⁴ = dovozovali. — ⁵⁵ = nejmenovali.

Ale ustavičně jistím a vyznávám, že tři osoby, t. otec, syn i duch sv., jeden Bůh a jeden byt božství jsou.«

Opět tudíž¹⁸ čtli jsou, kterak se jest Mistr Hus odvolal k Bohu⁵⁶, jakožto k nejvyššímu soudci, a to odvolání tudíž za blud potupili jsou. K tomu Mistr Hus vysokým hlasem odpovědě¹⁶ /43b3 a řka: »Ó Pane Bože! Aj již tento zbor / tvoje skutek a zákon tvého položení potupuje za blud, poněvadž ty jsa od svých nepřátel obtiežen Bohu otci svému, soudci najspravedlivějšímu, při svú porúcel, v tom nám biedným dávaje příklad a nestatečným, abychom všelikterak obtiežení jsúce k tobě najspravedlivějšímu soudci se utiekali, pomoci pokorně žádajíce.« A dále mluvil a řka takto: »A já to ustavičně pravím, že není jistější a bezpečnější odvolání, než ku Pánu Ježíšovi, jehož nižádný od upříemosti⁵⁷ nemuož dary uchýliti ani křivým svědectvím zklamati a podtrhnúti⁶³; jenž každému, což naň slušie, dává.«

Mezi jinými sú pokládali, že by Mistr Hus jsa v kletbě zpurně ji trpěl a v slúžení mše se pletl. A on odpověděl: »Ne všetečně ani potupně jsem kletbu trpěl, ale v odvolání jsem kázal a mše slúžil. A ačkoli jsem tré násobnie poručníky³² své ke dvoru papežovu posielal, příčiny hodné pokládaje, proč jsem tam osobně státi nemohl,

⁵⁶ Týče se Husova latinského (a českého) odvolání ke Kristu 18. října 1412. — ⁵⁷ = přímost, spravedlnost.

avšak jsem nikdy slyšení nemohl míti a obdržeti, ale nadto z mých poručníkův⁵² jedny jsou žalařovali a jiné jinak rozličné pudili a trápili. A těch všech věcí táhnu se na akta⁵⁸, v nichž ta pře popsána jest i to bezpravie mé i mých poručníkův. A nadto přijel jsem sem k tomuto zboru svobodně, maje klejt svobodný od krále (kterýž tuto zde sedí), chtě svú nevinnost ukázati a z viery mé každému počet vydati, ktož by toho na mně žádal.« [— A když to mluvieše⁵⁹, na krále se obrátí⁶⁰; král se velmi zapýří⁶¹ a zardě⁶¹. —]

⟨Kapitola šestá.⟩

⟨Husovo odsouzení, odsvěcení a vydání moci světské.⟩

Tehdy když sú všechny artykule dokonali a do- /44az
četli, jimiž sú ho vinili, vstav jeden súdece papežuv
starý a lysý⁶², vyvolený z pokolenie Vlaského, četl
jest odsúzenie na Mistra Jana Husi, kteréhož
odsúzenie křivého polozenie slovo od slova tuto
pro ukrácenie opúštiem. A z toho polozenie a od-
súzenie k některým znamenitějším kusóm, ačkoli
sú jemu zbraňovali, odpoviedáše³⁴ a zvláště,

⁵⁸ Týče se latinského Husova spisu, zvaného „*Ordo processus*“, psaného na podzim r. 1414 a vydaného v Kostnici v listopadu 1414. — ⁵⁹ = mluvil. — ⁶⁰ = obrátil. — ⁶¹ = zapýřil a zarděl. — ⁶² Napřed četl prokurátor Berthold z Wildungen, pak Antonín, biskup Konkordienský. — ⁶³ = podvésti.

když sú čtli, kterak jest neústupně a úmyslem ovšem⁶⁴ zatvrzeným mnohá léta stál v bludiech, odpověděl a rka: »Nikdy sem nižádných bluduov nedržal ani držím neústupně, ale vždy sem žádal — i dnešní den žádám — naučení z písma stálejšieho proti tomu, co sem učil, aby mi ukázali. A dnes pravím, že, bych¹⁷ jedniem slovem všeckerny bludy mohl zkaziti a přemoci, že bych to chtěl rád srdečně učiniti.«

A když sú v tom odsuzování potupovali jeho knížky⁶⁵ o cierkvi sv. i jiné všecko jeho skládanie latíně nebo česky neb v kterúkoli jinú řeč škrze jiné přeložené, aby tudiež¹⁸ v Konstancí a jinde, kdež by nalezeny byly, škrze biskupy krajin a zemí byly spáleny a shlazeny, k tomu Mistr Jan odpovědě¹⁶: »I kterak potupujete knížky mé, poněvadž sem vždy žádal písma lepšíeho proti tomu, jenž v těch knihách jest položeno a dnešní den žádám? A nižádného ste písma proti tomu statečnějšieho do toho času neukázali, aniž ste i jednoho bludného slova v těch knihách nedovedli⁶⁶. A knihy mé v českú neb v jinú řeč přeložené kterak potupujete, / jichž ste nikdy neviděli a — byšte¹⁷ je viděli — kterak byšte jim rozuměli, česky nerozumějíte?«

A jiných kusuov v tom odsúzení proti sobě čtených poslúchaje klek na svá kolena tudiež,

⁶⁴ = naprosto. — ⁶⁵ *Nejznámější latinský Husův spis »De ecclesia« z r. 1413.* — ⁶⁶ = nedokázali.

hledě vzhuoru k nebi nábožně se modléše²⁶. A když jeho již odsúdicu⁶⁷ konečně a to odsúzení dočítechu⁶⁸, Mistr Jan za všechny své nepřátely tak kleče se modléše²⁶ a řka hlasitě: »Pane Jezu Kriste, tebe prosím pro tvé velike milosrdenstvie, rač odpustiti všem mým nepřátelóm, nebo ty vieš, žeť sú mě křivě osočili a obžalovali, křivé svědky proti mně vedli, křivé artykule proti mně sú vymyšlovali: odpusť jim, prosím, pro nesmírné tvé milosrdenstvie!« A když ta slova propovědě⁶⁹, mnozí prelátové a zvláště biskupové zakrlivě⁷⁰ naň hlediece posmieváchu⁷¹ se jemu.

A potom z přikázanie sedmi⁷² biskupuov, kteřížto jeho kněžstvie zbavováchu⁷³, oblekl se v mešné rúcho, jakoby měl mši slúžiti. A když se oblačil⁷⁴ [v řízu nebo] v albu, řekl jest: »Pán muoj Jezus Kristus, když od Erodesa ku Pilátovi odslán byl v bielém rúše, jest posmieván« — a tak v jiné rúcho se oblačieše⁷⁴.

A když, již tak oblečen jsa, od biskupuov těch sedmi napomenut jest byl, aby ještě se odpřisáhl bludów a odvolal, vstav a na ten stuol, před nímž se oblačováše⁷⁴, vstúpiv, žalostivě a s pláčem

⁶⁷ = odsoudili. — ⁶⁸ = dočtli. — ⁶⁹ = propověděl. — ⁷⁰ Slovo to (ve všech tiscích i rukopisech stejně psané) tlumočí »indignanter« (hněvivě) lt. originálu a přeloženo r. 1538 do lt. »torvo vultu«. — ⁷¹ = posmívali. — ⁷² Tak i lt. orig.; podle akt koncilu byli čtyři, v čele jich arcibiskup milánský. — ⁷³ = zbavovali. — ⁷⁴ = oblékal.

k množství se obrátiv i vece: »Aj, tito biskupové vedú a napomínajú mě na to, abych se bluduov odpřisáhl a odvolal. Bojím se toho učiniti, abych nebyl lhářem před tváří Boží učiněn, přiznáváje se k těm bluduom, jichž sem nikdy nadržal / ani kázal — a také abych svědomie a pravdy Božie neurazil, poněvadž sem nikdy těchto artykulóv nadržal, kteréž sú na mě falešně svědčili, ale těm odporně sem učil, kázal a psal; a také proto, abych tak velikého množství, jemuž sem kázal, nepohoršil, i také jiných, ješto⁷⁵ slovo Božie věrně káží.« A když to řekl jest, okolo sediecí biskupové a jiní z toho zboru řekli sú: »Již vidíme, že zatvrzený jest v své zlosti a neústupný v svém kacieřství.«

I kázali sú jemu s toho stolu sstúpiti ti jistí biskupové a zbavující ho kněžstvíe najprvé sú od něho kalich vzeli a takto řkúce: »Ó Jidáší zlořečený, že si opustil radu pokoje a s Židy si v radu odšel, odjímáme od tebe kalich tento, v němž se krev Božie a Ježíše Krista obětuje na vykúpenie světa.« A on velikým hlasem řekl: »Doufám milému Pánu Bohu, svému milému vykupiteli, že on kalichu vykúpenie ode mne neodejme, ale doufám pevně, že s jeho pomocí dnes v jeho království budu jej píti.« A tak jiné rúcho, t. štólu a ornát, s něho snímájíce na každé svým

⁷⁵ = co (kteří).

obyčejem zlořečenstvie vydáváchu⁷⁶. A on odpovéděl, že to rúhanie^{s1} míle podstupuje pro jméno a pro pravdu Pána Jezu Krista

Když tehdy ti biskupové to všecko rúcho mešné od něho odebrachu⁷⁷, již se k porušení pleše chystáchu⁷⁸ a o to mezi nimi bylo jest rozdvojenie. Neb někteří chtěli sú jeho břitvú holiti a jiní vecechu⁷⁹, že dosti bude, když jemu nožíkami^{s0} pleš zrušena bude. A on se obrátiv k králi, jenž tu v majestátě sedieše²³ i vece: »Áj ještě tito / biskupové neumějí se v tomto rúhaní^{s1} /44bβ svoliti!« A když sú jemu pleš porušujícíe na čtyři strany prostřihli nožíkami^{s0}, řekli sú tato slova: »Již tento sv. Konstanský zbor Jana Husi z řádu kněžského a z jiných duostojenství, jimiž jest ozdoben byl, ssadiv znamenaje^{s2}, že kostel a cierkev Božie nemá co více nad ním činiti, jeho súdu a moci světské a dvoru^{s3} porúčie a opúštie.«

A prvé, než sú rúhavú a papierovú korunu jemu na hlavu postavili, mezi jinými věcmi řekli sú jemu: »Porúčiemy duši tvú diablu.« A on spav ruce a vzdvih oči zhuoru k nebi řekl jest: »A já ji porúciem najdobrotivějšíemu Pánu Ježíši Kristu.« A tu korunu uzřev vece: »Pán mój, Ježíš Kristus, pro mě hiedného a nestatečného

⁷⁶ = vydávali. — ⁷⁷ = odebrali. — ⁷⁸ = chystali. — ⁷⁹ = říkali. — ^{s0} = nůžkami. — ^{s1} = *lt.* blasphemie; posměch, potupa. — ^{s2} = oznamuje. — ^{s3} = rameni světskému.

mnohem tvrdší a těžší trnovú korunu nevinně na najohavnější smrt ráčil jest nésti; a protož já, biedný hříšník, tuto mnohem lehčejší, ačkoli rúhavú, korunu chci míle a rád nésti na sobě pro jeho svaté jméno a pravdu.« A ta koruna bieše¹⁰ papierová a okrúhlá, vysoká bezmála na loket a na nie drie hrozni diablové biechu⁸⁴ namalování a nápis viny jeho na nie vókol napsán: »Tento jest arcikacieř.«

Tehdy král Zigmund Uherský německy řekl Ludvíkovi, synu Klemovu²⁴, jenž před ním v majestátě při tom odsúzení sedě jablko zlaté držieše⁸⁵ s křížem: »Jdi, vezma jeho, daj ho poprávcóm!«. A Klemóv syn složiv s sebe to rúcho kniežecie, v němžto jablko drže⁸⁶ sedieše²³, vzem⁸⁷ Mistra Jana Husi dal jeho v ruce katóm a poprávcóm a na smrt provodil jeho.

/45aα

〈Kapitola sedmá〉

〈Hus přiveden na popraviště a postaven na hranici.〉

A když tak již korunován jsa z toho kostela na smrt veden bieše¹⁰, před tím kostelem tu

⁸⁴ = byli. — ⁸⁵ = držel. — ⁸⁶ *Sem vkládá Kříž.*: A přistúpiy k mistru Janovi vece: »Mistře Jene, odvolaj ještě a svůj život zachovaj!« Tehdy mistr Jan vece jemu: »A kdo jsi ty?« Kterýžto vece: »Herkules« (*místo Herr zu Klemm omylem*) »mladý«. Vece jemu mistr Jan Hus: »Nemějž mi tehdá za zlé, jáť sem mněl, by ty kat byl.« Tehdy on zapýřiv se a ohled se na krále (*vzav Mistra Jana Husi atd., jako shora*). *Je to patrně neobratná vložka pozdější.* — ⁸⁷ = vzav.

hodinu na znamenie jeho knih potupenie některaké knihy pálichu⁸⁸ a on to uzřev, jako se ulyze⁸⁹ tomu jich skutku. A tak jda na smrt napomínáše⁹⁰ ty, jenž okolo něho jdiechu⁹¹, aby neměli, by on pro bludy, jimiž křivě a falešně narčen jest skrze svědky, své úhlavné nepřátely, ⟨umieral⟩: [»poněvadž vždy žádal sem lepšíeho naučenje z písma a to mi nebylo až do tohoto času ukázáno.«] A lidé takměř vóbec všickni z toho města v odění biechu⁸⁴, jeho na smrt provozujícíe.

A když přišel jest na to miesto, na němžto jest měl umřieti, klek na svá kolena a ruce spav a oči své k nebi zhuoru zdvih, žalmy zvláště sv. Davida říkáje nábožně se modlil a zvláště žalm: »Smiluj se nade mnú, Bože, vedlé velikého milosrdenstvie tvého!« říkáje až do konce. A také tento: »V tě, Pane Bože, doufal sem: [nebudu na věky pohaněn v tvé spravedlnosti, rač mě vysvoboditi!]« — a ten verš: »V ruce tvoji, Pane Bože, porúciem duši mú« opětuje hlasitě a ve-sele, že sú ho tu stojiece dobře slyšeti mohli.

A miesto, na němž jest upálen, bieše¹⁰ jakožto lúka veliká na obci, mezi zahradami předměstie Konstanského, jdúce z města na tvrz řečenú Gottleben [na niežto Mistr Hus před tiem u vězení byl⁹² jest, ⟨na levé ruce⟩]. A když se tak mo-

⁸⁸ = pálili. — ⁸⁹ = *lt. orig.* subridere; usmál se. — ⁹⁰ = napomínal. — ⁹¹ = šli. — ⁹² *Od 24. března do 5. června 1415; Gottlieben byla tvrz biskupa kostnického.*

dléše²⁶, někteří lajkové tu stojiece vecechu⁷⁹:
 »My nevieme, které a kteraké věci prvé jest mluvil aneb učinil; ale tuto vidíme a slyšíme, že svatá
 45a³ slova mluví a modlí se.« A jiní / řekli sú: »Zajisté dobré by bylo, by měl zpovědníka.« A kněz jeden, sedě na koni v zelené sukni červeným tafatem⁹³ podšité [s pachami⁹⁴ ot(e)vřenými], řekl jest: »Nemá slyšán býti, aniž mu má zpovědník dán býti, neb jest kacieř.« Ale věz, že Mistr Jan, ještě v žaláři jsa, některakému mnichu doktorovi zpovíedal se jest dobře před smrtí svú na týden aneb více a od něho dobrotivě slyšán byl a rozhřešen, jehož zpovědníka jemu zbor ten byl dal, jakož to sám v jednom listu, kterýžto mezi jinými z žaláře byl jest poslal, vyznávaje a píše svú rukú⁹⁵.

A když se tak modléše²⁶ kleče, ta rúhavá koruna papierová s hlavy jeho spadla jest. A on, uzřev ji i ulyze⁸⁹ se. A někteří žoldněři okolo stojiece řekli sú: »Vstavte mu ji zase na hlavu, ať i s čerty, pány svými, jimž jest zde slúžil, upálen bude.«

Tehdy vstav vzhuoru s toho miesta z přikázanie poprávcov těch a kata vysokým a rozum-

⁹³ = látka z vařcného hedbáví, dykyta; v lt. orig »sericum«. — ⁹⁴ = ozdobné varhánkované manšety. — ⁹⁵ Míni se list kostnický »Mnozí již byli« z konce června (v mém vydání v Světové knihovně č. III, 43).

ným⁹⁶ hlasem, tak že od svých tudiež⁹⁸ stojících dobře slyšán jest, takto se modléše²⁶: »Pane Jezu Kriste, tuto ukrutnú a ohavnú smrt pro tvé svaté čtenie⁹⁷ a pro kázanie tvého slova sv. chci pokorně a míle trpěti: [odpustiž, prosím, všem mým nepřátelóm!«] A ihned jeho vókol⁹⁸ vodiechu⁹⁹ a on napomínáše⁹⁹ je a jich všech prosieše¹¹, aby nemněli, by on který z těch bludův, kteříž sú jemu falešně připsáni a skrze falešné svědky naň vedeni, kázal, učil anebo držal. I prosieše¹¹, aby ještě s svými žalářnými mohl mluvití. A když tu přistúpichu¹⁰⁰, jim děkováše¹⁰¹ a řka: »Děkuji vám, milí bratřie, ze / všeho dobrého, /^{45bα} co jste mi učinili; nebo netoliko byli ste moji strážní, ale moji milí bratřie. A vězte to, žeť pevně úfám svému milému Spasiteli, pro jehožto sv. zákon tuto smrt chci míle trpěti, že s ním dnes budu kralovati.« [A to německy tak mluvil k nim.]

A tak s něho sukni jeho černú svlekše v košili jeho k některakému tlustému zvrtanému prknu rukama opak¹⁰² přívázachu¹⁰³ provazy dobře na šesti [neb na sedmi] miestech [jedniem nad nártím (aneb u hlezna¹⁰⁴), druhým pod kolenem, třetím nad kolenem, čtvrtým mezi třieslami, pátým na bedrách, šestým v puoly, sedmým pod

⁹⁶ = srozumitelným. — ⁹⁷ = evangelium. — ⁹⁸ = do-
kola. — ⁹⁹ = vodili. — ¹⁰⁰ = přistoupili. — ¹⁰¹ = děkoval.
— ¹⁰² = nazaď. — ¹⁰³ = přívázali. — ¹⁰⁴ = kotník.

pažmi — a ruce opak], kteréžto prkno s jednoho konce obostřivše v tu lúku a v zemi jsú vetkli. A když tváří k východu slunce obrácen bieše¹⁰⁵; někteří z okolostojících řekli sú: »Obratfe ho tváří na západ slunce, ale ne na východ, neb jest kacieř« — i stalo se tak. A za hrdlo bieše¹⁰⁶ k tomu prknu přivázán některakým černým a sazi-vým řetězem [na němžto tu jeden chudý člověk kotlík u ohně věšel] a uzřev ten řetěz [vzhlédl jest naň po straně, uchýliv hlavy a zasmáv se] řekl jest [s veselú myslí] katóm [hlasitě:] »Pán Ježíš Kristus, mój milý vykupitel a spasitel, ukrutnějším a těžším řetězem pro mě vázán jest a já biedný nestydím se pro jeho sv. jmeno tímto vázán býti.«

A pod nohy jeho otépce dvě drev biechu položili; na nohách také svých ještě botky své a jedno púto jmějieše¹⁰⁵ — a tak okolo něho se všech stran tě/mi otépkami slamú proměšujíce /45 b³ k samému životu okládáchu¹⁰⁶ až do hrdla.

⟨Kapitola osmá.⟩

⟨Poslední vyzvání. Upálení.⟩

A prvé, než jeho zapálichu¹⁰⁷, přijel k němu maršálek Ří(š)ský, Happe z Popenhejmu¹⁰⁸, a

¹⁰⁵ = měl. — ¹⁰⁶ = obkládali. — ¹⁰⁷ = zapálili. —

¹⁰⁸ *Miní se Happe von Pappenheim, ze známého rodu Pappenheimských, staré šlechty švábské, jejíž členové až do zániku Říše (1806) zastávali u císařův úřad maršálský.*

s ním Klemův syn²⁴, mistra napomínající, aby ještě život svůj při zdraví zachoval, aby učenie a kázanie svá odvolal a jich se odpřisáhl. A mistr vzhled zhuoru k nebi vysokým a rozumným¹⁰⁹ hlasem odpovědě¹⁶: »Buoh mi svědek jest, že sem těch věcí, kteréžto mně falešně skrže křivé svědky připsány sú, nikdy neučil ani kázal. Ale první úmysl mého kázanie, učenie a psanie i jiných všech mých skutkuov byl jest, abych toliko lidi vyvedl z hříechu. A na té pravdě, kteréž sem psal, učil a kázal z zákona Božieho a z výkladův sv. doktorův, dnes vesele chci umřieti.«

A to uslyšavše ten jistý maršálek s Klemovým synem tleskše rukama i jedechu¹⁰⁹ od něho přeč. A jeho katové ihned zapálichu¹⁰⁷. A mistr hlasem vysokým zazpieva¹¹⁰: »Kriste, synu Boha živého, smiluj se nad námi!« A druhé: »Kriste, synu Boha živého, smiluj se nade mnú!« A třetí když chtieše³⁷ zpievati: »Jenž si se narodil z Marie Panny« [a] vietr se tudiež¹⁸ zbudiv, plamen jemu v tvář obrátí⁶⁰. A tak umlk a sám v sobě se modle duši pustil. A v tom mlčení hýbáše¹¹¹ usty a hlavú, než duši pusti, jakoby člověk brzce¹¹² říkáje tři (anebo dva) pateře¹¹³ mohl říci.

A když ty otěpky opálivše se okolo něho opadachu¹¹⁴ a tělo ještě při tom prknu za hrdlo

¹⁰⁹ = jeli. — ¹¹⁰ = zazpíval. — ¹¹¹ = hýbal. —
¹¹² = rychle. — ¹¹³ = otčenáše; s *It.* „Pater noster“. —
¹¹⁴ = opadaly.

stáše¹¹⁵ přivázáno za ten řetěz [jako bylo řetězem uvázáno, tak i visalo na řetěze] — tehdy katové tělo i s prknem povrátivše žerdmi v oheň /^{46aα} vstrčichu¹¹⁶ a tepruv dřev na oheň / mnohem více příkládajíce počechu¹¹⁷ pálení, obcházejíce a kosti kyji, aby spieše shořely, obíjejíce. A hlavu naležše kyjem ji rozrazichu¹¹⁸. A když srdce mezi střevami nalezechu¹¹⁹, kyj obostřivše to zvláště na ten rožen vstrčichu¹¹⁶ a pálice na tom rožnu ⟨jiným⟩ kyjem obíjichu¹²⁰ tepúce.

A zatiem kat tu jeho rúcho držieše⁸⁵ a Klemónv syn, zvěděv, že to jest sukně mistrova, káza mu ji se vším, co tu [jiného bylo] jeho, i [s sukni a] s pasem, v oheň vrci a řka: »Čechovéf by to za svátost [jměli a] ctili« — a katovi to slíbi¹²¹ zaplatiti. A tak všecko na popel spálivše i s tú prstí ⟨a⟩ s zemí dosti hluboko ji ještě vykopavše na káry sú vsypali a v Rýn, jenž tudiež¹⁸ blízko teče, vrhli sú a jeho památku věčně, co jest na nich bylo, od věrných shladiti chtěie. — —

⟨Závěrek.⟩

Protož, ačkoli sem řečí sprostnú běh a položení smrti slavného kazatele Mistra Jana Husí, mého milého mistra položil, prosím, aby věrní křesťané tiemto některakú památku jeho majíce,

¹¹⁵ = stálo. — ¹¹⁶ = vstrčili. — ¹¹⁷ = počali. — ¹¹⁸ = rozrazili. — ¹¹⁹ = našli. — ¹²⁰ = otloukali. — ¹²¹ = slíbil.

jenž sú mnoho dobrého od něho slýchali, jeho stálosti vděčni jsúce v tom jeho následovali a za mě biedného Boha prosiece, ač sem tuto co opustil¹²², aby mi odpustili: neb uplně za to mám, že sem, dálibóh, tuto z úmysla nic křivého ani scestného¹⁵ nepoložil komu ku potupě neb ku pochleбенství, z něhož bych se měl konečně styděti před tváří Jeho, jenž všelijakú lež i pravdu ohlásí, súdě živé i mrtvé¹²³. Jemuž chvála buď na věky věko/ma¹²⁴ Amen.

/46aß

*

*

*

)

⟨A tak se skonává položení o umučení slavného kazatele pravdy Božie, Mistra Jana Husi, kterýžto (trpěl) pro zlost kněžskou, kterýžto jest z zákona Božieho otvíral a obci ohlašoval pro výstrahu, aby na jich zlém životu a řeči nespoleháli, ale na ty řeči, kteréž sú v zákoně Božiem položené a na životy svatých a zvláště na život Pána našeho Jezu Krista a na jeho svaté apo-

¹²² = vynechal. — ¹²³ V Křiž. přidáno požehnaný na věky, pro nás hříšné ukřižovaný Ježíš Kristus, Pán náš milý. Amen místo závěrečných slov zde následujících. —

¹²⁴ = věčně; ně. věčně věkův. — —

štoly a jiné svaté, aby se tak spravujíc došli života věčného a to skrze zaslúžení Pána našeho Jezu Krista¹²⁵ Amen¹²⁶.>

¹²⁵ *Ve Vid. přidáno* A ty věci svrchupsané dály sú se léta od narozenie Syna Božieho tisíc čtyři sta patnáctého, v sobotu v ochtáb sv. Petra a Pavla apoštolóv. — ¹²⁶ *V pozdějších tiscích bývají časté a rozmanité přídavky další; tisky z r. 1597 a 1600 přidávají na př. píseň o Husovi: »V naději Boží m. Jan Hus« (jest to píseň stará, již 1521 citovaná) a list »Buoh s Vámi«. Jindy bývají přídavky jiné — ale všechny jsou patrně stejně původu značně pozdějšího.*

III.

ČESKÝ PROTEST.

List pánuov Českých a Moravských do Konstancie. /46aß

⟨57 pánu českých a moravských vytyká koncilu nespravedlivé odsouzení Husovo jakož i Jeronymovo, ohlašuje protest k budoucímu papeži a oznamuje, že stoupenci Husových a jeho učení až do krve vylití bude hájiti.⟩

Najpoctivějším v Kristu otcóm a pánóm, pánóm kardinálóm, patriarchám, arcibiskupóm, biskupóm, legátóm, doktoróm, mistróm i všemu zboru Konstanskému.

My Čeněk z Veselé a z Vartemberka, najvyšší purkrabie Pražský; Lacek z Kravař, hajtman markrabství Moravského; Boček starší z Kunštátu a z Poděbrad; Hanuš z Lipé, najvyšší maršálek království Českého; Petr z Kravař a z Strážnice, najvyšší komorník desk Olomuckých; Jan z Lomnice, najvyšší komorník desk Brněnských; Vylém z Zvieřetic; Jan starší z [Jindřichova] Hradce; Jindřich z Vartemberka, purkrabie na Králové Hradci; Vylém z Perštajna; Mikeš z Potštejna a na Žampachu; Jindřich Škopek₁ z Dubé; Voldřich z [Jindřichova] Hrad-

¹ Pan Jindřich z Dubé náležel i s chotí k horlivým přátelům Husovým; Hus mu psal ze žaláře a poslal i píseň na rozloučenou (v červnu 1415).

ce; Jan mlazší z Opočna; Vaněk z Bozkovic a z Černé hory; Jan z Bietova; Aleš z Kunštátu a z Rájce; Smil z Štemberka; Hynek Krušina z Lichtenburka; Boček mladší z Kunštátu; Bavor z Potštejna; Jan Puška z Kunštátu; Jaroslav z Štemberka a z Veselé; Vok z Holštejna; Erhart mladší ⟨Puška⟩ z Kunštátu; Milota z Kravař; Heřman z Lanštejna; Jan z Rožmitála; Puota z Častolovic; Zigmund a Milota bratřie z Křižanova₂; Petr z Sovince; Zdislav z Zvieřetic; Vok z Valštejna; Václav z Zvieřetic; Vy-
 /46bα lém z Potštejna; Arnošt z Richmburka; / Petr z Zvieřetic; Jan z Vlašimě; Jan z Lanštejna; Zdeněk Medek z Týnce; Zdeněk z Rožmitála; Kuník z Drahotúše; Štěpán z Vartemberka; Do-
 beš z Cimburka; Milota z Tvorkova; Jindřich z Valdštajna; Jan ⟨Ozor⟩ z Bozkovic; Jindřich z Lipé; Mikuláš z Valštejna; Petr z Janovic a z Chlumce; Arkleb z Věteřova; Jimram ⟨Dúbravka⟩ z Dúbravice; Zbyněk z Dúbravice; Zbyněk z Strálek; Mikuláš z Mochova; Jan z Miličina₃ a z Kostelce; Jan z Košmburka;

urození páni a šlechtici najkřesťanštějšieho kráľovstvie Českého a najjasnejšieho markrab-

² Spolu podepsali, poněvadž žili v nedělu. — ³ Jan, řečený Sádlo, z Miličina zbohatl ve službách krále Václava (jako jeho komorník, pak purkrabí na Bezdězi a radu kráľovský), tak že si koupil 1411 hrad Kostelec nad Sázkou; byl horlivým viklefovcem.

ství Moravského žádost všeho dobrého a zachování příkázání Pána Ježíše Krista! —

Poněvadž právem přirozeným i božským každému jest přikázáno, jinému to činiti, což sobě chce býti — a jest zapověděno, jinému činiti, což by sobě nechtěl učiněno býti (nebo Pán Kristus pověděl: »Všecko, cožkoli chcete aby vám činili lidé, i vy to též činite jim; v tom zajisté záleží zákon i proroci« a Pavel sv. die: »Plnost zákona jest milování a všeliký zákon v jedné řeči se zavírá, totiž: „milovati budeš bližního svého jako se samého“) : protož my k zákonu božskému a milování bližního, jakž nmožeme, s Boží pomocí prohlédajíce i k našemu najmilejšímu bližnímu, dobré paměti poctivému,⁴ Mistru Janovi Husovi, svatého písma bakaláři dokonalému,⁵ a kazateli křesťanskému čtenie,⁶ svatého, — jehož předsím,⁷ v zboru Konstanském, nevieme kterým duchem / jsúc vedeni, ^{46b3} an se neseznal ani hodně, jakžby slušelo, přemožen, žádní také proti němu nejsou dovedeni ani okázáni bludové ani kacieřstva, ale toliko k nepravým, falešným, nezbedným žalobám, osočení a nabádání jeho, Mistra, a království našeho i markrabství Moravského úhlavných nepřátel a

⁴ = vážený. — ⁵ = *lt. baccalaureus formatus, bakalář theologie, jenž vykonal studia předepsaná pro mistrovství theologie.* — ⁶ = evangelium. — ⁷ *lt. nuper, před nedávnem.* — ⁸ = poskvrnění, zhanobení.

(6. července
1415)

zrádci, jej jakžto kacieře neústupného odsúdili ste a odsúzeného ukrutnú a najmrzutější, smrti umrtvivše, na našeho království a markrabství Moravského a nás všech věčnú zlu pověst a zma-zanie⁹; jakož pak najjasnějšiemu kniežeti a pánu, panu Zigmundovi, Římskému, Uherskému atd. králi, dědici a pánu našemu budúciemu¹⁰, psanie

(12. května)

naše do Konstancie jsme poslali¹¹, kteráž také

(12. června)

v scházeních vašich čtena jsú a oznámena (a kteráž tuto mieti chceme za vložena) a ta, jakož slyšíme, k naší hanbě a potupě do ohně ste uvrhli — již pak i nyní Vašemu Otcovství o Mistru Janovi Husovi listy naše zjevné jsme poslali¹², svobodně srdcem i usty vyznávající i osvědčující, že on, Mistr Jan Hus, byl ovšem¹³ člověk dobrý, spravedlivý a křestanský, od mnohých let v našem království životem, ctnostmi a pověstí chvalněn zachovalý a shledaný; zákon také Boží nového a starého zákona podle výkladův svatých doktoruov¹⁴ věrně kázal, nás i naše poddané učil a mnoho písem zuostavil, všeliké bludy i kacieřstva převelmi stále hyzdil a nás a všecky Kri-stovy věrné, abychom ty v mrzkosti měli, usta-

⁹ = *lt. turpissima*, nejohavnější. — ¹⁰ *Král Václav byl bezdětný a přijal již dříve bratra Zikmunda za svého nástupce.* — ¹¹ *Protestů šlechty bylo několik, ale páni míní hlavně protest sněmů pražského a brněnského se 250 pečeti.* — ¹² = posíláme (*myšleno latinsky*). — ¹³ = *lt. utique*, naprosto. — ¹⁴ = otců učitelů církevních.

vičně a věrně / napomínal; ku pokoji také a /47az
lásce, podlé své možnosti, slovem, písmem i skut-
kem s pilností vedl, tak že nikdy jsme neslyšeli
ani rozuměti mohli, přiloživše k tomu velikú pil-
nost, by předepsaný Mistr Jan Hus který blud
neb kacieřstvie na svých kázaních učil, kázal ne-
bo kterým během jistil nebo nás a naše poddané
buď slovem neb skutkem kterým pohoršil, nébrž
milostivě a tíše v Kristu jsa živ, všecky k zacho-
vání zákona Božieho a sv. otcuov ustanovenie pro
vzdělánie sv. matky cierkve a pro spasenie bliž-
ních, pokud jest mohl, slovem i skutkem se vši
pilností napomínal. — — Ještě pak na tom nebylo
dosti, co jest k hanbě naší, království a mar-
krabství učiněno: ale nadto poctivého⁴ Mistra
Jeronýma z Prahy, muže veliké výmluvnosti a
řeči příjemné, mistra sedmera umění a milov-
níka múdrosti ovšem¹³ osvíceného, neviděvše ho,
neslyševše ani přemohše, ale k samému jeho i nás
zrádci nepravému osočení, beze všie milosti jali (23. května)
ste, do vězenie vsadili i ztrápili a již snad, jako
i Mistra Jana Husi, přeukrutnú smrtí zamordo-
vali jste.

Přes to, což s přielišnú bolestí pravíme, k nám
došlo a z vašeho psanie béřeme zřejmě, kterak
někteří utrhači, Bohu i lidem nelíbí a našeho krá-
lovstvie i markrabstvie nepřítelé a zrádce, před
vámi a před vašim zborem nás, královstvie i mar-

krabstvie převelmi těžce a nešlechtně znesli¹⁵ sú jistiece¹⁶ (ačkoli falešně, lživě a zrádně), že by /47aβ v předepsaném / království Českém i markrabství Moravském rozliční bludové a kacieřstva znikla a mnohá srdce mnohých věrných obyvatelov nakazila těžce a běhy mnohými tak, že (by nebylo přísného rychle přiloženo tresktanie) předepsané královstvie i markrabstvie s svými Kristovými věrnými vzalo by svých duší nenabytý pád a škodu. Zajisté takové ukrutné a převelmi škodné křivdy beze všeho našeho provinnění nám, království i markrabství, učiněné kterak snášeti muožeme? Poněvadž z milosti Božie, kdež téměř všecka královstvie světa častokrát pochybovala a nákladna¹⁷ byla roztržkám [odřezáním] a papežém nepravým: ale královstvie naše České najkřestanštějšíe a markrabstvie Moravské najjasnějšie od toho času, jakž vieru křestanskú Pána našeho Jezu Krista přijaly, tak jakožto kámen čtverohranatý dokonalý beze vsie úhony sv. cierkve Římské vždycky stále a bez přestanie se přídržely poslušenstvie upřiemě zachovávajice. Kterakými pak náklady a pracemi převelikými, kterak také slušnú ozdobú a hodnú poctivostí¹⁸ sv. cierkev matku i jejie pastýře skrze kniežata

¹⁵ = udali, osočili (*It. detulerunt*). — ¹⁶ *Páni miní žaloby Jana, biskupa litomyšlského, proti nimž se ohradili Čechové kostniční v květnu na koncilu*. — ¹⁷ = *foventibus It.*, přála. — ¹⁸ = *It. reverentia*, úctou.

a věrné své ctíli jsú, všemu světu převelmi světle jest svědomo i vy sami, chceteli pravdu praviti, toho všeho svědkové jste.

Pak abychme, podlé zprávy sv. Pavla, opatřili o dobrém netoliko před Bohem, ale přede všemi lidmi — a také pro zanethánie přeslavné pověsti napřed řečených královstvie a markrabstvie abychom ukrutni při svých bližních nebyli nalezeni: protož v Kristu Ježíšovi, Pánu našem, máme pevné doufánie, čisté a upřiemé svědomie a úmysl, i také pravú a křesťanskú vieru, tiemto listem Vašemu Otcovství a všem Kristovým věrným oznamujem a vzkazujem, srdcem i usty zjevně osvědčujíce, že ktožkoli z lidí, kteréhožkoli stavu, povýšenie, duostojenstvie, povahy, řádu neb zákonnictva¹⁹ byl by, ješto²⁰ by pravil neb jistil, praví neb jistí, že by v předepsaných království a markrabství bludové a kacieřstva znikla, a nás i jiné Kristovy věrné, jakož se předkládá, nakazila (samu osobu najjasnějšíeho kniežete a pána, pana Zigmunda, Římského, Uherského atd. krále, dědice a pána našeho budúcieho¹⁰, vyhradiece, kteréhož v tom dověříme i doufáme nevinného): všeliký a každý takový, jakož se předkládá, právě lže v svú hlavu, jakožto zlosyn najhorší a zrádce předepsaných královstvie a markrabstvie a tak náš přenešlechetný nepřítel, sám ovšem¹² jsa kacieř najškodlivější a

¹⁹ = *It. religionis, řehole.* — ²⁰ = *co* (jenž).

všie zlosti a nepravosti naplněný, nébrž i syn diablóv, jenž lhář jest a otec lži.

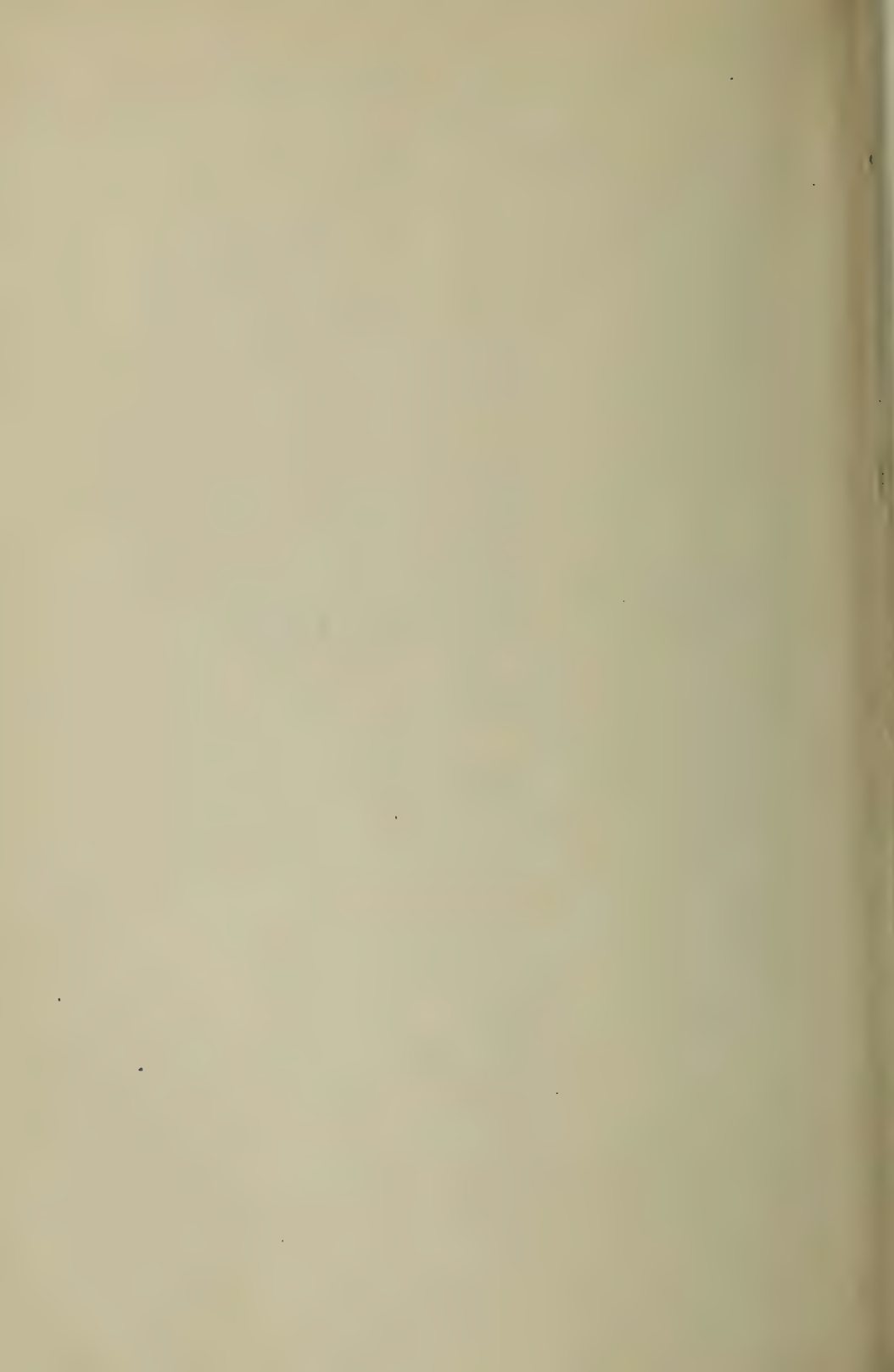
Ale však takové křivdy Pánu Bohu, na něhož slušie pomsta a kterýžto hojně odplacuje těm, ktož pýchají²¹, nynie porúčieme a u budúcieho papeže, kteréhož Pán Buoh své cierkvi předloží jediného a nepochybného pastýře, viece a šíře to /47b^β položíme. Jemužto z bož/ské vuole, jakožto věrní synové, což jest slušného a poctivého i rozumu i zákonu božskému příhodného, poctivost i poslušenstvie povinné učiniece, prositi budem i žádati na ty předepsané všecky věci i na každé zvláště, podlé zákona Pána našeho Ježíše Krista a sv. otcuov ustanovenie, aby nám, království i markrabství opatřil o napravení potřebném: tak ovšem, aby což jest předepsáno, nebylo na překážku, že my kazateluov zákona Pána našeho Jezu Krista nábožných, pokorných a stálých až do krve vylitie chceme brániti a obhajovati, opovrhúce všelikú bázeň a nálezky lidské na odpor učiněné. —

(2. září 1415) Dán v Praze, léta Božieho tisícieho čtyřistého šestnáctého²², druhý den měsiece září, v plné radě pánuov urozených, šlechticóv a vládyk královstvie Českého a markrabstvie Moravského, pod přivisutím našich pečetí. — —

²¹ = zpupně si vedou. — ²² Tak všecky texty místo patnáctého omylem, jak má latinské znění tohoto listu.

IV.

UMUČENÍ M. JERONYMA.



**Tuto se vypisuje o mistru Jeronýmovi /47bβ
sv. paměti.**

⟨Úvod.⟩

Poněvadž podlé písma zákona Božieho o múdrosti spravedlivých vypravují národové a chválu jich vyznává zbor vyvolených: tehdy o Mistru Jeronýmovi, jehožto upálili v Konstanci bez vinny, kterak jest byl umělý a kterak jako věrný rytieř Boží při spravedlnosti byl a vieře stálý až do smrti: hodné bude i slušné učiniti sepsanie v pravdě i pro jeho budúcí památku i / ku po- /48aα
těšení milovníkuom jazyku¹ Českého věrným. Při tom pak ačkoli dobrým úmyslem bylo prvě² o jeho příhodách i odsúzení na smrt sepsáno, ale že to dobře obšírně bylo položeno, ješto čisti to všeecko nebo slyšeti bývá tesklivo: protož aby tiem ochotnějie mohlo přijato býti i snáze pamatováno, což se o témž M. Jeronýmovi jistotně shledává, ale tiem kratčejie buď o něm známo toto:

⟨Kapitola I.⟩

⟨Mládí Jeronymovo.⟩

Tento Mistr Jeroným jsa rodem z Prahy z Nového města byl velmi umělý a dospělý v rozličném umění mudrcuov i v zákoně Božiem

¹ = národ. — ² *Miní se starší spis latinský.*

i v doktořiech. Byl k tomu výmluvnosti libé, tak že z toho byl mistrem čtvera učenie, totiž Pražského, Pařížského, Kolínského, Hildeburského.³ Byl dále věren jazyku¹ svému Českému, tak že za (r. 1409) krále Václava, když Němci v učení Pražském Čechy rozličně a křívě utiskovali, tu on s jinými /48až mistry Če/chy proti nim se statečně zasadil, tak že král Václav, vida dospělost i hojnost mistruov českých, zprávu i vladařstvie jim poručil nad učením Pražským. A Němci, toho Čechóm nepřejíce, u velikém množství vybrali se z Prahy a do Němec se rozešli.

⟨Kapitola II.⟩

⟨Příchod do Kostnice a útěk.⟩

(r. 1414) Potom, když Mistr Jan Hus strojil se do Konstancí, Mistr Jeroným, jsa jeho tovariš velmi milý a nerozdielný, mluvil jemu ku potěšení i ku posilnění takto: »Milý mistře! Při tom, cos psal, kázal a učil podlé zákona Božieho a zvláště proti pýše a lakomství i jiným nepravostem kněžským, buď stálý a statečný. A já zvěda, budelif těžko a toho potrebie, přijeduf svobodně za tebu ku pomoci tobě.« I učinil tak, že léta Božieho (r. 1415) tisícieho čtyřistého patnáctého mistr Jeroným, srdečně želeje těžkého a křívého pohaněnie královstvie Českého i od domácích poběhlých i od

³ *Rozumí se arci universita v Heidelberce.*

nepřátel okol/ních a znamenaje také zjevná bez- /48ba
 pravie, kteráž se Mistru Janovi Husovi od zboru
 Konstanského dala, i přijel jest do Konstancí na
 den sv. Ambrože a srozuměv proti sobě úkladóm <4. dubna>
 lstivým a falešným, aby nebyl sám sobě příčina
 k smrti, vyjel odtud do jednoho města, vzdáli
 za míli. I psal listy do Konstancí králi Zigmun- <7. dubna>
 dovi i pánuom Českým, kteří tu biechu⁵, žádaje
 od krále i od toho zboru glejtu ku přijetí i k od-
 jetí i také svobodného slyšení, že se chce zpra-
 viti, z čehožkoli byla by mu vinna dána. Král
 Zigmund nechtěl toho učiniti řka: »A já pro
 glejty Mistra Husi mám dosti činiti.« Ale od
 zboru prelátského tak jest povědieno: »My mu
 dáme glejt přijeti, ale ne odjeti.« To uslyšav
 Mistr Jeroným, sepsav drahně listuov česky, la-
 tíně i německy, zpuosobil to, že sú přibiti po klá-
 šteřiech, po kostelích i na domiech kardináluov,
 oznamuje všem vuobec, že pro utrhače lstivé krá-
 lovstvie Českého i své hotov jest dobrovolně při-
 jeti do Konstancí a z viery své čisté ne skrytě
 ale zjevně přede všiem zborem učiniti vyznáníe.
 Budúli pak kteří, ješto by jej vinnili z bluduov
 neb kacieřstvie, aby zjevně byli, pod svými jme-
 ny, ohlášeni před tiem zborem, že jim tudiež⁶ chce
 odpoviedati a vyměřiti se⁷ ze všeho. Přesto, bylli
 by shledán v kterém bludu (jakož to do něho ne-

⁴ *Míni se Ueberlingen nedaleko Kostnice.* — ⁵ = byli.
 — ⁶ = tam. — ⁷ = ospravedlniti, vyrovnati se.

bylo), poddal se k opravě, jako slušie na bludného, žádaje opět toho, aby k tomu mohl bezpečný glejt mieti. Pak/li by přesto, přijeda do /48b§ Konstancí, staven nebo jat byl, již by známo bylo všemu světu, že ten zbor ne vedlé spravedlivosti, ale z své vuole a bezprávně mimo všecka práva světská i duchovnie s ním by nakládal.

⟨Kapitola III.⟩

(Jeronym zatčen a přiveden na koncil.)

V tom Mistr Jeroným, nemoha ani skrze ty (9. dubna) listy, čehož žádal, jmieti, dohyv sobě listuov od pánuov Českých, tehdáž v Konstancí přítomných, na svědomie¹¹ svého poddávanie: obrátil se do Čech. A na cestě skrze zradu nepřátelskú jat⁸ jest od služebníkuov kniežete Hanuše, syna Klemova⁹, a k němu do Zulpachu přiveden, kdežto chován až do obeslánie krále Uherského i toho zboru, co by s ním z jeho rozkázanie mělo učiněno býti. V tom syn Klemuov, maje listy¹⁰ od krále i od zboru, ihned Mistra Jeronýma poslal do Konstancí ukovaného za ruce, jehož druhý syn Klemóm, jmenem Ludvík, přijav jej k sobě do ho-

⁸ V polovici dubna 1415 v Hiršavě, blízko hranic českých. — ⁹ Byl to falckrabí Jan, syn bývalého vzdorokrále německého, Ruprechta Falckého, zvaného od Čechů Klemem. Jeho bratr Ludvík dlel tou dobou v Kostnici v družině krále Zikmunda. — ¹⁰ Koncil vydal 18. dubna obsílku na Jeronyma, 23. dubna vyžádal si jeho vydání. ¹¹ = svědectví.

spody, kázal ho i s těmi řetězy, jimiž byl ukován, k jeho posměchu většímu skrze všecko město Konstanské po sobě vésti až do kláštera k ho- (23. května) sákóm₁₂, kdežto kniežata kněžská, prelátové i jiná rota zákonničie₁₃ byla se sešla.

Tu když byl postaven tak ukovaný řetězem před biskupy, čtli jsú proti němu list pöhonný₁₀, kterýž byli proti jeho listóm na rozličných miestech (přibilí). A ihned jeden z biskupuov M. Jeronýmovi řekl: »Jeronýme, proč jsi utiekal a pohnán jsa, proč jsi nestál?« A on odpověděl: »Poněvadž jsem glejtu ani od vás ani od kráie / /49az nemohl mieti, jakož jest to svědomo z těchto panských listuov, kteréž tuto máte, aniž jsem po listech, kteréž sem zjevně po městě rozepsal, toho se glejtu doupomínati nemohl. Znamenaje také úklady proti sobě nepřáteluov, abych sám sobě nebyl příčina k smrti, i odšel sem. Ale bych₁₄ byl co věděl o vašem pöhonu, bez pochybenie, bych pak byl v Čechách, byl bych přijel do Konstancí.«

Tu ihned vstalo jest veliké množstvie proti Mistru Jeronýmovi, svědectvie a žaloby velikým křikem naň vydávajíce. A když se utajichu₁₅, tehdy jeden doktor starý, kanclěř Pařížský₁₆, vece: »Jeronýme, když si byl v Paříži, mněl si, (1404 5)

¹² Byl to klášter františkánský, při němž byla také městská věznice. Sem byl uveden 5. června i Hus. —

¹³ = mnišská. — ¹⁴ = kdybych. — ¹⁵ = umkli. — ¹⁶ Byl to Gerson (Jean Charlier z Gersonu), slavný odpůrce Husův, kanclěř university pařížské.

by byl anjelem v své výmluvnosti a zbúřil si všecko učenie Pařížské, klada mnoho řečí bludných a pohoršlivých.«

Jemužto Mistr Jeroným stoje velmi tíše odpovědě¹⁷, takto: »Poctivý¹⁸ mistře! Ty všechny řeči a polozenie, kteráž jsem v Paříži v óbecné škole¹⁹ podlé řádu mistrského duovodně položil, k odporóm i k pohádkám²⁰ mistrovským odpoviedaje podlé mistrovstvie svého, tehďáz mne z toho nevinnili, než za mistra přijat jsem učenie Pařížského. A což sem prvé v položení svém mluvil, dopustíteli mi, chci tuto též přede vším zborem položiti. A budeli dokázáno, že při tom jest co bludného, chci rád opravití a pokorně i naučenie lepší přijieti.«

Při tom sedě jiný mistr učenie Kolínského s Rýna, povstav i vece: »Jeronýme, však i u nás ⁽¹⁴⁰⁶⁾ v Kolíně v svém položení mnohos' položil blud^{/49aβ} duov a to jest / podnes památno²¹.«

K tomu Mistr Jeroným řekl jest takto: »Pověz mi tuto, prosím, jediný blud zjevně!« — A on se některak zastyděv, vece: »Nynie se nepamatuji, než potomf proti tobě vedeni budú.«

A ihned třetí vstav z Hildeburku³, vece: ⁽¹⁴⁰⁶⁾ »Když si byl u nás, položil si rozličné bludy a zvláště o Trojici sv., kdežto byl si namaloval

¹⁷ = odpověděl. — ¹⁸ = vážený, ctihodný. — ¹⁹ = universita. — ²⁰ = disputatione. — ²¹ = v paměti.

i štít²², Trojici sv. k vodě, k sněhu a k ledu přirovnáváje.«

K té řeči Mistr Jeroným povědě¹⁷ takto: »To, což sem tam pravil, psal i maloval, též i zde chci praviti, psáti i malovati. A budeli dokázáno, že jest co bludného, chci rád a míle i pokorně odvolati a miesto lepšímu naučení dáti.«

Po té řeči jeho druží²³ tudiež přistojíce zvolachu²⁴ řkúce: »Upalte ho, upalte ho!« A on odpovědě¹⁷ řka: »Jestliž vám mé bezživotie mílo a smrt, staň se božie vuole!« Tehdy arcibiskup Englantský²⁵ vece: »Nic, Jeronýme. Nebo psáno jest: nechci smrti hříšného, ale radši, aby se obrátil a živ byl.«

⟨Kapitola IV.⟩

⟨Jeronym vsazen do žaláře.⟩

V tom, když se ti podstrkové²⁶ a hřmotové dokonachu²⁷ proti Mistru Jeronýmovi, dali sú jej biřicóm města Konstanského, kteřížto vzemše²⁸ jej, do jednoho domu¹² uvedli sú. A ten duom Čech²⁹ jeden zvěděv, přistúpil k oknu i vece k Mistru Jeronýmovi takto: »Mistře milý, měj se dobře a buď stálý a neboj se pro pravdu pod-

²² Byl to logický obrazec, zvaný »štít víry«, —

²³ = někteří. — ²⁴ = zvolali. — ²⁵ Arcibiskup ze Salisbury v Anglii. — ²⁶ = hádky. — ²⁷ = dokonali. —

²⁸ = vzavše. — ²⁹ Byl to Petr z Mladenovic, životopisec Husův, sekretář páně Chlumův.

stúpiti smrti. Všaks o smrti rozprávěl mnoho, když si svoboden byl.« — Odpovědě¹⁷ jemu: »Milý bratře, děkujit z navštívenie a věz, že se smrti nebojím. Někdy o ní sme mnoho mluvili, 49bα již slušie vskutku oku siti, cožť ona učiniti muože.«

Uslyševše to strážní jich mluvenie, odehnachu³⁰ toho Čecha od okna. A ihned Mistra Jeronýma vzešše²⁸ a za nohy ukovavše, vsadili ho do klády vysoké v jedné věži³¹ městské, tak že země nemohl dosiesti³², než hlavú doluov vise na tom ponebí za drahně dní tak ležel, maje toliko chléb ku pokrmu a k nápoji vodu. A když se roznemohl, žádal jest zpovědníka. I toho po několiko dnech, věduce, že jest nemocí poražen, sotva sú dopustili jemu, tak že i potom polehčili jemu vězenie, v němžto byl jest bez sedmi dní celý rok. A zatiem Mistra Jana Husi, křivě odsúdivše, upáliti, sú kázali beze všie lítosti u vochtáb sv. Petra a Pavla.

⟨6. červenec
1415⟩

⟨Kapitola V.⟩

⟨Jeronym odvolá, ale dále vězněn.⟩

⟨8. září⟩ Potom při Narození Matky Božie téhož léta Mistra Jeronýma velmi vězením utrápeného častokrát, ale pokútně, před se vyvodivše, ponúkali sú, aby ku potupení a k smrti Mistra Jana Husi,

³⁰ = odehnali. — ³¹ Byla to věž blíže kostela sv. Pavla. — ³² = dosednouti.

že sú hodně učinili, povolil³³, hroziece jemu, ne-
učinili toho, že bude jako Mistr Hus upálen pro
své bludy, jimiž jest narčen skrze svědky. A on
strachem smrti a že by tudy z jich rukau vynikl,
i odvolal, jakož jemu rozkázali — a tehdáž při-
řídav i to jim k libosti, že Mistr Hus hodně (je)
upálen. A když to učinil, nevěřiece jemu, zase sú
jej vsadili do též věže, ale ne tak těžce, pauta na
nohách jemu ostavivše a strážnými osadivše.

⟨11. a 23.
září 1415⟩

V tom léta druhého, totiž tisícieho čtyřistého
šestnáctého úhlavní nepřítelé z Čech, nevěrní a
poběhlí, Míchal³⁴ farář z Smradař, doktor Páleč /49bβ
s mnichy od Matky Božie Sněžné³⁵ z Prahy i s ji-
nými, srozuměvše tomu, že by Mistr Jeroným to
odvolanie učinil ne z srdce ale toliko, aby mohl
jim tudy z rukú vyniknutí, i vydali sú proti
němu nové žaloby, nabádajíce před súdci toho
zboru, kardinály³⁶, aby k nim odpovídal. Ale
kardinálové, znamenavše zlost těch nabadačov,
i Čechův i Němcův, a že by se křivda Mistru
Jeronýmovi dála, s pilností sú pracovali před
tiem zborem o vysvobozenie jeho. Ti nepřítelé
tomu odpierali křičiece, aby nebyl propuštěn a
praviece: »Neslušie se vám přimlúvati za tako-

⟨24. února
1416⟩

³³ = souhlasiti. — ³⁴ *Míní se Michal z Německého
Brodu, hlavní osočovatel Husův; v. pozn. při životě Hu-
sově.* — ³⁵ *Byli to karmelitáni, staří odpůrci Jeronymovi,*
— ³⁶ *Byli to zejména kardinálové d'Ailly a Zabarella,
proti nimž mluvil posel krále Václava, doktor Náz.*

vého kacíře, od něhožto netoliko my i se vším žakovstvem v Čechách trpěli sme mnoho zlého, ale bojíme se, že i Vaše Poctivost³⁷ potom toho zlým budete požívati. Nébrž, jestliže oň více státi budete, jest znamenie, že to pro dary činíte.«

Kardinálové to slyšiece přestali sú Mistra Jeronýma zastávati a saudu sú sě zbavili a na jich miesta z nabádanie nepřáteluov jiní sú ustaveni, kteřížto byli i Mistra Jana Husi na smrt odsúdili³⁸. K těm novým súdciem Mistr Jeroným nechtěl svoliti ani jim pokútně k ničemémuž odpoviedati, žádaje vždy slyšenie přede vším zborom zjevného a že by tu chtěl úmysl svůj konečný oznámiti i ohlásiti. K té řeči vladaři starší toho zboru³⁹ domnievajíce se, že by Mistr Jeroným chtěl své prvnie odvolanie obnoviti a jeho potvrditi, svolili sú k slyšení obecnému.

⟨Kapitola VI.⟩

⟨První Jeronymova slyšení.⟩

3. května
1416)

/50aα

Tehdy léta téhož v sobotu před Božím Vstúpením Mistr Jeroným vyveden do / velikého kostela k slyšení obecnému, kdežto sto a sedm artykuluov proti němu od nepřátel vypraveno a že jest skrze svědky přemožen v nich a odsúzen, ale

³⁷ *lt. Vestrae Reverentiae, titul kardinálů, nyní Vaše Eminenci.* — ³⁸ *Byli to Jan, patriarcha cařihradský, a vídeňský professor Mikuláš z Dinkelsbühlu.* — ³⁹ *Byli to hlavně kardinálové Kolonna a Zabarella, kdysi soudcové Husovi.*

poněvadž žádal slyšení zjevného, že mu jest dopuštěno. Tehdy Mistr Jeroným s dobrou myslí a velmi vtipně (dosti toho, by nikdy nebyl u vězení) k některým artykulóm až do poledne odpovídáše⁴⁰, k těm toliko artykulóm proti sobě smyšleným, že jimi vinen není, vypravuje, svědky všechny zamietaje a pravě, že zlostně a lstně jakožto nepřátelé všecko proti němu svědčili a vedli.

Též i mluvil v úterý⁴¹ potom k jiným artykulóm ostatním, ze všech se vyměřuje⁷, křivdu připsav svým žalobníkóm, každému z nich, když proti němu svědčili, odpovídaje mierně, tak že některé k hanbě, jiné k mlčení dopravil svými odpovědmi. Nébrž, když od jednoho prošen bieše⁴², co by držel o svátosti oltářnie, odpověděl takto: »Před posvěcením jest chléb a víno, po posvěcení jest pravé tělo Kristovo a krev svatá« přidav k tomu i více, co slušie podlé pravé viery.

(26. května
6411)

Tehdy vstav jiný vece: »Jeronýme, však o tobě pověst přieliš veliká jest, že by ty také držel býti chléb na oltáři.« Odpověděl jemu: »Držím, že jest chléb toliko u pekaře, ale ne v svátosti oltářní.« Proti tomu mnich jeden ve všem bielém rúše velmi zpuřně povědě¹⁷ takto: »Proč toho příš, však jest to věc zjevná?« Okřikl jej řka: »Pomlč, ty mniše pokrytče!«

⁴⁰ = odpovídal. — ⁴¹ Srovnej o této části příslušný výklad níže v listu Poggiouvě. — ⁴² = byl.

Ten když umkl, hned jiný velikým křikem voláše⁴³ a řka: »Přisahám pod svým svědomím, /50aß čehož zapie/ráš, že jest tak.« I tomu odpověděl toto: »Tak přisahati na své svědomie jest cesta najsnadnějšíe k oklamání.« — A tak na něm ani v tom ani v jiném nic nemohli obdržeti ani mieti, ješto by bylo hodno vinny, neb mierně všem odpovídaje přivedl je k mlčení.

⟨Kapitola VII.⟩

⟨Jeronymova. obranná přednáška.⟩

Tehdá potom doprosiv se pokojného slyšení, o rozličném⁴¹ umění i psaní mudrcuov i písma zákona Božieho i doktoruov a to velmi hluboce a misterně, že se měli čemu podiviti všickni, mluvil před nimi až přes poledne, přivodě k tomu zejména rozličné mudrce, proroky, apoštoly i mučedlníky, kterak oni pro pravdu nevinně jsou haněni, potupováni, za buřiče počteni, za ruhače Boha položeni a protož na smrt sú odsuzováni a rozličně zmordováni. A zajisté, jestli to nepravost, když od cizích neb domácích lidu obecnému se to děje, vě(č)čief jest, když kněz od kněze trpí a najvě(č)čie nepravost, když od zboru kněžského z nenávisti a zlobivosti kněz na smrt vydán bývá. V tom ve všem Mistr Jeroným velmi stále mluvil a zmužile, tak že nic nehodného nepromluvil, což by neslušelo na muže dobrého.

⁴³ = vola!.

⟨Kapitola VIII.⟩

⟨Svědectví Jeronymovo o Husovi.⟩

Přistúpil potom Mistr Jeroným sám k sobě, vypraviv o svém životě i o svých hříšcích i o puotkách⁴⁴ v rozličných zemích, až i toho dotekl, kterak s jinými mistry Českými pracoval o to za krále Václava, aby v učení Pražském Čechové nad jinými národy, zvláště nad Němci, vyššie právo ke všemu měli a vládařstvie, / jakož ^{50b} toho i nahoře dotčeno jest.

Potom vydal se k řeči o Mistru Janovi Husovi, kteréhož znal od mladosti, že nebyl smilník ani lakomec ani opilec ani jinými hříechy zjevnými zkažený, ale že byl pokorný, poctivý, střízlivý, pilný v učení a čtení, spravedlivý a věrný kazatel a svatý — a cožkoli jest kázal Mistr Jan Hus a Mistr Jan Viglef proti ohavnosti, pýše, zlostem, rufiánstvu⁵³ a lakomství kněžskému, že to všecko on drží a držeti chce až do smrti. Při jiných pak člancích viery křesťanské že všecko drží a věří podlé obecné sv. cirkve křesťanské, k žádnému bludu nepovoluje ani kacieřství.

Naposledy pověděl i to, kterak, ačkoli proti milému Pánu Bohu zavínil, však nejsou jemu tak těžcí hříechové na jeho svědomí jako ten hříech, jehož se dopustil na té šelmové⁴⁵ (a zlořečené)

⁴⁴ = příhodách, jež ho potkaly. — ⁴⁵ = šelmová stolice = morová (= lt. cathedra pestilentiae): je citát 1. žalmy; Jeronym tím míní stolicí v koncilu, na níž seděl při odvolání 23. září 1415.

stolici, na kteréžto v svém odvolání pro bázeň smrti pochválil i povolil³³ k odsúzení lživému Mistra Jana Husi, člověka svatého, mluvě proti němu jim k libosti neprávě; že poněvadž jemu Pán Bůh zase pomohl na tůž stolicí vstúpiti, že to odvolání ruší, kazí i odvolává, pravě, že se Mistru Husovi stala křivda a bezpravie od toho zboru: pravě také, což jim k libosti proti Mistru Janovi Husovi mluvil, že jest neprávě⁴⁶ mluvil a že jest jemu toho žel srdečně.

V těch řečech Mistra Jeronýma, kteréž vypravoval s počátku, mnozí se byli pohnuli k jeho vysvobození, ale pro konec na něho se rozlítili, praviece: »Již sám se jest odsúdil.« A protož hned zase veden do vězení, kdež jest za nohy i za ruce i pod pažemi ukován řetězy přetěžce.

⟨Kapitola IX.⟩

⟨Poslední slyšení.⟩

150bß / V sobotu pak před⁴⁷ Vstúpením Božím přiveden jsa Mistr Jeroným do velikého kostela, kdežto množství prelátuov, mnichuov i jiného kněžstva na konečné odsúzení na smrt bieše⁴² se sešlo s mnohými oděnci, tu od nich napomínán jest najprv, aby což na prvniem odvolání učinil.

⁴⁶ = zle, nesprávně. — ⁴⁷ Tak mají rukopis, prvotisk i tisky mylně, místo »po Vstúpení«; připadalot ‚Vstoupení‘ na 28. květen. V prvotisku později rukopisně opravováno.

při tom ještě ostal i chválenie Mistra Viglefa i Mistra Husi ustúpil. K tomu Mistr Jeróným velmi silně a statečně beze všie bázni proti nim v jich neřádech domlúvaje, řekl takto: »Na svědectvie beru Pána Boha svého a před vámi osvědčuji, že nic kacieřského, nic bludného nedržím, než všechny články viery křestanské držím a věřím, jako obecná cierkev sv. drží a věří. Ale ku potupení mistruov předpověděných dobrých, kteréž jste vy křívě a zlostně potupili, že o vašem nezřiezeném životě sú učili i psali k vašemu tresktání⁴⁸ a napravení, nechci povoliti³³. Ač⁴⁹ od vás proto nynie mám odsúzen býti na smrt: staň se vuole Boží a já proti svému svědomí neučiním, nebo viem, což jsú proti neřádóm a nepravostem kněžským vypsali, pravdu sú položili.«

⟨Kapitola X.⟩

⟨Řeč biskupa Laudenského.⟩

Zatím biskup Laudenský⁵⁰ vstúpil na stolicí, popúzeje všeho zboru k odsúzení Mistra Jerónýma, založiv své kázanie na sloviech čtenie⁵¹ sv. Marka, kdež die takto: »Tresktal⁵² jest Pán Kristus nevěru jich, totiž učedníkóv a tvrdost srdce,« aby ten sv. zbor, jakož jest tresktal⁵²

⁴⁸ kárání. — ⁴⁹ = jestliže. — ⁵⁰ Biskup Jakub z Lodi v Italii, týž, jenž 1415 kázal při odsouzení Husově. — ⁵¹ = evangelium. — ⁵² = káral.

nevěru nevěrných kacieřov Jana Viglefa a Jana /51ax Husi, odsúdiv jich učenie za bludné, za ka/cieřské a cierkvi sv. škodlivé, aby Mistra Jeronýma, jich následovníka, jenž jest tvrdé šíje, svévolný, všetečný a v své zlosti neústupný, tresktal⁵² a nad ním pomstil, tak aby jiní, ktož by se téhož chopiti chtěli, vidúce, že se jim neodpúštie, neměli zniku. Pakli by se kteří zjevili, ješto by též poškvřňovali cierkev sv., mají proti nim svědkové kteřížkoli, i také zlé pověsti, jakožto rufiáni⁵³, lotři, nevěstky, přijímání býti: nébrž, nestačiloli by to, mají mukami trápeni býti rozličnými k vyznání svých bludov a potom vyplnění a zahubeni býti, leč by ustúpiti a odvolati chtěli tak, by jim milost okázána mohla býti. »Ale toběť se, Jeronýme, nestane, poněvadž si v hrdlo zase bral⁵⁴, což si prvé odvolal, učiniv to k velikému pohoršení a k hanbě tomuto zboru sv. a navrátiv se jako pes zase k vývratu⁵⁵ svému kacierskému. Protož při odsúzení proti tobě, cožkoli tento zbor sv. učiní, učiní hodně a spravedlivě.«

⟨Kapitola XI.⟩

⟨Jeronymovo odsouzení.⟩

Po dokonání těch a jiných mnohých řečí Mistr Jeroným převelmi rozumně a vtipně s dobrú paměti i smělostí mluvě k nim vysokým hla-

⁵³ Výraz románského původu o nevěstkářství a nevěstkářích. — ⁵⁴ = odvolávati. — ⁵⁵ Cituje biblické

sem vymlúval⁵⁶, což se jemu děje, že se bezprávně a křivě děje a že »žádného kusu bludného neb kacieřského nedržím proti víře křesťanské aniž sem co smyslil⁵⁷ nebo vedl proti stavu nebo řádu cirkve sv. obecné křesťanské kromě toho, což jest proti zlému kněžstvu, pyšnému a neřádnému; a častokrát domlúval sem a želeje toho, že se tak nesú proti svěcení a řádu svému«. A že v tom ani jiném nemají proti němu žádné příčiny hodné k odsúzení na smrt. Jestli pak, že mimo toto / jeho seznánie věrné a pravé na svěd- /51aß
cích zpoléhají, osvědčil to znamenitě, že sú falešni a že jim nemá věreno býti; neb všecko, co proti němu vedli, nevedli právě, ale z hněvu, z zlobivosti a z nenávisti.

A v tom někteří z nich, slyšiece ty jeho řeči, namlúvali jej, aby jakož jemu bude podáno⁵⁸, učinil odvolanie podobné ku prvniemu; jinak neúčini-li toho, že přijde jemu k těžkému. Tehdy on vida, že se mu k smrti přibližuje, i vece takto: »Vy mě chcete potupiti křivě a zlostně, viny žádné jisté nemajíce. Já vám po své smrti ostavuji v vašem svědomí osten a hryzenie a poháním vás před najvyššieho a najspravedlivějšieho súdci, Pána Boha všemohúcieho, abyšte mi po sto letech odpovedali před ním⁵⁹.«

částé rčení (původně v *Příslovích XXVI, 11*) o psu, žeroucím to, co vydávil. — ⁵⁶ = vykládal, promlouval. — ⁵⁷ = smýšlel. — ⁵⁸ = nabídnuto. — ⁵⁹ *Slova ta, v latin-*

A oni to v posměch obrátili. Hned kázali odsúzenie, kteréž měli pohotově mnohými slovy sepsané proti němu, čísti k tomu rozumu, že ten zbor sv. Konstanský Jeronýma z Prahy pro jeho bludy, všetečnosti i neústupnosti a že své první odvolání potupil proti cti zboru sv., již jej jakožto ratolest shnilú a uvadlú od kořene vytíná a vymietá, jakožto kacieře proklatého a zlořečeného a jej konečně porúčie světské moci, aby jej vezmúce, hodnú nad ním učinili pomstu pro tak veliké jeho zlosti⁶⁰.

⟨Kapitola XII.⟩

⟨Jeronymova poprava.⟩

Tehdy po tom odsúzení přinesli před Mistra Jeronýma velikú a vysokú korunu červenými čerty vókol zmalovanú, aby v ní šel na smrt. Tu on uzřev, svú kuklu vzem⁶¹, povrhl ji mezi preláty a vzav korunu na svú hlavu vložil a řka: »Pán mój Ježíš Kristus za mě biedného umieraje /^{51bα} měl jest na své hlavě / korunu trnovú a těžší. I já pro milost a lásku jeho tuto korunu rúhavú⁶² rád na sobě chci k smrti nésti.«

A ihned jej biřicové chopivše z kostela vyvedli. A on po té cestě vieru⁶³ obecnú, jakož

ském znění »Centum revolutis annis Deo respondebitis et mihi« bývala pak připisována (a na obrazech, mincích i sochách přidávána) Husovi. — ⁶⁰ = nepravost. — ⁶¹ = vzav. — ⁶² = potupnou. — ⁶³ = Věřím v Boha, Credo.

v kostele zpívají, vysokým hlasem (oči svých k nebi pozdvih) jda vesele zpíváše⁶⁴ až do konce. A dokonav to, začínáše⁶⁵ sobě jiná zpívanie i o Matce Božie i o jiných svatých. A tak ustavičně zpívaje přišel na to místo, kdež předtím Mistra Jana Husi byli upálili. Tu poklek na kolena u toho slúpu, kterýž jemu k upálení byl připraven, modlil se sám v sobě velmi pokorně za dobrú chvíli. Potom zdvihše jej katové, svlekli sú jej z rúcha jeho a dali naň plachtu škaredú na bedra jeho a ihned k tomu slúpu do země vbitému provazy a řetězy ukrutně přivázali stojícího. A když dřievie okolo něho, slamú proměšujíc, klásti počeli, on jasným hlasem pieseň velikonoční zpíval: »Zdráv buď přeslavný dne v poctivosti nad jiné časy hodný, v němž Pán Buož nad peklem a diablem svítěziv nebesy vládně« — zpíváše⁶⁴ až do konce. A tu dokonav i s věřú obecnú⁶³, pozdvih hlasu tudiež⁶ k lidu stojícímu, mluvieše⁶⁶ německy takto:

»Milí lidé! Věztež, žeť já tak věřím, jakož sem nyní zpíval. Též o jiných článcích viery, jakož má věřiti každý křesťan. Ale proto nyní se⁶⁷ umierám, že sem tomuto zboru kněžskému nechtěl svoliti k odsúzení a potupení Mistra Jana Husi jakožto pravému a spravedlivému, neb sem já Mistra znal od mladosti, že jest byl ctný a

⁶⁴ = zpíval. — ⁶⁵ = začínal. — ⁶⁶ = mluvil. —

⁶⁷ = tu, zde.

/51bβ šlechetný člověk / a kazatel věrný zákona Božieho a čtenie⁵¹ Pána Ježíše Krista.«

V tom katové, obkladše jej dřievím až do vrchu⁶⁸ hlavy a rúcho jeho na ta drva vloživše, tu pochodní hranici zapálili. A on tehdáž vysokým hlasem zpieváše⁶⁴: »V ruce tvoji, Pane Bože, porúciem duši svú.« A to dokonav, když jej prudkost ohně zachvátila, Českým jazykem volal řka: »Pane Bože všemohúcí, smiluj se nade mnú! Rač mi odpustiti mé hřiechy! Neb ty vieš, že jsem tvú svatú pravdu miloval velmi.« — A když plamen jej zarazil, sám se v sobě modlil za dobrú chvíli, až v tom i umřel.

Zatiem přinesli jeho šaty ložnie i jiné věci, to všecko spálili na prach a vloživše na vuoz vmetali do Rýna. — —

* * *

(Závěrek.)

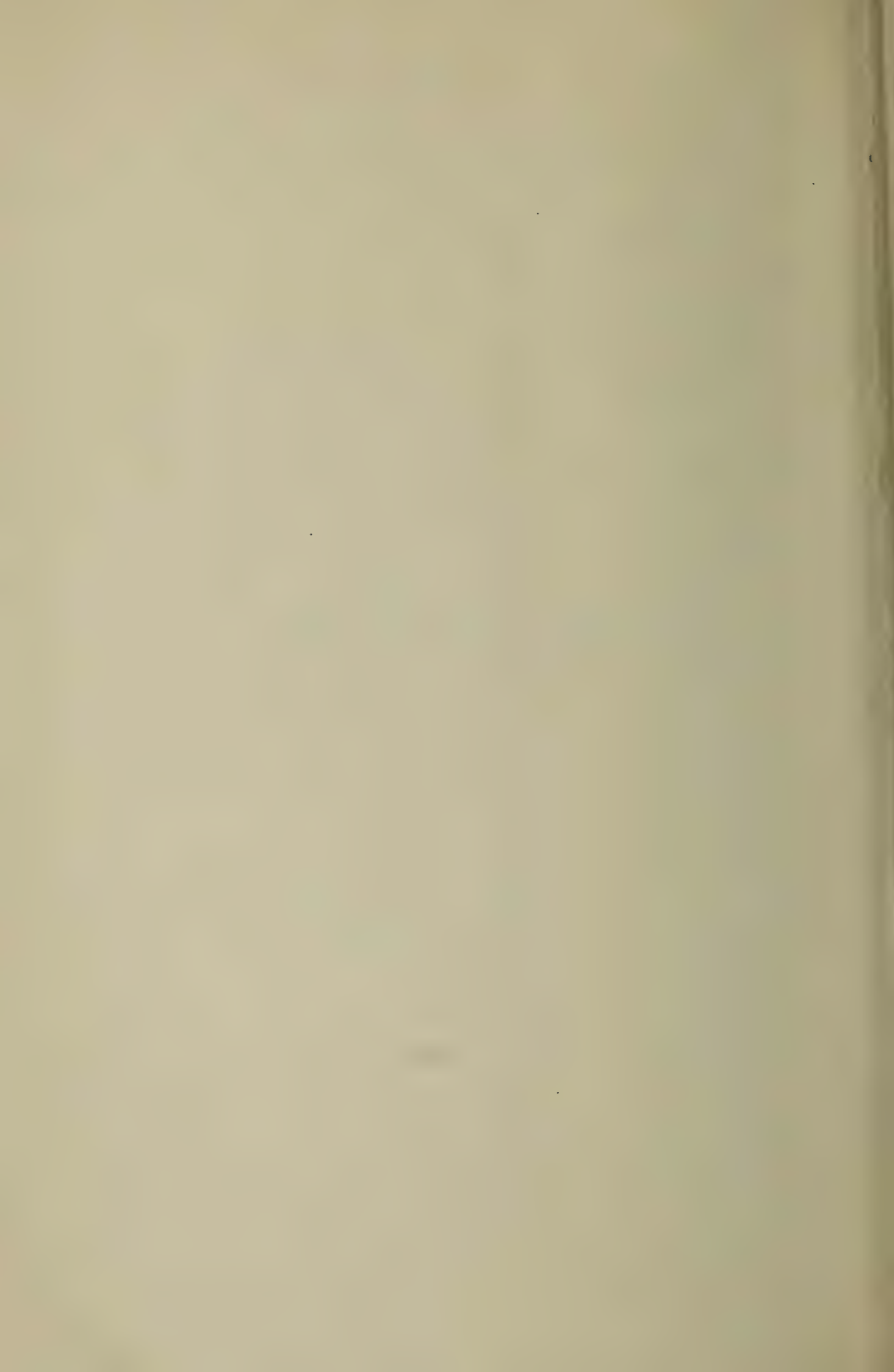
(1416,
30. května)

Tak jest shlazen věrný Čech a pravý od nevěrného kněžstva. Jehožto stálost a věrnost od Čechov věrných má budúcně býti pamatována, neb jest veliké doufanie, že on se dostal Pánu Bohu všemohúciemu, kterýžto těm, jenž trpie pro spravedlnost, dává královstvie nebeské. Amen. — —

⁶⁸ = temeno.

V.

EPIŠTOLA POGGIOVA.



Epištola převýmluvného muže Fogia Florentinského, kterůž psal k Leonardovi Aretinskému o smrti Mistra Jeronýma Čecha, kteréhož zbor Konstanský pro pravdu zákona Božie(ho) upálil jest, takto se počíná:

(Poggio podává příteli Leonardovi zprávu o processu Jeronymově, jeho posledním slyšení, popravě a hrdinské při tom statečnosti.)

Pogius mnohé pozdravenie vzkazuje svému Leonardovi Aretinskému.

Když sem drahně dní pobyl v kupadlách,¹ psal sem Mikulášovi našemu z těch kupadl list, / 152az kterýžto, mám za to, i ty přečteš. Odtud když sem vrátil se do Konstancí, ne po mnohých dnech potom začata jest pře Jeronýma, jehožto kacieřem nazývají a zajisté zjevně. A tuť sem tobě oznámiti umienil proto, že jest věc znamenitá i proto najviec, že člověk ten výmluvný a učený byl. Pravím to, že sem žádného nečítal, jenž by v takové při hlavnie₂ tak vymlúval₃ (. . .)₄, kte-

¹ Z *Kostnice* si Poggio r. 1416 zajel do švýcarských lázní v *Badenu*, odkud psal příteli *Niccolovi Niccolimu*, rovněž horlivému humanistovi florentskému (1363—1437), obšírný dopis. — ² = hrdelní. — ³ = promlouval, řečnil. — ⁴ Tu vynechán kus textu, jejž pozdější *Veleslavín* překládá takto: »tak blízko se přiblížil k výmluvnosti starých oratorů.«

rýmžto se ještě divíme. Divno pohleděti, jakými slovy, jakú výmluvností, kterakými duovody, jakú tvářností a kterakými usty protivníkóm odpoviedal a potom při omlúval: až líto a žel, že tak ušlechtilý vtip k těm kacieřským snažnostem jest obrácen: ač však jestli pravé to, což naň pravie. Neb to nenie mé takovú věc rozsuzovati: povoluj⁵ jich úsudkuom, jenž múdřejší jsú: aniž zajisté miením jako kronikář anebo řečník každú věc obláště⁶ té pře vypravovati; dlúhét by to bylo a na mnoho dní práce. Dotknu některých kusów znamenitějších, skrze něžto učenie muže mohl by spatřiti.

Když mnohé věci na toho Jeronýma sebrány byly, jimižto dovozováno jest, že by kacieř byl a to svědky utvrzeno, potom líbilo se jest, aby <k> každé věci obláště⁶ odpoviedal, v čemž ho vinili. Tehdy vedú⁷ jej do zboru. A když mu kázali k těm věcem odpoviedati, dlúho nechtěl řka, že prvé má svú při vésti než k žalobám protivníkóv svých odpoviedati. A že jej prvé mají vyslyšeti, než nepřátely jeho s ohyzdami⁸ naň složenými připustiti. Ale když mu toho odpierali, tehdy, stoje uprostřed zboru, vece: »I jaká jest to nepravost, že když / sem já tři sta a padesáte

<23. května
1416>

/52aß

⁵ = souhlasím. — ⁶ = zvláště. — ⁷ = vedli. — ⁸ = pomluva.

tivníky a utrhače mé vždycky ste slyšeli a mne pak jedné hodiny přeslyšeti nechcete? Každému z nich obláště₆ své ste uši otvírali a v tak dluhém času mne k vám omlúvali⁹, že sem kacieř, nepřítel viery, kostelních věcí protivník: ale mně k obrá-
 nění žádného miesta nedáte? Sami ste mě vy-
 prvé v mysli své jako člověka ohyzdného odsúdili, než jste, jaký já sem, poznati mohli. A také«
 vece »lidé jste, ne bohové; ne věční, ale smrte-
 dní: padnutí, blúditi, svedeni býti i zklamání
 muožte. Zde světa světla, zde opatrnější z okrslka
 země pravie se: slušiet vám velmi pilně pracovati,
 abyšte něco všetečného (svévolného), nětco ne-
 múdrého a nětco nespravedlivého neučinili.
 Ovšem jáť sem člověk, o jehožto hlavu saud děje
 se; ne pro se to pravím, jenž smrtečný jsem:
 ale zdá mi se nepříhodné, aby múdrost tolik a tak
 mnoho mužův něco nepravého proti mně jednala,
 jenž bych ne tak daleko skutkem jako příkladem
 měl nětco uškoditi.«

Tyto i jiné mnohé věci krásně vypravoval,
 ačkoli hřmotem a hlukem mnozí řeč jeho přejí-
 mali¹⁰. Potom uloženo jest, aby najprvé k bludóm,
 kteříž naň sepsáni biechu¹¹, odpoviedal; potom
 pak mu miesto k mluvení, což by chtěl, bude
 dáno. I čtení jsú s pulpitu kusové žaloby, každý
 obláště₆ a svědectvím ujišťováchu¹².

⁹ = pomlouvali, o mně mluvili. — ¹⁰ = rušiti, pře-
 trhovati. — ¹¹ = byli. — ¹² = ujišťovali, potvrzovali.

K viře nepodobné jest, kterak jest vtipně odpovídal a jakými se duovody ohrazoval. Nikdy nic neřekl / netrefného, ješto by se nehodilo muži dobrému. Smyslili¹³ jest tak u viře, jakož v sloviech vyznával, žádná příčina neřku smrti ale i najmenšieho úrazu nemohla naň spravedlivě nalezena býti. Vše falešné býti pravieše¹⁴, všechny viny smyšlené od nenávisníkův svých. Mezi jiným, když pravili, že by on byl utrhačem Apoštolské stolice a protivníkem Římského biskupa, nepřitelem kardináluov, vrahem¹⁵ prelátuov a křesťanského kněžstva nepřitelem, tehdy povstav, žalostným hlasem, spav ruce, pravieše¹⁴: »Kam se již obrátím, otcové dóstojní, čie pomoci žádati budu, kohož mám prositi aneb koho se držeti? I zdali vás, ano tito protivníci moji mysli vaše od mého zdravie¹⁶ odvrátili, řkúce, že sem nepřítel všech těch, jenž mě súditi mají, majíce za to, by pak to, což sú na mě složili, lehké se zdálo, však¹⁷ svým saudem porazíte takového vraha¹⁵, jenž proti všem vóbec a napořád povstává, jehož mě býti takového tito přefalešně obelhali¹⁸ sú. Pročež budeteli jich slovóm věriti, již žádné náděje mého zdravie¹⁶ a vysvobozenie nenie.«

A tak mnohé múdroštěmi svieral, mnohé urážlivými slovy zarmútil, mnohé často velmi v ža-

¹³ = smýšleti, rozuměti. — ¹⁴ = pravil. — ¹⁵ = nepřítel. — ¹⁶ *neobratně přeloženo za lt. ‚salus‘.* — ¹⁷ = přece. — ¹⁸ = o mně lhali, nalhali.

lostné při k smiechu popudil, žerty maje z jich žalob a pokřikův. A když ho tázali, co by o svátosti oltární smyslíl, vece: »Předtím chléb, při posvěcování a potom pravé tělo Kristovo« — a jiné věci vedlé viery. — Mezitím někto vece: »Však pravie, že jsi ty řekl, že ⟨po⟩ posvěcování chléb zuostává.« Tehdy on vece: »U pekařef zuostá/vá chléb.« Jednomu pak z řádu kazatel- /52bβ ského¹⁹ příkře mluvícíemu říekal: »Mlč, ty pokrytče!« Jinému na svědomí přísahajícíemu proti němu pravieše: »Toť jest najjistějšíe k zklamání cesta²⁰!« Jednoho pak úhlavného protivníka nikdy než aneb psem aneb oslem nazýval.

A když pro množstvie žalob a vin a pro těžkú při ta věc toho dne konána býti nemohla, do třetieho dne odložena jest. Kteréhožto dne když všech (26. května 1416) vin duvodové vyčítáchu²¹ se a mnohými svědky ujišfováchu¹², tehdy povstav vece: »Poněvadž jste protivníky mé tak pilně slyšeli, hodné jest, abyšte také i mne mluvícíeho s dobrú myslí vyslyšali.« A když mu dopuštěno mluviti, ačkoli s překázkú mnohých, tehdy on od Boha počav prosil jest, aby mu ta mysl byla dána a ta moc k mluvení, jenž by se k spasení a k užitku jeho duši hodila. A potom pravieše¹⁴: »Viemť, mužie přeučení, žeť jest mnoho bylo mužův znamenitých,

¹⁹ = dominikánského. — ²⁰ Srovnej příslušná místa života Jeronymova, odsud právě přejetá. — ²¹ = vypočítávali.

ješto darmo a bezprávně sú trpěli, falešnými svědky osočení, nepravými saudy odsúzeni.«
 A počav od Sokratesa, bezprávně jej býti vypravil odsúzeného, jenž ani chtěl, ač pak i mohl, ujíti toho dvého, žaláře a smrti, ješto se lidem najtější vidí. Potom Platovo vězenie, Anaxagorovo a Zenovo mučenie a mnohých také mimo to pohanův nepravá potupenie, Rutiliovo vyhnánie, Boeciovo a také jiných, o nichžto Boecius praví, nevinně usmrčenje připomínal. — Potom se dal na příklady Židův. A najprvé o Mojžiesovi, o tom lidském vysvoboditeli a zákona davateli, jenž /53aα převelmi často od / svých úkoru trpěl, vypravováše²², jakoby svuodce byl a potupník lidu. Vážil i to, že Jozef od vlastních bratrů z závidosti prodán a potom skrze narčenie chlípnosti tělesné do vězenie uvržen. Po těch mluvieše²³ o Izaiášovi, Danielovi a téměř všecy přeběhl proroky, že sú jako potupníci boží, jako svárliví [a] nepravými potupeni odsudky. Tu také Zuzanny odsúzenie přivedl a jiných mnohých, ješto, ač sú byli přemůdří mužie, avšak bezprávným odsúzením jsú zahynuli. A dobrav se Jana Křtitele a potom našeho Spasitele, pravieše¹⁴: »Všickni viete, že sú ti falešnými svědky a falešnými saudy potupeni.« Potom kterak Štěpán od zboru kněžského zamordován; apoštolé všickni na smrt odsúzeni, ne

²² = vypravoval. — ²³ = mluvil.

jako dobří, ale jako rozbrojní buřičové lidu, potupníci bohův [dělníci zlých činuov] a činitelé hanebných skutkuov. A k tomu vedl, že jest to nepravá a nešlechtná věc, aby kněz od kněze byl bezprávně potupen a toho příklady dovodil; najnepravější pak a najnešlechtnější, aby od koncilium kněžského kněz odsúzen byl — toho dovozoval, to prostraně²⁴ a s velikým očekáváním všech vypravoval. A že všecka tato pře na svědčích ležieše²⁵, mnohými duovody dokazoval, že těm svědkóm v ničemž věriti nemají, zvláště ponevadž ne z pravdy, ale z nenávisti a zlobivosti i závisti ty věci všecky pravie. A v tom příčiny nenávisti vypravil, tak že nedaleko bylo od toho, že by je namluvil²⁶; neb tak byly / k pravdě podobny, že — by nebyla pře viery — maličko by /^{53aβ} byli těm svědectvím věřili. Pohnuly se biechu¹¹ myslí všech a k milosrdenství se kloniechu²⁷. Přidal také i to, kterak dobrovolně [do koncilium] do sněmu přijel k očištění svému, život svůj a snažnost svú k tomu vydal a naložil. Pravieše¹⁴ také, že ten obyčej mievali i předkové, najumělejší mužie a najsvětější, že v članciech viery odpierajú sobě vespolek v smysléch, ne k zkažení viery, ale k nalezení duovodu viery a pravdy. A tak Augustin, Jeroným rozdielni jsú, neřku rozdielně, ale i od-

²⁴ = obšírně. — ²⁵ = ležela, spočívala. — ²⁶ = přemluvil, přesvědčil. — ²⁷ = klonily.

porně smyslece¹³, avšak nižádným kacieřství[m] podezřením.

Všickni čekali aneb aby se očistil odvolaje anebo se vinen dal milosti žádaje. Ale on ani se k bludóm přiznáváje ani odvolati jich falešných žalob chtěl. Potom sstúpil k chválení Jana Husi na oheň odsúzeného, mužem ho dobrým, spravedlivým a svatým nazývaje a té smrti nehodným a že sám hotov jest kterékoli muky silnú a stálú myslí podstúpiti a sebe nepřátelóm i těm svědkóm, nestydatým lhářóm, ustúpiti, nebť oni časem svým před bohem, jehož zklamati nemohú, počet musí, co sú pravili, vydati.

Veliká byla žalost na mysli okolo stojiecích: žádali zajisté, aby tak slavný muž zachován byl, kdyby k tomu vuole dobrá byla. Ale on, v svém smyslu²⁸ stoje, dobrovolně smrti žádati zdáše²⁹ se; chvále Jana Husi, pravieše¹⁴, že on nic proti stavu cierkve svaté nesmyslil¹³, ale proti zlému požívání kněžskému, proti způře, pýše a nadutí / 53b α prelátov. / Neb poněvadž dobré věci zádušní, kostelnie a duchovnie najprv býti mají chudým, potom hostem, potom k zdělání potřeb kostelních, nezdálo se hodné muži tomu dobrému, aby ty věci rozmrhány byly nevěstkám a na koně a na kvasy, hodování a na psy lovné a na okrasu rúcha a na jiné věci netrefné pobožnosti křesfanské²⁰.

²⁸ = smýšlení. — ²⁹ = zdál.

Ten také převelikého vtipu byl. Když řeč jeho přejímána¹⁰ bývala často velikými hluky (a pokřiky) a odrhajíce³⁰ mnozí lapali jej v sloviech, žádného z nich tak nenechal, by se ho netknul a nad každým se pomstil aneb k hanbě přived[1] aneb k mlčení. Když hřmot povstal, mlčieše³¹ druhdy, zástup okřikaje, potom řeč vedl, prose a zaklínaje, aby mu mluvíti dali, poněvadž ho již více [potom] slyšeti nemají. Nikdy se k těm pokřikuom neužásl, ale myslí dobrú, nelekavú a nepohnutedlnú stál. A toto pak divné paměti jeho duvod, že tři sta a čtyřidceti dnuov v hlubokosti věže smrduté a temné byv, jejížto ukrutnost sám vypravováše³² a řka, jakož na silného muže slušie, že »ne proto postonávám³³, že darmo a bezprávně trpím, ale divím se lidské proti mně nezbednosti [a nelítosti], v kterémžto miestě neřku ke čtení ale ani k vidění moci³⁴ <sem> neměl.« Nechám skrúcení myslí, kteréž musil na každý den mievati, jenž jest mohla z něho všicku pamět vytočiti. Avšak tolik umělých mužuoov a najmúďřejších k svědectví svých dómysluoov přivodil, tolik doktoróv cierkve sv. k smyslu²⁸ svému připomínal, že dosti a předosti by/lo by, by ten vešken čas /53b3 v najvětčím uprázdnění a upokojení s učením pilným múdrosti se obieral.

³⁰ = *lat.* cum laceraretur; *Velsl.* a mnozí mu odmlauvali. — ³¹ = mlčel. — ³² = vypravoval. — ³³ = *lt.* ingemiscere, *Velsl.*: hořekuje a si stěžuje, — ³⁴ = možnosti,

Hlas jeho pochotný³⁵, prostraný³⁶ a zvučný bieše³⁷ s nějakým duostojenstvím a činy řečnicích jakoby (aneb k popuzení ukazoval) aneb jimi k slitování hýbal, jehož však nikdyž nežádáše ani dojítí prosieše³⁸. Stál jest bez lekání a bez strachu, smrti se neboje, nébrž jie žádaje. By byl tu, řekl by, že druhý mistr Kato³⁹ jest. Ó muže věčné památky lidské hodného! Nechválím, držalli jest co aneb smyslil¹³ proti ustavení cierkve sv., než divno mi umění jeho, mnohých věcí poznání, výmluvnost, řeči pochotnost⁴⁰ a v odpovídání múdrost. Ale bojím se, by to všecko k škodě jeho nebylo jemu od přirození pójčeno.

Potom dán mu čas ku pokání za dva dni. Mnozí k němu přicházeli, mužie dospělí, aby jim hnuli od smysluov²⁸ jeho, mezi nimižto kardinál Florenský⁴¹ přišel k němu, aby jej navedl na cestu pravú. Ale když v zatvrzení trval [v tom], od sněmu odsúzen jest za kacieře a ohněm upálen. Veselým čelem a jasnú tváří na smrt svú vyšel. Nelekal se ohně ani muk ani smrti. Nikdy žádný z Stojkóv nebyl tak stále myslí a tak pevně na

³⁵ = líbezny. — ³⁶ = obsáhlý, rozmanitý. — ³⁷ = byl. — ³⁸ = prosil. — ³⁹ = *It. alterum Catonem, Vesel. druhý Kato; překladatel si tohoto slavného M. Porcia Katova mladšího († r. 49 př. Kr.) zaměnil s neznámým původcem obecně rozšířených mravoučných dvojverší, nazývaným »mistrem Katonem«.* — ⁴⁰ = líbeznost. — ⁴¹ *Byl to Frant. Zabarella, také Husův soudce.*

smrti, jako tento, jíž žádati zdáše²⁹ se. Když pak přijde⁴² na místo smrti, sám se svlekl z rúcha a pak, poklek[1] na kolenú, pöctivě se měl⁴³ k tomu kolu, k němuž přivázán byl. Najprvé provazy mokrými, potom řetězem náh k kolu připnut jest. Potom / dřievím obkladen až do prsí ne ^{154az} malým, ale hrubým, mezi něžto slamú proměšovali. A když plamen přičinichu⁴⁴, počal jest zpievati pieseň nějakú, jehožto dým a oheň zarazil. Toto pak nejvě(č)čí znamenie jeho stálého úmyslu²⁸, že když kat z zadu chtěl oheň zapáliti, aby on neuzřel, řekl jest: »Přistupiž sem a před tváří mú zapal oheň; neb bychť se jeho bál, nikdy bych byl sem nepřijel.«

A tak tím obyčejem muž, krom viery, slavný umřel jest. Viděť sem to vyjitie a skonanie, všecy sem běhy shlédal. Z nevěryli jest pak čili z zatvrzenosti to učinil, neviem. Jistě z školy múdrosti utracenie muže vypsál by takového⁴⁵.

Dlúhúť sem rozprávku z kratochvíle sepsal; neb, nemaje co činiti, chtěl sem tobě vypsati věc velmi rozprávky předkuov našich hodnú. Znáť to, že ani onen Mucius⁴⁶ tak smělým úmyslem

⁴² = přišel. — ⁴³ = poklonil se, *It.* veneratus est. *Velesl.* modlil se. — ⁴⁴ = přičinili, přiložili. — ⁴⁵ = *It.* certe ex philosophiae schola virum interemptum esse descripsisses; *i Velesl.* neobratně v pravdě ze školy filosořské smrt tohoto člověka vypsati by mohl. — ⁴⁶ *Mini se ovšem Scaevola.*

netrpěl jest upálenie jednoho audu, jako tento celého těla. Ale ani Sokrates tak dobrovolně jed pil, jako tento oheň přijal.

Ale na tom buď dosti. Odpustiž slovóm mým, žeť sem prodlúžil, ale ta věc větčief by rozprávky potrebovala. Ale nechtěl sem býti přieliš mluvný. Mějž se dobře, utěšený Leonarde!

V Konstanci, třetí den máje⁴⁷ měsiece, kdyžto Jeronymus muky trpěl, léta Božieho tisícého, čtyřistého sedmnáctého⁴⁸.

⁴⁷ Neobratný překlad lt. III. Kal. Junii (= 30. května). — ⁴⁸ Ovšem chybně doplněno (m. 1416); v textu Poggiově vročení není.

ZEVRUBNÉ DOKLADY.

O Petru z Mladenovic poslední sbírku dat učinil 1876 Jos. Jireček, Rukověť, s. v., na němž se zakládají i výklad Jar. Vlčka v Dějinách české literatury I, 134, životopis J. Teigeův v Ottově Slovníku naučném, XVII (1901, s. v.) a poslední informace A. Krausova, Husitství v literatuře, zejména německé (1917, I, 73—4). O jeho menších spisech podnes cenná jest práce Fr. Procházky ve Zprávách král. č. Spol. nauk, 1882, 310—313; text veliké latinské relace vydal podle nejúplnějšího rukopisu musejního C. Höfler 1856 (Geschichtschreiber der hussit. Bewegung, I, 103—315), později (r. 1869) pak jeho objevitel Fr. Palacký, Documenta, 237—326 (avšak dokumenty jsou z tohoto otisku vyňaty a text uspořádán chronologicky). O rukopisech jeho máme podnes data jenom velmi neúplná; nejlépe Palacký v úv. k Docum.

U Palackého (i u Höflera) popsán také zevrubně nejznámější rukopis Relace, snad majetek Mladenovice kdysi samého, Musejní, z pol. XV. stol., sign. VIII F 38 (v našem vydání se označuje zkratkou *Mlad.*).

Nejstarší překlad německý vydán byl 1529 v Hagenavě péčí J. Agricoly (Schnittera) s obširným titulem »History und warhafftige Geschicht, wie das heilig Evangelium...« (atd., viz zevrubný titul v Zibrtové Bibliogr. II, 14101), překladem Mik. Kropacha; odtud pak čerpány životopisy v Stumpffových Dějinách koncilu, Rabusových Historiích mučeníků atd. Textu latinského vydána r. 1527 jen část poslední, celý vyšel poprvé r. 1537 ve Wittenberce pod názvem »Epistolae quaedam piissimae et eruditissimae Johannis Hus«..., odtud pak čerpány pozdější texty i překlady.

»**Život Husův**«, počínající slovy „Znamenav, že mnozí, je zachován ve 4 rukopisech vídeňských (dv. kn. 4519, 4550, 4524 a 4557) a pražském křižovnickém (sign. XXII A 4, pg. 367—400; zprávu o něm Polívka, Dvě povídky 1889, 95—98), pak v rukopise freiberské gymnasiální knihovny (v. zprávu Gollovu ve Zprávách král. č. Spol. nauk 1878 a také při otisku „Vypsání o m. Jeronymovi“ 1878, V—VII) a nepochybně i v několika jiných, nyní neznámých. První otisk je pak 1495 ve sborníčku, přidaném k Passionálu (a jeho otisku r. 1525); odtud byl také přeložen do latiny (nejznámější otisk je r. 1558 v Historia et monumenta Mag. J. Hus II, 344—348) a jinam; odtud také pojat 1563 (a 1564) do vydání Husovy Postilly (B II^r—VI^v; 1564 A VI^v—B VI^v) a odtud konečně otiskován zvláště; dvojí otisk chová se v Museu; jest bez data, ale neshodný navzájem; podle Zírta (Bibliogr. č. hist. II, 14100) pocházejí z r. 1597 a 1600; starší drží se věrně prvotisku (sign. 36 F 19 »Život v naději Boží M. Jana Husi«), mladší (sign. 25 E 17 »Život M. Jana Husa, kazatele slova Božího«) značně mění. A podle prvních vydání sepsali své životopisy také 1533 kněz Heremira, 1611 Šimon Valecius a j.; podle nich složil i své »spisy a kázání« o sv. a blahoslavených mučedlnících českých 1611—1619 m. H. Žalanský. Podle tohoto životopisu, ale také podle pozdějšího života Jeronymova vznikl báchorkovitý text, zachovaný v rukopise roudnickém (přesně otiskl 1888 Ad. Patera ve Věstn. král. č. Spol. nauk 136 nn.), jež jako domnělou původní práci Mladenovicovu vydal dr. V. Chaloupecký 1913 (Petra z Mladenovic Zpráva o utrpení a smrti M. Jana Husa); průkaz o nesprávnosti toho mínění podán v Ženských Listech, 1914, č. 5, 4—6). Podle Erbenova opisu rukopisu vídeňského č. 4524 otištěn text náš 1870 ve sbírce »Duch Jana Husi«, str. LIV—LXXII; k ní se vztahují varianty našeho vydání.

Čtyři epištoly Husovy vyskytují se v rukopisích nejhojnějších; zprávu o těch rukopisích podává 1900 ma Literární činnost M. Jana Husi na příslušných místech. Zde třeba si všimnouti jen těch rukopisů, kde tyto čtyři epištoly přicházejí pohromadě. Jsou to hlavně rukopis Klem. XI D 9, kde pořádek jest (proti pořádku našeho textu) I, II, IV, III; pak rukopis freiberský, kde jest pořádek II, I, IV, III; dále rukopis křižovnický (s pořádkem III, II, I, IV), rukopis kapitulní N 48 (pořádek I, II, IV, III), rukopis vídeňský (dv. knih.) č. 4557 (týž pořádek), č. 4902 (pořádek III, II, I, IV), č. 4524 (pořádek I, II, III, IV) a nepochybně ještě mnohé jiné. Z nich pak otištěn text ponejprv opět r. 1495 ve sborníku, přidaném k Passionálu (a jeho otisku r. 1525), odtud pak v našem pořádku přeloženy do latiny (pod mylným názvem »Tres epistolae«, podle správně pochopeného obsahu) r. 1536 (a pak jindy) a do němčiny (»Vier christliche Briefe«); odtud také pojaty — a ještě jedním listem rozmnoženy — 1563 do Postilly, r. 1564 pak v novém vydání rozmnoženy dvěma dalšími epištolami. V překladech latinském i německém (a francouzském, anglickém, ruském a j.) otiskovány pak v hojných sbírkách pozdějších velmi často — a také ovšem i ve sbírkách českých, jichž základem však bývají již rozmnožené a pozměněné otisky Postill z r. 1563 a 1564; naposled otištěny arci také v souborném vydání Husových Listů u Erbena, Palackého, Mareše (1891) a mém (v Světové knihovně 1915 a o sobě 1917).

Chronologický pořádek našich listů není ovšem správný; měl by býti, jak mají některé rukopisy, III, II, I, IV. Také se ovšem zdá, že list č. IV. nebyl původně pojat do naší sbírky, nýbrž že obsahovala jen první 3 listy apoštolské. Že nejstarší list rozluční položen na místo poslední, bylo by lze vyložiti jeho obsahem; na-

proti tomu nesprávný pořádek prvních dvou vznikl asi nějakým přehořením, jež však již zůstalo.

Český protest jest zachován v latinském znění v jednom originále (protestu rytířstva časlavského) podnes v knihovně university edinburské; též v latinském znění byl vydán již r. 1524 a pak často. Je mnoho jiných rukopisů a otisků — o některých z nich informuje nyní kniha V. Novotného, Hus v Kostnici a č. šlechta (1915; některé doplňky přináší Č. časopis historický 1915—1917): tam jest uvedena zevrubnější literatura. Český text otiskl poprvé sborník Passionálu r. 1495; odtud pak tištěn r. 1525 znovu a ve vydáních Postilly (1563, 1564) i j. Nový otisk, podle Passionálu (?), učinil Palacký 1845 v Archivu českém III, 187—193, nahradiv však výpočet panstva svým soupisem šlechty české exemplářů kostnických; odtud pak nový otisk u Novotného na m. u. Tu vynechána však veškera jména a také text upraven zcela volně.

Překlady latinské a německé některé uvedl Novotný (1915, Hus v Kostnici a česká šlechta, 35—40), jiné (také francouzské a anglické) uvedeny v Čes. časop. histor. 1916; ale možno ještě doplniti překlad německý u Palackého 1845 (Gesch. v. Böhmen, III, 1, 374—376), polský u Glisczyńského 1859 (Hus i Husyci, 130—136), ruský u Klevanova 1874 (1876, Istorija religioznago dviženija v Čechach, 851—854; z Mosk. Čtení IV, 1874) atd. Podle zprávy Gollovy lze souditi, že rukopis freiberský obsahuje i opis našeho českého znění; viz níže.

Život Jeronymův zachován jest v rukopise freiberském, odkud jej vydal Jar. Goll r. 1878 («Vypsání o m. Jeronymovi»). Tištěn byl pak poprvé opět r. 1495 při Passionálu (a znovu r. 1525), odtud pak zvlášt o sobě r. 1525 (toto vydání otiskla r. 1864 Mikšova Beseda, II, 35—36, 41—43) a nejspíše ještě o něco později. Aspoň vídeňská dvorní knihovna má exemplář »Život

a skonání slavného mistra Jeronyma«, jež popsal zvrubně F. Menčík v Časopise Musea král. českého 1877, 635—637, podle něhož pochází z první polovice XVI. století. Možno ovšem, že obojí tento tisk jest totožný. Tištěn dále i později dvakrát (exempláře jsou téhož rázu jako exempláře života Husova a mají v knihovně musejní tytéž signatury). Starší (z r. 1598?) s nadpisem »Počiná se život a skonání slavného M. Jeronyma« má v exempláři musejním rukopisně doplněn překlad listu Poggiova a přidány dvě písně o Jeronymovi (»Jak byl učený Jeronym« a »Církev choť milá«), mladší (z r. 1600?) s nadpisem »Život a skonání sl. m. Jer.« (atd.) přidává na konec modlitbu, také v rukopise freiberském zachovanou. Tento poslední text shoduje se skoro úplně s textem nejstarším, v prvotisku i r. 1525. Podle téhož textu byl pak náš Život doslovně přeložen do latiny (1558 v Historia et monum. II 354b—357a) a do němčiny; podle něho jsou pak pracovány i pozdější životy Šim. Valecia r. 1611 (tištěn 1612) a j.

O **listu Poggiově** viz nyní informaci A. Krausovu Husitství v literatuře I, 78—80 a v Zíbrtově Bibliografii české historie II č. 14844—14890; ostatní potřebná udání jsou již v úvodě. Zmínka Veleoslavínova je v předmluvě na l. I 4², překlad sám na str. 326—336; ve vydání Gollově (jenž vydal text podle rukopisu freiberského při »Vypsání o M. Jeronymovi' 1878) jsou podány varianty překladu Veleoslavínova, tak že jest možno srovnati oba texty dosti pohodlně. Rukopisný doplněk v musejním exempláři Života Jeronymova (v. shora) se zakládá patrně na starším tisku.

Rukopis **freiberský** popsal Goll 1877 (v. str. 96); obsahuje na začátku obšírná akta processu kostnického, pak naše čtyři epištoly, Životy Husův a Jeronymův, list Poggiův a pak nepochybně (na ll. 129—142, ale popis Gollův jest tu jen obecný) český protest. Rukopis je dosti

chybný, spíše z druhé než ještě z první polovice XV. století, a shoduje se celkem se staršími tisky i prvotiskem.

Rukopisy **videňské** jsou zevrubně popsány již 1794 Mich. Denisem (Codd. theologici), pak K. J. Erbenem 1868 (v III. díle Spisů Husových), konečně Pa-lackým v úvodě Dokument. Mají text dobrý, asi stejný; starší otištěn v »Duchu«, ale jest velmi neúplný, podle jazyka pochází též asi z 1. polovice XV. století.

Nejstarší z nich (č. 4519, z doby po r. 1417) podává »Život Husův«, nadpisuje text »Z Pašije M. J. Husi« a obsahuje i závěr; po něm následuje č. 4524 (z doby po r. 1420), jenž obsahuje (kromě 4 epištol Husových) latinský text závěru Mladenovicovy Relace (fol. 54—57) a před tím (f. 45—53) jeho překlad »Život Husův«, otištěný v »Duchu«; jeho varianty jsou všude v našem vydání míněny zkratkou »Vid.«. Rukopis č. 4550, asi z téže doby jako předchozí, obsahuje též text »Života Husova« bez závěru, rukopis č. 4557 (z doby po r. 1434, snad z konce XV. stol.) text »Života Husova« téže po-doby.

Rukopis **křížovnícký**, pocházející z konce XV. stol. a popsaný Polívkou (zvláště zevrubně popsány naše texty: Dvě pov. 97—98), má text značně pokažený a horší, nežli prvotisk; má své libovolné přídavky (kde na př. Vid. píše »pro Bóh«, píše Kříž. »pro milého Pána Boha«; kde Vid. »dnes«, tam Kříž. »dnešní den« atd.; o těch chybách a přídavcích viz v Osvětě 1915, XLV, 258—260) — a jeho varianty možno přijímati jen s jistou opatrností.

Prvotisk z r. 1495 chová se dnes jako přívazek v rukopise jenském; od r. 1792, kdy jej na místě ohledal Dobrovský (viz zevrubný a mistrovsky správný popis i výklad 1796 v jeho »Litterarische Nachrichten von einer... Reise...«, str. 6—8, kde také průkaz, že byl částí Passionálu, ale jenom k některým exemplářům přidávanou a proto jen v některých exemplářích v rejstříku

uváděnou), byl popisován velmi často, posledně Chytilcem v Katalogu výstavy Husovy, pořádané universitou, r. 1915, 44—45, kam pro literaturu odkazují. Má touž úpravu, jako Passionál (folio, dvousloupcový tisk, obrázky, kapitoly naznačeny) — a jeho text možno poznati z otisku přesně. Jazyk i pravopis jest celkem normální; i a y se liší, mimo po c, s, z, č, š, ž, ř; délky bývají naznačeny, taktéž interpunkce a veliká písmena. Text jest čerpán z rukopisu velmi dobrého; jsou ovšem mnohé chyby tiskové i jiné (na př. místo ‚Henricus Piro‘ čte ‚Henricus tepruv‘), tiskař dosti neoterisuje (m. imperfekt na -áše klade -al, místo -ó- často -uo- atd.), ale jinak se celkem velmi shoduje s rukopisem freiberským i vídeňským. Má také dosti často pravopisnou zvláštnost tehdy obvyklou, že přechodník minulý (podle přičestí) píše s -l: tedy *klekl* = *klek*; podle toho vytiskl i *jedl* = *jed* (= venenum, v Poggiovi). Museum království českého má velmi přesný opis (pod sign. IV A 28), pořízený kdysi dr. Zdeňkem Nejedlým, podle něhož jest pořízen náš otisk. O jeho vnější úpravě a pravopisu poučuje zevrubně snímek shora připojený; obrázek upálení Husova je potom při upálení Jeronymově prostě opakován. Snímek byl pořízen původně pro katalog Husovy výstavy r. 1915 nákladem university a J. M. rektor p. dv. r. V. Janovský svolil laskavě k jeho otisku.

Tisk z r. 1525 nově nalezl a v krásném článku zevrubně popsal St. Souček (v Časopise Moravského musea zemského XI, 136—140) r. 1911. Velmi zevrubný a vzorně svědomitý popis Součkův provedl svůj úkol dokonale; že nedošel všude na sám konec, ačkoli vývody jeho takřka ukazují již budoucí řešení, jest spíše překvapením nežli omylem; ani on ještě neměl jasného názoru o autorství Mladenovicově.

Tisky ostatní a překlady všechny zakládají se na prvotisku z r. 1495 (a jeho otisku z r. 1525); toto konstatování vysvětlí, proč není hleděno k úplnosti variant. Překlady i originály jsou citovány zřídka, věc jest dosti jasná; ale na doklad, jak přesně a doslovně jest překládáno ze starších textů do češtiny a jak přesně zase ubohý překladatel překládal český překlad do latiny humanistické, uvádím na př. z XI. kap. Živ. Jeron.:

Lt. orig. (Opp. II 352b): »Et ego post mortem meam relinquam in conscientia vestra remorsum et clavum in cordibus vestris et cito vos omnes, ut respondeatis mihi coram altissimo et justissimo iudice infra centum annos.«

Český překlad: »Já vám po své smrti ostavuji v vašem svědomí osten a hryzenie a poháním vás před nejvyššieho a najspravedlivějšieho súdci, Pána Boha všemohúcieho, abyšte mi po sto letech odpovedali před ním.«

Lt. překlad (Opp. II 357a): »Ego vero post fata mea vestris conscientiis stimulum infigo et morsum ac appello ad celsissimum simul et aequissimum iudicem Deum omnipotentem, ut coram eo centum annis revolutis respondeatis mihi.« — —

Podobně na př. VI. kap. Živ. Husova:

Lt. orig. (Docum. 317): »Die vero sequenti, quae erat VI^a dies Julii, alias sabbato post Procopii, in octava beatorum Petri et Pauli apostolorum, dictus M. J. Hus ductus est per Rigensem episcopum ad ecclesiam maiorem civitatis Constantiensis...«

Český překlad: »Druhý den nazajtršie v sobotu v ochtáb sv. Petra a sv. Pavla apoštolóv, jenž bieše den šestý června měsiece, M. J. Hus veden jest skrze arcibiskupa Rigenského, Pruského zákona, k kostelu velikému toho města Konstanského...«

Lt. překlad (Opp. II 344b): »Postero die, h. e. mensis Junii sexto (is autem est a feriis divi Petri et Pauli octavus), Hussius ductus est ab archiepiscopo Rigentino

ex factione τῶν σταυροφόρων ad magnum illud Constantiense templum...»

Nebo v Českém protestu (ze začátku a z konce):

Latinský text (Docum. 581 a 584): »Sane quia iure naturali et divino cuilibet iubetur... — — praemissis tamen non obstantibus... religiosis, modestis et constantibus...« — —

Český text: »Poněvadž právem přirozeným i božským každému jest přikázáno... — — aby, což jest předepsáno, nebylo na překážku... nábožných, pokorných a stálých...« — —

Latinský překlad (1536, Tres epist.): »Quandoquidem iure naturali cuilibet mandatum est... — — ita tamen, ne ante scriptis quicquam derogetur... devotos, humiles et constantes...« — —

Nejstarší překlad latinský vyšel již r. 1527 »Historia Joh. Hussi et Hieronymi Pragensis fideliter relata« (exemplář v Museu sign. 44 G 24): obsahuje na A₂—B₄ překlad Života Husova, B₃—C₃ překlad Života Jeronymova, na C₃—D₄ text listu Poggiova. (Překlad epištol vyšel r. 1536, Český protest podle textu latinského již r. 1524.)

Otisk zde předcházející podává věrně, novým pravopisem a interpunkcí (nadpisy kapitol jsou vzaty z pozdějších tisků, někdy přidány také z rukopisů: hlavně křížovnického, jindy z rukopisu klementinského; vždy, co přidáno, vloženo do závorek (špičatých) a vzadu, v seznamu odchylek, označeno, odkud vzato), text »evangelia Petrova« podle prvotisku z r. 1495. Všude tedy, kde text je správný, otištěn prostě text Passionálu a nepodávány seznamy chyb rukopisů nebo pozdních otisků. Za to všude, kde jsou v něm chyby tiskové nebo opisovačské, přijato do textu vždy čtení původní správné a chybné čtení odkázáno dozadu, do odchylek rukopisných. Také rozdělení na odstavce a rozčlenění jiné provedeno tak, aby dnešní

čtenář text četl lehce. Celkem tedy všecko je přesně podle prvotisku kromě odchylek, jež jsou vzadu označeny.

Od toho pravidla ustoupeno jenom v těchto případech. Při listech Husových, k nimž máme daleko starší přesné zapsání Mladenovicovo, volen pravopis a hlásková forma Mladenovicova (tedy ‚sem‘ ‚boh‘ ‚sě‘ ‚pře‘ — místo ‚jsem‘ ‚buoh‘ ‚se‘), aniž však tyto malicherné odchytky označovány; ovšem kde změněn pořádek slov nebo slovo vůbec, tam všude každá odchylka od originálu označena. Podobně při ‚Českém protestu‘, kde známe jména panstva ze starších a lepších latinských originálů, položena do textu jména původní a na odchylky Passionálu upozorněno vzadu. Konečně někde také měněno a opraveno podle latinských originálů — i tu všude podána zpráva zevrubná. (Rozdělení na kapitoly je sice naznačeno již v rukopisích a také v prvotisku; ale označení kapitol jest, jak řečeno, přijato z tisků a rukopisů pozdějších. Starší vydání [v ‚Duchu‘, Gollovo, Palackého a j.] podávají čtenáři obraz textu nerozčleněného.)

K textu jsou připojeny *poznámky*, jež vykládají neznámá slova nebo nejasné věci; počet jich mohl by snad býti větší, ale byly schválně omezeny. Na okraji pak připojena správná data a čísla listů, stránek a sloupců rukopisu jenského (= prvotisku při Passionálu).

Odchytky pramenů podávají různočtení rukopisná i tisková, ale s jistým omezením, jak bylo vyloženo. Nejsou tu tedy podány odchylky jiných textů od správného čtení, nýbrž jen odchylky našeho prvotisku. Písmě *P* označuje vždy čtení našeho prvotisku, *F* rukopis freiberský (podle vydání Gollova), *Vid.* rukopis vídeňský (4524, otisk v Duchu Jana Husi), *Křiž.* rkp. křižovnický (popsaný pěkně J. Polívkou 1889) atd. Značka + označuje, že to a ono jest přidáno v textech jiných, závorkami [rohатыmi] označeno to, co v textu samém pokládá

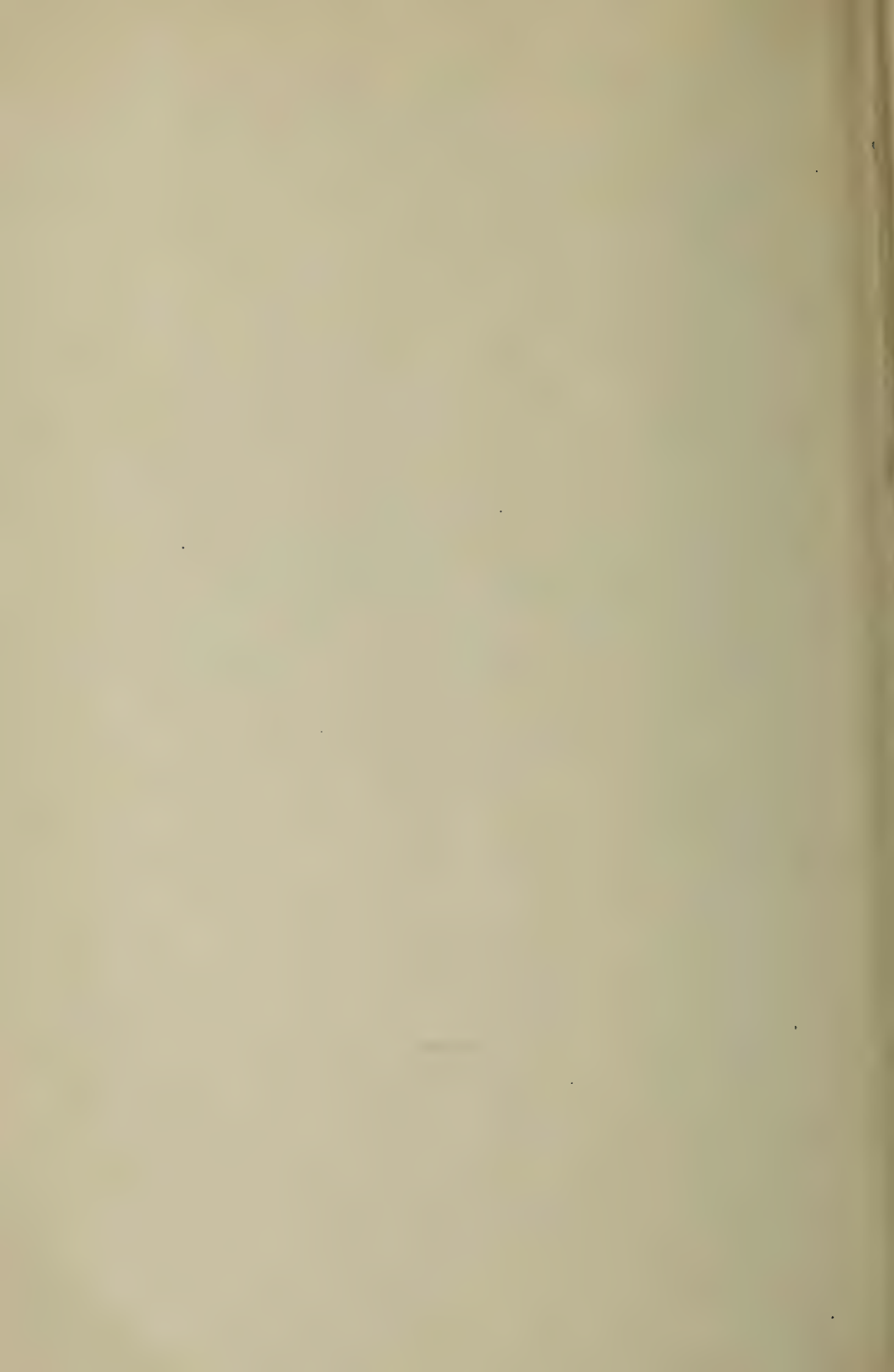
se za pozdější interpolaci; do ⟨špičatých⟩ závorek vloženo to, co v našem prvotisku sice vynecháno, ale v prvotním textu bývalo.

Úkolem vydání jest podati text »Paterých knížek« v nejstarší a nejsprávnější formě dnes dostupné. K tomu konci užito hlavně Passionálu z r. 1495, pak Mladenovicova rukopisu musejního sign. VIII F 38, vídeňského rukopisu č. 4524, křižovnického sign. XXII A 4 a sborníku freiberského. *Nebylo* úkolem vydání podati prvotní text kusů, z nichž »Knižky paterý« srostly. Je patrné, že texty ty byly již porušeny: v Životě Husově i v Českém protestu vnikly na několika místech pozdější varianty do textu (ty jsou položeny do závorek [rohových], vyskytají se nyní i v prvotisku i v rukopise freiberském (a ovšem v tiscích pozdějších) — a takové pozdější přídavky nalezneme i v textech nejmladších, v Životě Jeronymově a Listu Poggiově. V Životě Jeronymově (str. 68 pozn. 39) nepochybně původní »praesidentes« bylo přeloženo jenom »vládaři«; teprve pozdější čtenář přidal si přípisek »starší« — ale tento přípisek vnikl již do všech našich textů; v Listu Poggiově původní »malorum operum effectores« přeloženo »dělníci zlých činuo« — ale v našich textech již všude přibyl druhý překlad: »činitelé hanebných skutkuov«. Tu vydání »Knižek paterých« musí se spokojiti textem, jaký právě »Knižky« přijaly a původní ryzí znění musí odkázati vydání jednotlivých těch textů samotných. Nejpatrnější jest tento případ při listech Husových: bylo by snadno ukázati, že jejich znění jest někde nedokonalé — ale veškeré naše texty podávají je svorně. A oprava jeho byla by asi zrovna tak nesprávná, jako kdyby chtěl někdo překlad bible Kralické souditi podle nejstaršího textu řeckého, když překladatelé užívali značně pozdějšího a pozdními přípisky znešvařeného textu Erasmove.

Budoucí vydavatel Mladenovicův ovšem text »Života Husova« (uzná-li jej za dílo Mladenovice samého) upraví se zřetelem k latinskému originálu a všem textům dostupným; vydavatel Husův nespokojí se při vydání jeho listů jenom texty našimi; podobně nový vydavatel »Českého protestu« atd. Ale takové pronikavé úpravy kritické musilo se vydání našich »Knižek paterých« zřici; musilo se spokojiti textem, jež měli naši skladatelé, třeba vydavatel dobře ví, že tento text jest vadný — a musilo dále se spokojiti jednotlivými poukazy v poznámkách při textu a v »Ukazateli« vzadu, že tento text má asi tolik nesprávností, jako na př. texty starých našich legend latinských o domácích světcích, přešlé do římských breviářů.

Konečně ovšem se rozumělo samo sebou, že ponechány jazykové i pravopisné zvláštnosti našeho prvotisku, třeba někdy nebyly důsledné a spíše vznikly nedopatřením pisatele nežli odchylkou jeho nářečí. —

ODCHYLKY PRAMENŮ.



I. Epištoly Husovy.

Epištola 1. vzkazuje *Mlad.*: vzkazují *P.* — v ní.. × přebývali *Mlad.*: nemá *P.* — u mysl *Mlad.*: v mysl *P.* — znamenali *Mlad.*: znanali *P.* mylně. — pyšný *Mlad.*: pyšný a *P.* — ani slyšel *Mlad.*: ani slyšel *P.* — Hišpani *Mlad.*: Ispani *P.* — biskup *Mlad.*: před Jan klade *P.* — nejlepší *Mlad.*: nejlepší *P.* — viděli *Mlad.*: věděli *P.* (*i v Post. 1564*). — ten *Mlad.*: an *P.* — třideceti *Mlad.*: třiceti *P.* — které *Mlad.*: kteréž *P.* (*i tisk Post.*) — všichni *Mlad.*: všickni *po řku klade P (a tisk Post.)*. — praví *Mlad.*: pravím *P.* — první *Mlad.*: první *P.* — všichni *Mlad.*: všickni *P (a Post.)* — mlčeli *Mlad.*: křičeli *P (a Post.)* — věččie: větčie *Mlad.*, větší *P.* — odpověděl a *Mlad.*: odpovídal *P.* — nižádný *Mlad.*: žádný *P.* — všichni *Mlad.*: všickni *P.* — Bohu *Mlad.*: nemá *P.* — pavučina *Mlad.*: paučina *P.* — Moravěné *Mlad.*: Moravané *P.* — neb *Mlad.*: ne *P.* — jež *Mlad.*: jenž *P (a tisk Post.)* — jest *Mlad.*: je *P (a tisk Post.)* — toť *Mlad.*: to *P (i Post.)* — písmo *Mlad.*: *po mistrův klade P (i Post.)* — aby *Mlad.*: abyšte *P (i Post.)* — odvolání *Mlad.*: odvolávání *P.* — bude *Mlad.* + až *P (i Post.)* — Janu *Mlad.*: Jana *P.* — čekání *Mlad.*: čekání *P.* — Bóh *Mlad.*: před mož klade *P (i tisk Post.)* — zprostiti *Mlad.*: + Amen *P (i tisk Post., lt. překlad atd.)* —

Epištola 2. (Druhá epištola × tato): tento nadpis jest v rkp. Klem. XI D 9 fol. 216v. — [vzkazuje] *P (a tisk Post.)*: nemají rkp. — prospívali *Mlad.*: přebývali *P.* — aby *Mlad.*: abyšte *P.* — jež *Mlad.*: jenž *P (a Post.)* — Bóh *Mlad.*: *po kázal klade P.* — sú *Mlad.*: tu *P omylem tisku.* — XXXV^o. XLV^o *Mlad.*: v třidecáté a v páté aneb ve čtyřidecáté a v páté kapitole *P.* — spálili *Mlad.*: pálili *P.* — jednoho *Mlad.*: nemá *P (i Post.)* — milostivý *Mlad.*: *po avšak klade P (i Post.)* — co *Mlad.*:

což *P* (*i Post.*) — své *Mlad.*: *po jim klade P* (*i Post.*) — milosrdný *Mlad.*: milostivý *P.* — Mat. 24^o *Mlad.*: sv. Matúše v čtyřmeciétné kapitole *P.* — také *Mlad.*: tak *P.* — ani *Mlad.*: aniž *P.* — mohlo *Mlad.*: *po by klade P* (*a Post.*). — nebt *Mlad.*: neb *P.* (*dvařrát*). — lekne *Mlad.*: lelné *P* *omylem tisku.* — mnozí *Mlad.*: *po že P.* — toto *Mlad.*: tohoto *P.* — létě *Mlad.*: v letě *P.* — Nu *Mlad.*: Nuž *P.* — ženemóž hřešiti *Mlad.*: nemá *P.* — juristy *Mlad.*: juriste *P.* — již živí *Mlad.*: jímž živí *P.* — nedostatka *Mlad.*: nedostatku *P.* — útočiště z K. j. uteklo a *Mlad.*: nemá *P.* — ho *Mlad.*: jej *P.* (*po obakrát*) — Však *Mlad.*: Avšak *P* (*a Post.*) — zevně *Mlad.*: zjevně *P.* — ho *Mlad.*: jeho *P.* — pohaněli a prokleli *Mlad.*: prokleli a pohaněli *P* (*a Post.*) — sú *Mlad.*: nemá *P.* — jest i *Mlad.*: jest *P.* — svědomo *Mlad.*: *po vám P.* — Ježíš *Mlad.*: Buoh *P.* — z vás *Mlad.*: *po jest klade P* (*a Post.*) — a jeho *Mlad.*: jeho *P.* — vědúce *Mlad.*: vidúc *P.* — vynesli *Mlad.*: *po naň klade P* (*a Post.*) — vědúce *Mlad.*: vědúc *P.* — že jest tak zlý mordéř *Mlad.*: nemá *P.* — přěpusťili *Mlad.*: *po jemu klade P.* — nižádný *Mlad.*: žádný *P.* — nic *Mlad.*: *po jemu P.* — jižt *Mlad.*: již *P.* — oznámila *Mlad.*: + a *P.* — z řeči *Mlad.*: řeč *P* *mylně.* — čte v rkp. *Klem., Víd., Křiž.* (= *lt. orig. Mat. XXIV, 13; Mark. XIII, 14 legit*): chce *Mlad.* *P.* — rozuměj *Mlad.*: rozuměti *P* *mylně.* — jiné *Mlad.*: *po mně klade P* *a Post.* — že jsú *Mlad.*: jsú *P.* — Ježíše *Mlad.*: Jezu *P.* — věčnú *Mlad.*: *po radost klade P* (*a Post.*) — Amen. *Mlad.*: nemá *P* (*a Post.*) — Jan *Mlad.*: svatý Jan *P.* — jest *Mlad.*: *po stat klade P.* —

Epíštola 3. (Čtvrtá. × tato): *nadpis z rkp. Klem. D 219^o.* — přěbývati *Mlad.*: *po nebeské klade P.* — vás a *Mlad.*: a *P.* — i plnili *Mlad.*: a plnili *P.* — pravdu *Mlad.*: *po Boží klade P.* — z řeči *Mlad.*: řeči *P.* — ač bych *Mlad.*: bych *P.* — Boha *Mlad.*: Pána Boha *P.* — slově *Mlad.*: slovu *P.* — Istivých *Mlad.*: *po lidí P.* — vnitř *Mlad.*: + jsú *P.* — věrně *Mlad.*: dobře a věrně *P.* — Boha *Mlad.*: Pána Boha *P.* — milovali *Mlad.*: + a *P.* — se chválu *Mlad.*: chválu se *P.* — ale *Mlad.*: a *P.* — odjinad *Mlad.*: odjinud *P.* — Leštna *Mlad.*: Leštny

P. — Myškovi *Mlad.*: Mykšovi *P.*, Mikulášovi *Post.*, Nicolao *lt. překl.*, mylně. — pravdy *Mlad.*: + Božie *P.* — sú *Mlad.*: po mě klade *P.* — vešken *Mlad.*: nemá *P.* — což *Mlad.*: co *P.* — i za *Mlad.*: a za *P.* — za pány *Mlad.*: paní *P.* — milý *Mlad.*: milostivý *P.* — v milosti *Mlad.*: nemá *P.* — vám *Mlad.*: po sem klade *P.* — v žaláři *Mlad.*: + a *P.* — čaka je *Mlad.*: čekaje *P.* — Pražené *Mlad.*: Pražané *P.* — dokud *Mlad.*: dokudž *P.* — v něm *Mlad.*: po slovo klade *P.* — úfámť *Mlad.*: úfám *P.* — vás *Mlad.*: nemá *P.* — v pondělí, [v] noci *P.*: u pondělí, v noci *rkp. Klem. D.*, pondělí v noci *Mlad.* — Němci *Mlad.*: angelu *P.*, angelu božím *Post.*, poslu *rkp. Klem. D.*; fidum Germanum *lt. překl.*; + Amen *Postilla, P.* —

Epištola 4. Třetie... × tato: *rkp. Klem. XI D 9 f. 218v*; nemá *P.* — zajtra *Mlad.*: vzítka *P.* — vám *Mlad.*: nemá *P.* — lístku *Mlad.*: listu *P. (a Post.)* — své hřiechy *Mlad.*: hřiechy *P. (a Post.)* — nám dlúhý *Mlad.*: nám *P.* — sú vešli *Mlad.*: vešli sú *P.* — pohrabáni *Mlad.*: pohrabováni *P. (a Post.)* — biti, okováni *Mlad.*: kováni *P.* — i v novém *Mlad.*: v novém *P.* — zvláště proti *Mlad.*: zvláště *P.* — tomu rád *Mlad.*: rád *P.* — knížky *Mlad.*: knihy *P.* — viem *Mlad.*: viec *P.* — přečtli *Mlad.*: po je klade *P.* — u večer *Mlad.*: nemá *P.* — »Tyto epištoly × české obci« *P.*; jinde jinak; na př.: Tuto se skonávají epištoly Mistra Jana Husi sv. paměti, kteréžto jesti psal svým věrným, kdyžto jesti seděl v Konstanci, v tom městě, v žaláři u vězení *Kříž.* — —

II. Život Husův.

(Úv.) Znamenav... × uměli: celá ta předmluva v *Kříž.* vynechána; a začíná kap. I. takto: Od narozenie *P.* Ježíše Krista *atd.* — o položení *Víd., tisk.*: a položené o *P.* — Jana *Víd.*: nemá *P.* — stalo a *Víd., tisk.*: stalo *P.* — nevěděli *Víd.*: neviděli *P.*, nebyli vědomi *tisk.* — než *Víd., tisk.*: nežli *P.* — užitečné *Víd.*: užitečnějie *P., tisk.* — náramných a ustavičných proseb *P., tisk.*: náramného nabádanie *Víd.* — je *Víd., tisk.*: jest *P.* — nepřítelé *Víd., tisk.*: nepřátelé *P.* — stúlili *Víd.*: zavřeli *P.*, zavřeli a umkli

tisk. — v tak velikých nesnázech *Víd.*, *tisk:* velikých nesnázek *P.* — statečnějše *Víd.*: statečněji *P.* — ot *Víd.*: od *P.* (*vždy*). —

(Kap. 1.) patnáctého *Víd.*, *tisk:* patnáczeho *P.*, patnáctého *Křiž.* — Jana *Víd.* *Křiž.*: nemá *P.* — Husi *Víd.*: Jana Husi, jeho *P.* — jeho trápili *Víd.* *Křiž.*: trápili *P.* — Čechov., svědkov. *Křiž.*, *Víd.*: Čechov., svědkov *P.* — nižádné *Křiž.*: žádné *Víd.* *P.* — tudiež *Víd.*: nemá *P.* — několikrát *Víd.* *Křiž.*: kolikrát *P.* — čtúce *Víd.* *Křiž.*: četúce *P.* — tudiež *Víd.* *Křiž.*: v *P.* až před vydávajice. — povykem a hřmotem *Víd.*: a p. s chřmotem *Kř.*, a s hřmotem *P.* — anebo *Víd.* *Křiž.*: neb *P.* — slyšal *Víd.*, slyšel *Křiž.*: slyšal *P.* — anebo *P.*: nebo *Víd.* *Křiž.* — mnozí *Víd.* *Křiž.*: až po byli *P.* — nepřítelé *Křiž.* *Víd.*: nepřítelé *P.* — a těch *Víd.* *Křiž.*: + také *P.* — z knih jeho *Víd.*: z jeho knih *P.* — a druhde *Víd.*: a druhde *Křiž.*, a druhdy *P.* — jichž *Víd.* *Křiž.*: z nichž *P.* — vyznáváje tudiež *Víd.* *Křiž.*: vyznáváje *P.* — jest *Víd.*: je *P.* —

(Kap. 2.) června *Víd.* *Křiž.*: črvna *P.* — Uher-
ský král *Víd.*: Uherský *P.* — klejtoval i *Víd.*:
kletoval a *P.*, klejtoval *Křiž.* — pana Jana z Chlumu
Víd. *Křiž.*: před pana Václ. z D. klade *P.* — z knih
jeho, jakož svrchu psáno stojí *Víd.* *Křiž.*:
z jeho knih *P.* — chce *Víd.*: nemá *P.* — psáti a *Víd.*
Křiž.: psáti *P.* — před ně *Víd.* *Křiž.*: po Husi klade
P. — tento zbor viní *Víd.* *Křiž.*: viní tento zbor,
že by byl *P.* — vinen *Víd.* *Křiž.*: po nejsi klade *P.* —
svému *Víd.* *Křiž.*: nemá *P.* — radějie *omylem*:
správně čti raději *Víd.* *P.* *Křiž.* — stoje a *Víd.* *Křiž.*:
stoje *P.* — odpovědě *Víd.* *Křiž.*: odpověděl *P.* — Jene
Víd. *Křiž.* *P.*: + děkujit z té raddy, ale *Křiž.* —
A vždy *Víd.* *Křiž.* *P.*: žet sem vždy žádal a ještě
vždy *Křiž.* — které *Víd.* *Křiž.*: kteréž *P.* — já učil
Víd. *Křiž.*: učil *P.* (= *lt. orig.*). — Janovi *Víd.* *Křiž.*
(= *lt. orig.*): Husovi *P.* — zdali *Víd.* *Křiž.*: zda *P.* —
tento *Víd.* *Křiž.*: nemá *P.* (*po prvé*) — jemu od-
povědě *Víd.*: odpověděl *P.* *omylem.* — biskupové
tudiež stojiece vecechu *Víd.*: t. b. v. s. *P.*, b. s.
v. *Křiž.* — kázavše *Víd.* *Křiž.*: a kázavše (*po* řeckše
klade) *P.* — odešli sú *Víd.*: i odešli sú *Křiž.*, + od
něho *P.* —

(Kap. 3.) Jan *Víd. Křiž.* (= *lt. or.*): nemá *P.* — Rigenského pruského *Víd.*: Rzygenského pruského *P.*, Pygenienskeho prazskeho *Křiž.* — sú se byli kardinálové, arcibiskupové, biskupové *Víd. Křiž.*: se biskupi *P.* — čakali *Víd.*: čakali *P.* — až *Víd. Křiž.*: a *P.* — ve mše *Víd. Křiž.*: ve mši (*po kostela*) *P.* — nerodichu *Víd. Křiž.*: nechtěli (*po vésti*) *P.* — neporušili *Víd.*: nezprznili *Křiž.*, nepoškrnili *P.* — uvedechu ho *Víd.*: uvedli jej *P.*, uvedechu jeho *Křiž.* — sediechu *Víd.*: sedachu *Křiž.*, seděli *P.* — udělaných *Víd. Křiž. P* (*tento po vysokých*). — sedieše *Víd. Křiž.*: seděl *P.* — Klemón *Víd. Křiž.*: Klenón *P* *mylně*. — drže *Víd. Křiž. P.* — + s křížem *P.* — té *Víd. Křiž. P.* (*tento před nebo*). — bieše *Víd. Křiž.*: bylo *P.* — někaký *Víd.*: nějaký *P.*, některaký *Křiž.* — udělán *Víd. Křiž.*: uděla *P* *omylem tisku*. — kterakýs *Víd. Křiž.*: nějaký *P.* — mešné *Křiž.*: špalku mešné (*po tom*) *P.*, mešnie *Víd.* — přivedše *Víd. Křiž.*: přivedli *P.* — postavichu *Víd. Křiž.*: postavili *P.* — a on klek n. s. k. d. s. modléše *Víd.*: kiek na svá kolena dlúho se modléše *Křiž.*: jeho klekl na svá kolena dlúho se modlil *P.* — někaký *Víd. Křiž.*: jeden *P.* — Laudensis *Víd. Křiž.*: Laudenský *P.* — činiechu *Víd. Křiž.*: činili *P.* — Římeninóm *Víd.*: Římaninóm *P.* — převelmi *Víd. Křiž.*: nemá *P.* — zkazil *Křiž., Víd.*: zrušil *P.* — roztrhují *Víd. Křiž.*: rozdělují *před* nežli *P.* — toho kacieře *Víd.*: toho *před* také, kacieře *před* král *P.* — jakž *Víd.*: jako *P.* — z toho *Víd.*: toho *P.* —

(Kap. 4.) de Piro *Víd. Křiž.*: tepru *P* *nesprávně*. — súd *Křiž. Víd.*: saud *P.* — mistrovi *Víd.*: místru *P.*, místru Janovi *Křiž.* — ihned *Víd. Křiž.*: hned *P.* — vypoviedáchu *Víd. Křiž.*: vypoviedali *P.* — Janem a mezi *Víd.*: Husí a *P.*, Janem Husí a mezi *Křiž.* — a prelátv *Víd. Křiž.*: Pražským a mezi preláty *P.* — v Římě *Víd. Křiž.*, nemá *P.* — jinde *Mlad.*: + dále *P.* — dála *Víd. Křiž.*: *před* mezi místrem *klade P.* — sú *Víd. Křiž.*: stu *P* *omylem tisku*. — Husovi *Víd.*: Janovi *Křiž.* (*odtud pak schází v Křiž. celá řádka*), *P.* — mistrovi Janovi *Víd.*: místru Husovi *P.* — kteréž sú i. z j. k. o. n. vybrali *Křiž. Víd.*: také *P.* — lži *Víd. Křiž.*: + aby *P.* — sepsav *Víd. Křiž.*: sepsal *P.* — všech *Víd. Křiž. P.*

+ věrných *P.* — I ovšem *Vid. Křiž.:* ovšem *P.* — jedinká *Vid. Křiž. (= lt. orig. unica):* jediná *P.* — tu odpoviedáše *Vid. Křiž.:* odpovídal *P.* — potom dobře *Vid.:* potom *Křiž., nemá P.* — odpovědě *Vid.:* odpověděv *P.* — kteréžto *Vid. Křiž.:* kteréž *P.* — čtiechu *Křiž.:* čtetechu *Vid., čtli sú P.* — odpoviedati *Vid.:* odpověděli *Křiž. P.* — chtieše *Vid. Křiž.:* chtěl *P.* — súdu *Vid. Křiž.:* saudu *P.* — Janovi *Vid.:* Janovi Husovi *Křiž., Husovi P.* — [ustaven od t. z. i v. k m. Janovi] *P. nemá Vid.,* ustaven od toho zboru i vece *Křiž.* — Mlčiž již *Křiž.:* mlč již *P., mlčiž nyní Vid. (= lt. orig. taceas nunc).* — sme *Vid. Křiž.:* smy *P.* — těm pohoničóm a duchovným *Křiž.:* těm póhoncím a duchovníčím *Vid.;* ten kardinál těm póhoncóm a duchovným *P.* — stáchu *Vid. Křiž.:* stáli *P.* — prosieše *Křiž. Vid.:* prosil *P.* — mě *Vid. Křiž.:* mne *P.* — jenž *Vid.:* jenž tu *P., kteřížto Křiž.* — nemněli *P.:* nemienili *Vid.,* nedomnievali se *Křiž.* — učiníte *Vid. Křiž. (= lt. orig. facietis):* učinite *P.* — neda diechu *Křiž.:* nedachu *Vid., nedali P.* — vediechu *Vid. Křiž.:* vedli *P.* — klek *Vid.:* a on klekl *P.,* teháv mistr Jan Hus klek *Křiž.* — zhóru k nebi zdvih *Vid. Křiž.:* vzhuoru k nebi vyzdvihl *P.* — modléše *Vid. Křiž.:* modlil *P.* — porúčeje *Vid. (= lt. orig. committendo):* porúčeše *Křiž.,* porúcel *P.* — opěto váše *Vid. Křiž.:* opětovavše *P. omylem.* —

(Kap. 5.) A když dokonachu *Vid. Křiž.:* když sú dokonali *P.* — svědci *Vid.:* svědkové *P., Křiž.* — toliko *Vid.:* tolik *P., nemá Křiž.* — dva faráře *Křiž.:* faráře dva *P.,* dva farářové *Vid.* — třie oltárníci *Vid. Křiž.:* oltárníci třie *P.* — provedli při každém *Vid. Křiž.:* pověděli, před každým *P.* — čtiechu *Vid. Křiž.:* čtli sú *P.* — tudiež *Vid. Křiž.:* nemá *P.* — vel substantia *Vid. (= lt. orig.):* neb substantialis *P. mylně,* neb sustantia *Křiž.* — v hrie chu *Vid. Křiž.:* v hrieše *P.* — vinniechu *Křiž. Vid.:* vinnili *P.* — mistr opět *Vid.:* opět mistr *P.* Mistr Jan Hus opět *Křiž. (= lt. orig.).* — chtieše *Vid. Křiž.:* chtěl *po* povstav klade *P.* — okřiče *Vid. Křiž.:* okřikl *P.* — neda *Vid. Křiž.:* nedal *P.* — okolo *Vid. Křiž. P.:* + mne *P.* — A také *Vid. Křiž.:* také *P.* — nedóstojně a *Vid. Křiž.:* neduostojně *P.* — Bohu

Vid.: nemá *P.* — věci *Vid. Křiž.*: po jiné klade *P.* — božích *Vid.*: božských *Křiž. P.* — čitechu *Vid.*: čtli jsú *P.*, četli *Křiž.* — jeden *Vid.*: jiný *Křiž.*, po opět klade *P.* — dovozováchu *Vid.*: dovodiechu *Křiž.*, dovozovali *P.* — jej *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — nejmenováchu *Vid. Křiž.*: nejmenovali *P.* — artykuly *Vid. Křiž.*: artykule *P.* — t.: totiž *Vid.*, točíto *Křiž.*, nemá *P.* — božství *Křiž. Vid.*: v božství *P.* — tudiež *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — odpovědě *Vid. Křiž.*: odpověděl *P.* — potupuje *Vid. Křiž.* (= *lt. orig. damnat*): potupují *P.* — porúcel *Vid. Křiž.*: poručil *P.*, + si *Křiž.* — jistější a bezpečnější *Křiž. Vid.*: jistějšího a bezpečnějšího *P.* — upřiemosti *Vid. Křiž.*: upřiemností *P.* — tré násobnie *Vid., P.*: + aneb troje *P.*, ty násobnie *Křiž.* (= *lt. orig. duplicatos*). — sem *Vid.* (= *lt. huc*): nemá *Křiž., P.* — nadto *Vid.*: nato *P.* — klejt *Vid. Křiž.*: klet *P.* — mluvieše *Křiž.*: mluvě *Vid.*, mluvil *P.* —

(Kap. 6.) vyvolený *Vid. Křiž.*: vyvolen *P.* — na *Křiž. P.* (= *lt. contra*): nemá *Vid.* — pro ukrácenie *Vid. Křiž.*: pro krátkost před tuto klade *P.* — a odsúzenie *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — odpoviedáše *P.*: odpovídal *Vid.*, odpoviedati *Křiž.* — čtli *Vid. Křiž.*: četli *P.* — ale *Vid.* (= *lt. orig. sed*): a *P.*, i *Křiž.* — učil *Vid. Křiž.*: učinil *P. mylně.* — pravím *Vid. Křiž.* (*v Křiž. skratkou prawī*): pravi *P. patrně omylem tisku.* — všeckerny *Vid.*: všecky *Křiž. P.* — mohl *Vid. Křiž. P.*: + staviti *P. (není v lt. orig.)* — chtěl *Vid. Křiž.*: po srdečně klade *P.* — odsuzování *Vid. Křiž.*: odsúzení *P.* — knížky *Vid.* (= *lt. orig. libellus*): knihy *P.*, kniehy *Křiž.* — jiné *Vid. Křiž.*: jiná *P.* — všecko *Křiž.*: veškerny *Vid.*, všecka *P.* — přeložené *Vid. Křiž.*: přeložení *P.* — odpovědě *Vid. Křiž.*: odpověděl *P.* — knížkv *Vid. Křiž.*: knihy *P.* — toho *Vid., Křiž.*: tohoto *P.* — ijednoho *Vid. Křiž.* (= *lt. orig. unum*): ujednoho *P. mylně.* — klek *Vid.*: klekl *P.*, nemá *Křiž.* — tudiež *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — modléše *Vid. Křiž.*: modlil *P.* — odsúdicu *Vid. Křiž.*: odsúdili *P.* — dočitechu *Vid.*: odčitechu *Křiž.*, když dočtli sú *P.* — hlasitě *Křiž.*: nemá *Vid.*, ho modléše *P.* — žeť *Vid. Křiž.*: že *P.* — křivě *Vid. Křiž. P.*: + odsúdili *P.* — odpust *Vid. Křiž.*: odpustiť *P.* — prosím *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — tvé *Vid.*

Křiž.: *po pro klade* *P.* — propovědě *Vid.* *Křiž.*: propověděl *P.* — posmieváchu *Vid.* *Křiž.*: posmievali *P.* — zbavováchu *Vid.* *Křiž.*: zbavovali *P.* — oblékl se *Vid.* (= *lt. orig. induebatur*): obleksse *Křiž.*, *P.*; + *geho P.* — [v řízu nebo] *Vid.* *Křiž.*: nemá *P.* — oblačieše *Vid.* *Křiž.*: oblačel *P.* — nímž *Vid.* *Křiž.*: nimiž *P.* — oblačováše: oblačoval se *P.*, oblačoval *Křiž.*, oblačieval *Vid.* — těchto *Vid.* *Křiž.*: těch *P.* — svědčili *Vid.* *Křiž.*: svědčení *P.* — věrně *Vid.* *Křiž.*: *po káží klade P.* — okolo sediecí *Vid.* (= *lt. orig. circumsedentes*): okolo sediece *P.*, okolo stojící *Křiž.* — zatvrzený *Křiž.* (= *lt. induratus*): zatracen *Vid.*, zatvrzen *P.* — jemu *Vid.* *Křiž.*: mu *P.* — stolu *Vid.* *Křiž.*: stola *P.* — ho *Vid.* *P.*: jeho *Křiž.*, + jeho *P.* — vzeli *Křiž.* *Vid.*: vzali *P.* — řekl *Vid.* *Křiž.*: + jest *P.* — Doufám *Vid.* (= *lt. confido*): + já *P.*, Ale jáť doufám *Křiž.* — vydáváchu *Vid.* *Křiž.*: vydávali *P.* — chystáchu *Vid.* *Křiž.*: chystali *P.* — rozdvojenie *Křiž.*: rozdvojení *P.* — nožíkami *Vid.* *Křiž.*: nuožkami *P.* — sedieše i *Křiž.*: seděl *P.*, sedieše *Vid.* — svoliti *Vid.*, *Křiž.* (= *lt. concordare*): srovnati *P.* — porušujícíe *Vid.* *Křiž.*: porušujiece *P.* — nožíkami *Vid.* *Křiž.*: nuožkami *P.* — sv. Konstanský *Vid.* *Křiž.*: *po zbor klade P.*, + mistra *P.* — ssadiv *Vid.* *Křiž.*: ssadil *P.* — jeho *Křiž.* *P.*: již ho *Vid.* — súdu *Vid.*: saudu *P.*, nemá *Křiž.* — a dvoru *Křiž.* *P.*: nemá *Vid.* — postavili *mylně*: vstavili *Křiž.* *Vid.*, ustavili *P.* — sú *Vid.*: nemá *P.* — řekl *Vid.* *Křiž.*: řekli *P.* — Ježíši *Vid.* *Křiž.*: Ježíšovi *P.* — smrt *Vid.* *Křiž.* (= *lt. ad mortem*): smrti *P.* — nésti *Vid.* *Křiž.*: snésti *P.* — ta *Křiž.*: před bieše *Vid.* *P.* — bieše *Vid.* *Křiž.*: byla *P.* — biechu *Vid.* *Křiž.*: bvli *P.* — napsán *Vid.* *Křiž.*: napsal *P.* — sedě *Vid.* (= *lt. stans*): seděl *P.*, sedieše *Křiž.* — ho *Vid.*: jej *P.*, jeho *Křiž.* — drže *Vid.*: držel *P.*, držieše *Křiž.* — sedieše *Vid.*: sedč *P.*, nemá *Křiž.* — vzem *P.*: vzav *Vid.* *Křiž.* —

(Kap. 7.) A kd vž *Vid.* *Křiž.*: kd vž *P.* — kostelem *Křiž.* (= *lt. orig. in cimiterio eiusdem ecclesiae*): nemá *Křiž.* *P.* — pálichu *Vid.* *Křiž.*: pálili *P.* — tomu: *po se kladeu Vid. P.*, nemá *Křiž.* — napomínáše *Vid.* *Křiž.*: napomínal *P.* — jdiechu *Křiž.*: idechu *Vid.*, šli *P.* Pak ve *Vid.* celá stránka schází. — svědky

P. (= *lt.* testes): nemá *Křiž.* — (umieral) *Křiž.* (= *lt.* moriturum): nemá *P.* — bieschu *Křiž.*: byu *po* mesta klade *P.* — provozujice *P.*: provazejice *Křiž.* — na to *Křiž.*: na *P.* — kiek *Křiž.*: klekl *P.* — rieka je *P.*: riekaše *Křiž.* (pak *ave* radky *vynechány*). — doufal *Křiž.*: ual *P.* — sem *Křiž.*: po te klade *P.* — dusi mú *P.*: duch mój *Křiž.* — vesele *Křiž.* *P.*: + riekal *P.* — velika *Křiž.*: nemá *P.* — jdúce z města *Křiž.*: biese *P.* — u vezení byl *P.*: vzeť *Křiž.* — na levé ruce *Křiž.*: nemá *P.* — modléše *Křiž.*: modhl *P.* — které a *Křiž.* (= *lt.* quae et): které neb *P.* — rozhřešen *Křiž.*: rozhríšen *P.* — modléše *Víd.* *Křiž.*: modlil *P.* — ulyze *Křiž.* *Víd.*: ulyzl *P.* — od svých *P.* (= *lt.* a suis): ode všech *Víd.*, *Křiž.* — modléše *Víd.* *Křiž.*: modlil *P.*, + a řika *Křiž.* — tvého *Víd.* *Křiž.*: *po* slova klade *P.* — nepřítelóm *Víd.*, *Křiž.*: napřítelóm *P.* omylem tisku. — vodiachu *Víd.*: vodili *P.*, vedechu *Křiž.* — napomínáše *Víd.* *Křiž.*: napomínal *P.* — prosieše *Víd.* *Křiž.*: prosil *P.* (*po* obakrát). — mohl *Víd.* *Křiž.*: *po* mluvíti klade *P.* — přístúpichu *Víd.* *Křiž.*: přístúpil *P.* — děkováše *Víd.* *Křiž.*: děkoval *P.* — vám *Víd.* *Křiž.*: + moji *P.* — žeť *Víd.* *Křiž.*: že *P.* — jehožto *Křiž.*: jehož *P.*, *Víd.* — A to n. t. m. k nim *P.*: nemá *Víd.* *Křiž.* — přivázachu *Víd.* *Křiž.*: přivázali *P.* — [neb na sedmi] *P.*: nemá *Víd.* *Křiž.* — [jedniem n. n. . . X ruce opak] *P.*: nemá *vůbec* *Víd.*, *Křiž.* — vetkli *Víd.*: vtekli *Křiž.*, *P.* + aneb vrazili *P.* — bieše *Víd.* *Křiž.*: byl *P.* — řetězem *Víd.* *Křiž.*: *po* černým klade *P.* — člověk *Křiž.*: *po* jeden klade *Víd.*, nemá *P.* — [vzhlédl. . . X s veselú myslí] *P.*: nemá *vůbec* *Víd.* *Křiž.* — katóm *Víd.* *Křiž.*, *pozdější* tisky (= *lt.* lictoribus): k tomu *P.* — [hlasitě] *P.*: nemá *Víd.* *Křiž.* — tiemto *Křiž.* *Víd.*: + sazivým řetězem *P.* — otépce dvě *Křiž.*: dvě otepě *Víd.*, dva snopy *P.* — biechu *Víd.*, *Křiž.*: byli *P.* — slamú *Víd.* *Křiž.*: neb snopy slámy *P.* — okládachu *Víd.*: okladechu *Křiž.*, okládali *P.* —

Kapitola osmá: *nadpisu toho není; ale v tisících bývá nadpis:* »Maršálek a Klemuov syn napomínal Mistra Jana Husi k tomu, zdali by ještě odvolal«. — jeho zapálíchu *Víd.* *Křiž.*: ho zapálili *P.* — Happe z Popenhejmu *Víd.*: Hrabie s Popen-

heymů *Křiž.*, nemá *P.* — Klemův *Vid. Křiž.*: Klenuo *P.* — odpovědě *Vid. Křiž.*: odpověděl *P.* — mých *Vid.*, nemá *P* (= *lt.* meorum actuum): po skutkóv *Křiž.* — uslyšavše *Vid. Křiž.*: uslyšav *P.* — jedechu: jeduchu *Vid.*, jidechu *Křiž.*, jeli *P.* — přeč *Vid.*: pryč *Křiž. P.*; + na stranu *P.* — zapálichu *Vid. Křiž.*: zapálili *P.* — mistr *Vid.* (= *lt.* magister): + Jan *P.*, + Jan Hus *Křiž.* — vysokým *Vid. Křiž.*: velikým *P.* — nad námi *Vid.* (= *lt.* nobis): nade mnú *P.*, nemá *Křiž.* — chtieše zpievati *Vid.*: chtieše zazpievati *Křiž.*, zpieváše *P.* — zbudiv *Vid. Křiž.*: strhl *P.* — umlk a sám *Vid.*: umlk sám *Křiž.*, umlkl tam *P* *mylně.* — modle *Vid.* (= *lt.* orans): modléše *Křiž. P.* — usty a hlavú *Vid.* (= *lt.* labiis movens et capite): hlavú a usty *P.* — pusti *Vid.*: pustil *Křiž. P.* — tři (anebo dva) *P* (= *lt.* duo vel maxime tria): tři *Křiž. Vid.* — řeci *Vid. Křiž.*: sřiekati před mohl klade *P.* — otépký *Vid. Křiž.*: snopkové neb otépký *P.* — opadachu *Vid.*: opadechu *Křiž.*, opadly *P.* — přivázáno z. t. řetěz *Vid.*: přivěšeno z. t. ř. *Křiž.*, nemá *P* (= *lt.* in dicta catena pendens). — [jako bylo... × na řetěze] *P.*: nemá *Vid. Křiž.* (*ani lt. orig.*) — povrátiťše *Vid.*: postrčivše *P.*, *Křiž.* — žerdmi *P.*: zvednú *Vid.*, se drvy *Křiž.* — vstrčichu *Vid.*, *Křiž.*: strčili *P.* — počechu *Vid.*: nemá *Křiž.*, počeli *P.* — je rozrazichu *Vid.*: rozrazichu *Křiž.*, rozvrátili *P.* — nalezechu *Vid. Křiž.*: našli *P.* — naten rožen *Vid.*: naš *Křiž.*, na ten kyj *P.* — vstrčichu a *Vid. Křiž.*: vstrčili *P.* — jiným *Vid.*: jiné *Křiž.*, nemá *P.* — obíjichu *Křiž. Vid.*: obíjeli *P.* — jeho *Vid. Křiž.*: po rúcho klade *P.* — káza *Vid. Křiž.*: kázal *P.* — jiného bylo *P.*: nemá *Vid. Křiž.* — jeho *P.*: nemá *Křiž.*; + mějěše *Vid.* — slíbi *Vid. Křiž.*: slíbil *P.* — (a) *Vid. Křiž.*: nemá *P.* — ji ještě *Vid. Křiž.*: nemá *P.* —

Protož ačkoli... × věkoma Amen *Křiž. P.* (*také tisky a překlady*): celý ten odstavec, překládající závěr latinské zprávy Mladenovicovy, chybí ve *Vid.* — sprostnú: neslýchanú *Křiž.*, sprostný *P.*, sprostnau tisk 1564. — kazatele *Křiž.*, tisky: nemá *P.* — mám *Křiž.*: před za klade *P.* — ani *Křiž.*: aneb *P.* — po-

tupě *P*: potupení *Křiž.* — z něhož *P*: za něj *Křiž.*, za něžto *tisk.* — všelikakú *Křiž.*: všelijakú *P.* — (A tak.. × *Krista Amen*) *Vid. (také Postilla 1564): r. 1563, v P., překladech a jinde celý ten odstavec chybí.* — —

III. Český protest.

Vartemberka: Vartmburka *P i tisky*; — Lomnice: Jemnice *P i tisky nesprávně*; — (Jan) mlazší: starší *P i tisky mylně*; — Rájce: Roje *P i tisky nesprávně*; — Holštejna: Helštejna *P mylně*; — (mladší) (P u š k a): nemá *P*; — Rožmitála, Kuník: Rožmítála, Kuniek *P omylem*; — (Jindř. z) Valdštajna: Volštejna *P i tisky*; — (O z o r): nemá *P i tisky*; — (D ú b r a v k a): nemá *P*; — Důbravice: Důbravic *P i tisky*; — s boží *Palacký*: z boží *P*; — svatého *P*: *Palacký dodava* (se přisvědčujeme), *ale latinský text toho přídávku nedopouští.* — mnoho *P i tisky*: velmi mnoho *Palacký.* — kázání *Palacký*: kázání *P.* — naši *P*: našeho *Palacký*, — [odřezáním]: *lt. schisma, odřezaným P, Palacký; patrně variant k slovu roztržkám, do textu vniklý; — stále = lt. constanter: stály P, tisky, Palacký, Novotný; patrně mylným opisem. — upříemě Palacký: upřimě P. — kteréhož tisky, Palacký: a kteréhož P; — bázeň a P: bázeň i Palacký, tisky; — přivisutím P, tisky: přivěšením Palacký.* — —

Palacký otiskl text z nějakého nyní neznámého rukopisu (treiberského? královeckého?). Text ten se naprosto shoduje s naším prvotiskem, tak že by se mohlo i míti za to, že Palacký jej otiskuje odtud a že nepatrné jeho úchytky jsou buď neúmyslné omyly nebo vědomé opravy. Že tak Palacký činil, vidíme z toho, že přidal (ovšem v závorkách) místo jmen panstva výčet šlechty, jak jej r. 1834 v Musejníku zjistil. — Z textu našeho pocházejí pak tisky další, 1525 i v Postillách (1563 a 1564, odtud pak u Paprockého v Diadochu). V těchto pozdějších tiscích jest pak mnoho chyb (Postilla vynechává na př. řádku nepřítelá a zrádce... × ..královstvie i markrabstvie, místo vzalo by čte v žaloby atd.); odtud též pochází tisk Sabinův (Dějepis liter. 1866, 494—496). —

IV. Život Jeronymův.

(Üv.) při *P*: i při *F*. — vieře *P*: u vieře *F*.
 -- prijato *F*: příjemno *P*. —

(Kap. 1.) učenie *P*: umění *F*. —

(Kap. 2.) od nepřátel *tisk*: nepřátel *P*. — a
 znamená je *tisk*: znamená je *P*. — mu *tisk*: jemu *P*.
 — mám dosti *tisk*: dost mam *P*. — pak *tisk*: po
 vyznání klade *P*. —

(Kap. 3.) řetězem *P*: řetězmi *F*. — přibili *F*:
 nemá *P*. — řekl *F*: před mistru klade *P*. — městě
P, *tisky*: městech *F* mylně. — nemohl *P*: mohl *F*. —
 mne *F*: mě *P*. — uto *F*: to *P*. — U palte *F*: spalte
P (po obakrát) —

(Kap. 4.) věz *F*: wicz *P* omylem. — mnoho *F*:
 po smrti klade *P*. —

(Kap. 5.) (je): nemá *PF*. — Matky *tisk*, *P*: Maky
P omylem. — bojime *F*: bojím *P*. — i s: i *P*, s *F*. —

(Kap. 6.) všecko *P*: nemá *F*. — oltářní *F*:
 oltářnie *P*. — rúše *F*: nemá *P*. — svědomím *F*:
 svědomiem *P*. — cesta *P*, *tisk* (= *lt. orig. via*): často
F omylem. — tak *tisk*: když *F*, *P*. —

(Kapitola VII.): všude označena nová kapi-
 tula, ale *F* a *P* chybným čtením předchozím když vlastně
 obě spojují. — zmužile *F*: zmužil *P*. —

(Kap. 8.) chce *F* (= *lt. vellet*): bude *P*. — lži-
 vému *P*: křivému *F*. — jest jemu *F*: je mu před
 žel klade *P*. — rozlítili *F*: roznetili *P*. —

(Kap. 9.) velikého *F*: po kostela klade *P*. —
 prelátuov *F*: preletow *P*. — od nich *F*: nemá *P*.
 — kněžským *F*: kněžstva *P*. —

(Kap. 10.) Laudenský *F* (= *lt. Laudensis*): Lau-
 dunský *P*, *tisk*. — tresktal *F*: trestal *P*, *tisk*. —
 Jana Viglefa: Jana Wiklepha *P*, Mistra Vigleffa
F. — pakli by *F*: pakli *P*. —

(Kap. 11.) v jiném *F*: jiném *P*. — v vašem
 svědomí *P*, *tisk* (= *lt. orig. in conscientia vestra*):
 že vaše svědomie *F* mylně. — odsúzenie *F*: odsau-
 zenie *P*. — odvolánje *F*: odvolávanie *P*. — vytíná
 a vymietá *P*, *tisk* (= *lt. excindit et proscibit*): vy-
 mietá *F*. —

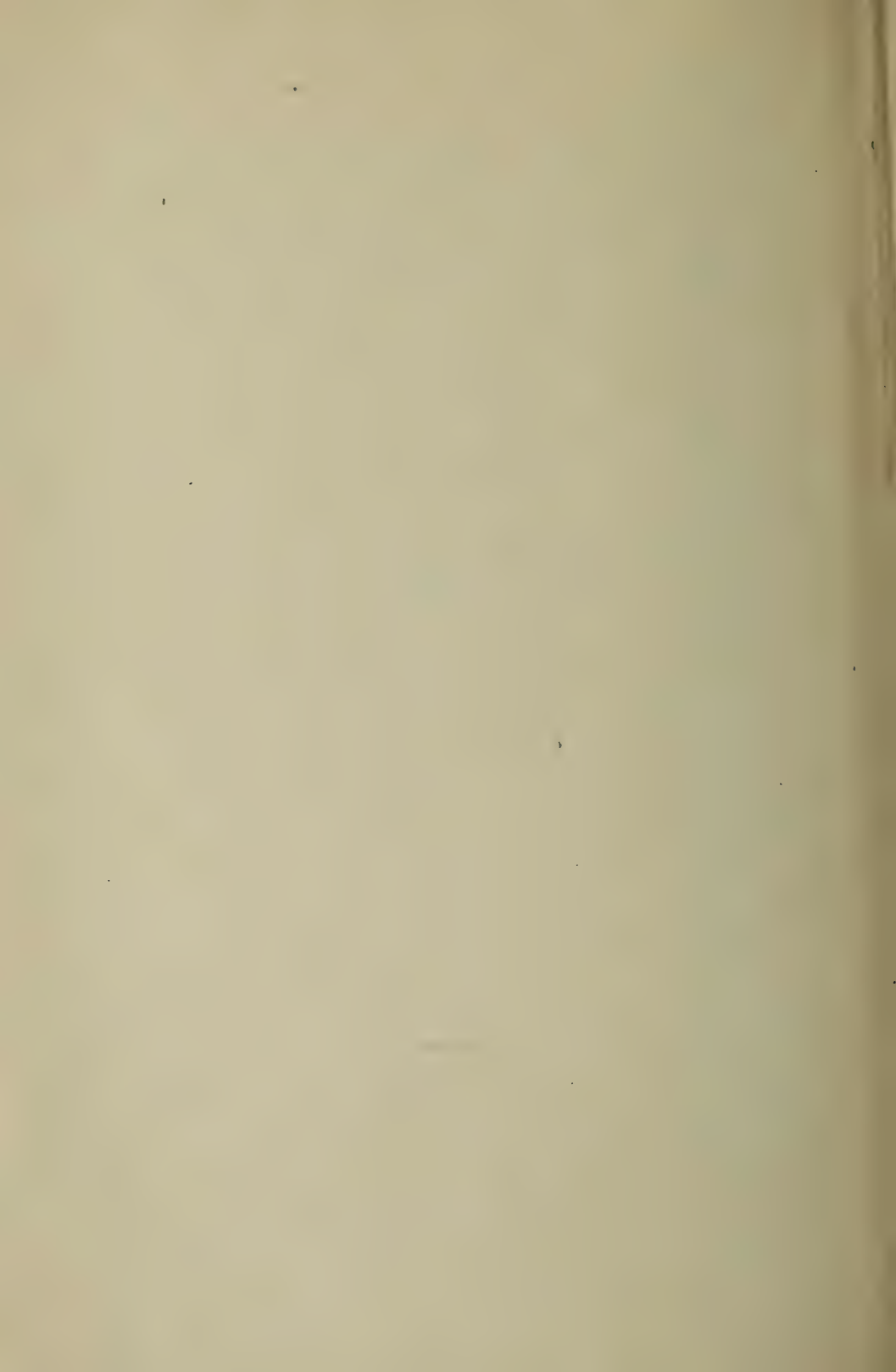
(Kap. 12.) pozdvih: pdzdwhi *P*, pozdvihl *F*, *tisk*.
 — jiná *F*: jiné *P*. — svlekli *F*, *tisk*: swekli *P*
 omylem tisku. — jej *F*: po ohně klade *P*. — —

V. List Poggiův.

Božie [ho]: božieho *F*, božie *P*. — vymlúval., kterýmžto: tak *P* i *F*. — ⟨*n*⟩ každé: k každé *F*, každé *P*. — psotě *F*: psostie *P* omylem tisku. — hubenství *P*: hubenství *F*. — mne *F*, *lt. orig.* me: mně *P*. — uši Veleslavín, *lt. orig.* aures: usta *F P*, patrně omylem, jak ukazuje přívlastek své. — ale *P*, *lt. orig.* autem: a ke *F*. — mē *F*: mne *P*. — pravili *P*, *lt. orig.* cum recitaretur: pravil *F* omylem. — biskupa *P*, *lt.* pontificis: kostela biskupa *F*. — Ano *P*, *lt.* at: ani *F*. — urážlivými *P*: urazivými *F*. — ⟨*po*⟩ posvěcování: po posvěcování *F*, posvěcování *P*. — na svědomí *P F*, *lt. orig.* conscientiam: své přidává *P*. — odložena *F*, dilata *lt. orig.*: odloženo *P*. — duvodové *F*: duodowe *P* omylem tisku. — duši *P*: duše *F*. — znamenitých *P*, *lt.* excellentium: nemá *F*. — a bezprávně *F*, *lt.* indigna: ale zprávně *P* chybně. — osočeni *F*, *lt.* oppressos: osvědčeni *P* mylně. — počav *F*: počev *P*. — tom *P*, *lt.* illum: nemá *F*. — Danielovi *F*: a Danielovi *P*. — [a] *F P*: nemá *lt. orig.* — apoštolé *F*: apsstolee *P* omylem tisku. — [dělníci zlých činuov] *F P*: nemá *lt. orig.*; jest opakování následujících slov. — biechu *P*: byly *F*. — kloniechu *P*: klonily *F*. — kacieřství [m]: kacieřstvím *P F*, haereseos *lt. orig.* — žalost *P*: *lt.* dolor, žádost *F* mylně. — mlčieše *P*: mlčel *F*. — potom *P*: nemá *F* ani *lt. orig.* — ⟨*sem*⟩: sem *F*, nemá *P*. — neměl *P*: měl *F*. — skrúcení *P*, *F*, *lt.* anxietatem, Velesl. úzkosti; snad místo skrúšenie. — uprázdňení *F*: vprazdnenieni *P* omylem tisku. — bieše *P*: byl jest *F*. — ⟨*aneb* k popuzení ukazoval) *F*, *lt.* vel ad indignationem exprimendam: nemá *P*. — nežádáše *P*: nežádal jest *F*. — prosieše *P*: prosil jest *F*. — ustavení *P*: ustanovení *F*. — stálé *F*, *lt.* constanti (animo): stálý *P* omylem. — kolu *P*: kuolu *F*. — obkladen *F*: okladen *P*. — proměšovali *F*: *lt.* paleis interiectis, przomiessowali *P*. — slavný *F P*; v *P* na okraji nad vieru výborný později připsáno. — chtěl sem tobě *P*: tobě sem chtěl *F*. — zatvrzenosti *P*, zatvrzelosti *F*. — jed *F*: gedl *P* omylem. — větčief *P*: *lt.* ampliorem, nemá *F*. — —

*Předloha tisku P podává též text (s týmž vynec-
cháním, v. pozn. 2.; s týmiž přídatky, v. zde 'dělníci zlých
činův', i s týmiž omyly, v. zde 'uši', 'skrúcení') jako ruko-
pis F, ale není to rukopis F sám (neboť čte správně
'žalost', kde F chybil atd.) ani není z něho opsán; taktéž
rkp. F není opsán z předlohy našeho prvotisku. — —*

UKAZATEL.



Pozn. Do tohoto Ukazatele jest pojata jenom látka »Knih paterých«; nejsou tedy sem pojata jména vyskytující se v úvodě, v poznámkách a dodatcích. Také nejsou sem pojata jména biblická anebo chyby pramenů, v textu opravené; rovněž vynechány tvary staročeské (aoristy, imperfekta...), v poznámkách vyložené. Ze slov jednotlivých učiněn jen výběr a přidáván někdy text latinského originálu nebo překladu; úplnosti nehleděno. Jména ostatní přijata všecka. Menší číslice připojené označují poznámky, větší číslice stránky, římské číslice stránky úvodu.

- A** b y = abyste (*u Husa*) 12₁, 32...
a č (= tametsi) 73₁₀, 122...
a l b a (neb říza) 35 (= *alba lt. orig.*).
Aleš viz z Kunštátu.
Anaxagoras, trpěl pro přesvědčení 86.
Antikrist 11, *Antikristova škola* 8 (= koncil).
Arkleb viz z Věteřova.
Arnošt viz z Richmburka.
Augustin sv., měl pochybnosti 87.
B a v o r viz z *Potštejna.*
Betlém, chrám Husův v Praze 15.
z Bietova Jan, podepsal český protest 50.
Boček viz z Kunštátu.
Boecius, trpěl za své přesvědčení 86.
b o s á c i (= fratres minores) 63₁₂, 22₆, 24_e...
b o t k y (= calciamenta) 42.
z Bozkovic Vaněk a Jan, podepsali český protest 50.
z Čimburka Dobeš, podepsal český protest 50.
z Častolovic Póta, podepsal český protest 50.
Čechové — brání Husa proti koncilu 5, 13, 40—50...
Čeněk viz z Vartemberka.
z Černé Hory viz z Bozkovic.
č e r v e n (= Julius) 23₉, 25₉.

- čítí (= sentire) 24¹⁴.
 čtenie (= evangelium) 78⁵¹, 73⁵¹, 51⁶, 41⁷...
Dobeš viz z Cimburka.
 doktoři (= doctores) 52¹⁴.
 dosiesti (= sedere) 66³².
 dovésti (= ostendere) 34⁶⁶.
z Drahotúše Kuník, podepsal český protest 50.
 druhde (= nč. někde) 23³.
 druzí (= quidam) 65²³ (*lt. překl.: alii*), 47²¹...
z Dubé Jindřich, řeč. Škopek, podepsal český protest 40.
z Dubé Václav (a z Leštna), průvodce a ochránce Husův 13, 14, 24...
z Důbravice Jimram a Zbyněk, podepsali český protest 50.
 dvór (= brachium seculare) 37³³.
Englantský arcibiskup 65²⁵.
 Engliši (= nč. Angličané) 3.
Erhart viz z Kunštátu.
Florentský kardinál (= Zabarella) 29³⁸, 90⁴¹...
 Glejt (Husův) 24, 33, 61...; v. t. klejt.
Gottlieben, vězení Husovo, 39⁹².
Hanuš, syn Klemův 62, 9; viz t. z Lipé.
Heidelberk, universita 60³, 64³ (*psáno: Hildeburk*).
Heřman viz z Lanštejna.
Hildeburk viz Heidelberk.
 Hišpani (= nč. Španělé) 3³.
 hlavnie pře (= causa capitis) 81².
 hlezno (hlezen?) 41¹⁰⁴.
 hody: s hodův na hody jíti stč. přísloví 18³.
z Holštejna Vok, podepsal český protest 50.
Hoppe viz Pappenheim.
z Hradce Jan st. a Oldřich, podepsali český protest 49, 50.
 hrdlo: v hrdlo zase bráti (= resorbere) 74⁵⁴.
 hubenstvie (= inopia omnium rerum) 82.
Hus, mistr Jan: vyslýchán i žalařován 4—22; jeho knihy odsouzeny 3, 34; loučí se s přáteli 12—15; nucen k odvolání 23—24; vyzpovídal se 40; předveden naposled koncilu 25—26; odsouzen a odsvěcen 27—36; vydán moci světské 37—38; vyveden na hranici a popraven 39—43; upálen nevinně 52—53, křivými svědky usvědčen 66; byl muž svatý 71, 77, 88...
 — jeho tři listy Čechům do vlasti 3—15; list průvodcům kostnickým 17—18; list »Mnozí již byli«

- 40⁰⁵; jeho »Knížky o církvi« 34⁰⁵; »Odvolání ke Kristu« 32⁵⁰; »Akta pře« 33⁵⁸;
 — — jeho »Život« 10—46, XII—XIII atd.
Hynek viz z Lichtenburka.
z Chlumu Jan, řeč. Kefka, hlavní ochránce a průvodce Husův 5, 13, 14, 24...
z Chlumce viz z Janovic.
 chvalebně (= laudabiliter) 52.
 I jeden (= nec unus) 34.
Jan XXIII., papež, koncilem sesazen, 9—10.
Jan Zlatoustý, sv., patriarcha carhradský, trpěl 8.
Jan, biskup Litomyšlský, odpůrce Husův 3, 9.
z Janovic Petr (a z Chlumce), podepsal český protest 50.
Jaroslav viz z Šternberka.
 jazyk (= natio) 34, 59¹...
 jedne (= nč. jenom) 35.
Jeronym sv., měl pochybnosti 87.
Jeronym z Prahy, z Nového města 59, zastával se Čechů 60, přítel Husův 15, 17, 60; přišel za ním do Kostnice 60—61, unikl odtud do Überlingen 62, vrátil se domů, ale zatčen 63, předveden koncilu 63—64, těžce žalařován 17, 53, 65; donucen k odvolání 66—67; znovu uvězněn 67—8; dvakrát slyšen 68—72; těžce opět žalařován 72; naposled slyšen 73—75; bránil se skvěle 85—87; odsouzen a popraven 76—78; zemřel hrdinsky 91—92.
 — jeho disputace o smrti 66, jeho »Štít víry« 65²².
 — jeho »Život« 57—78, XVI—XVIII.
 ještě (= nč. co, jako) 36.
Jimram viz z Důbravice.
Jindřich viz z Vartemberka.
 juristy (= nč. kanonisté) 97.
Kameracenský kardinál (= d'Ailly) 29³⁵.
kardinál nejvyšší (= předseda) 410.
Kateřina sv., neposlechla prostého rozkazu 5.
Kato, statečně zemřel 90³⁹.
 kazatelé, kazatelský řád (= dominikáni) 22², 85³³.
 kláda (= truncus) 66.
 klejt svobodný (= salvus conductus) 33. *Viz glejt.*
 klejtovati (= gl-) 24¹¹.
Klem, Klemův syn, falckrabí atd. viz 26²⁴, 38²⁴, 43²⁴, 44²⁴, 62².

- Kolín n. Rýnem, universita* 60, 64.
konati (= transigere) 85.
Konstancie (neb *Kostnice*), město švábské 4, 8, 10, 18, 22, 52, 60—62, 81, 92...; jeho předměstí 39; zbor konstanský (= koncil) 3, 8...
z Kostelce viz z Miličina.
Kostnice viz Konstancie.
z Košmburka (= Košumberka) Jan 50.
krašší 5₁₆ (= tuze hezký).
z Kravař Lacek, nejv. hejtman moravský, Milota a Petr, podepsali český protest, 49—50.
z Křižanova Zigmund a Milota, podepsali český protest 50₂.
Krušina viz z Lichtenburka.
Kuník viz z Drahotúše.
z Kunštátu Aleš, Boček (starší a) mladší, Jan Puška a Erhart (Puška), podepsali český protest 49—50.
kupadla (= balnea) 81₁.
Lacek viz z Kravař.
lajk (= laicus) 24, 40.
z Lanštejna Heřman a Jan, podepsali český protest 50.
Laudenský biskup 27₂₇, 73₅₀.
Leonard Aretinský 81, 92; XX.
z Leštna v. z Dubé.
z Lichtenburka Hynek Krušina 50.
z Lipé Hanuš a Jindřich, podepsali český protest 49—50.
litkupník (neb přímlyvce) 9₁₀.
Litomyšlský biskup 3; v. Jan.
z Lomnice Jan, podepsal český protest 49.
Ludvík, syn Klemův 38₂₄, 62₉.
M aiestát 26, 37...
od Matky Boží Sněžné mniši 67₃₅.
Medek viz z Týnce.
Michal z Smradař (= de Causis) 24₁, 67₃₄.
Mikuláš, přítel Poggiův. 81₁; v. t. z *Valdštajna.*
z Miličina Jan, řeč. Sádlo, podepsal český protest 50.
Milota viz z Kravař.
mistři 13₆.
z Mladenovic Petr (prvotisk mylně Mladěňovec) 21.
z Mochova Mikuláš, podepsal český protest 50.
Moravané, moravští páni, bránili Husa spolu s Čechy proti koncilu 5, 14, 40—51.
morděř (= nč. vrah) 10.
mrzutý (= turpis) 52₉.

- mše (plur.) (= missa) 20.
Mucius (Scaevola), statečně si vědl 91⁴⁰.
Myška, pán český, statečně hájil Husa 137.
Nabadač (= instigator) 67, 3...
 nabádanie (= impulsus, překl.) 68, 22.
 nákladný (býti) (= iovere) 54¹⁷.
 namluviti (= persuadere) 87²⁶.
Němec dobrý (= Vít sluha) 16¹³.
Němci odešli 1409 z Prahy 60.
 neprávě (= minus iuste) 71⁴⁶.
 neřád (= nč. nepořádek) 417.
 neroditi (= nč. nechtíti) 26²⁰.
 nezbednost (= inhumanitas) 89.
 nezbedný (= importunus) 51.
 nožíky (= forpex) 37.
Obecná škola 64, v. škola.
 obelhati (= mentiri) 84¹⁸.
 oblačiti, oblačovati (= induere) 35.
 obláště (= nč. zvlášt) 82⁶.
 obrok (= nč. prebenda) 9.
 obyčej (= nč. mrav) 124.
 odrhati (= lacerare) 89³⁰.
 ohyzda (= probrum) 82..
 ochtáb (vochtáb) (= octava) 25, 66.
Oldřich viz z Hradce.
 oltářník (= nč. kaplan) 30⁴².
 omlúvati (= persuadere) 82⁹, 83⁹.
 opak (přivázati) 41¹⁰².
z Opočna Jan ml., podepsal český protest 50.
 opustiti (= nč. vynechati) 45¹²².
 ovšem (= utique) 52¹³, 53¹³, 34...
 oznámiti (= nč. projeviti) 11¹⁵.
Pachy (= nč. manšety, rukávce) 40⁵⁴.
z Pálče, Štěpán, Husův odpůrce 22, 67.
 památno (jest = nondum e memoria hominum efflu-
 xerunt) 64²¹.
z Pappenheima Hoffe, říšský maršálek 42¹⁰⁸.
Paříž, universita 60, 63—63.
 pater (= Pater noster) 43¹¹³.
z Perštajna Vylém, podepsal český protest 40.
Petr, žák sv. Řehoře 8; v. t. z *Křavař*.
de Piro Henricus, notář a prokurátor koncilu 27.
Plato, trpěl pro přesvědčení 86.

- z Plumlova Jindřich, chránil Husa na koncilu* 13.
 poctivost (= reverentia) 54¹⁸, 68³⁷.
 poctivý (= venerandus) 64¹⁸, 51⁴, 53⁴.
z Poděbrad viz z Kunštátu.
 podstrk (= calumniandum) 65²⁶.
 podtrhnúti (= fallere) 32⁶³.
Poggio florentinský 81¹, XVII—XXI.
 pořádká (= quaestio překl.) 64²⁰.
 pohonič (= bedellus) 29³⁹.
 pohrabati (= nč. pohřbiti) 18⁵.
 pochetnost řeči (= eloquentia) 90⁴⁰.
 pochotný (= suavis) 90³⁵.
 pokútně (= clanculum) 66.
Poláci, polští páni zastávali se Husa na koncilu, spolu s Čechy a Moravany 51⁸, 13, 14.
 poprávce (= lictor) 38.
 poručník (= procurator) 28³¹, 33³².
 postonávati (= ingemiscere) 89³³.
 posvátná věc (= sacramentum) 30⁴⁸, 31⁴⁸.
Póta viz z Častolovic.
 pótka (= casus překl.) 71⁴⁴.
z Potštejna (Potenštejna) Bavor, Mikeš a Vylém, podepsali český protest 49—50.
 povoliti, povolovati (= consentire) 72³³, 82⁵.
Praha, Nové město 60.
 — — universita 60, 71.
 právo 9 (= církevní předpisy).
Pražané, na Betlém mají býti laskavi 15.
 předsím (= nuper) 51.
 přejímati (= interpellare) 83¹⁰, 89¹⁰.
 přěpustiti 10¹⁹ (= nč. dopustiti).
 přěpuštění 10¹³ (= nč. dopuštění).
 přivisutie (= appensio) 56.
 prostraně (= diserte) 87, 24.
 prostraný (= apertus) 90³⁶.
Pruský zákon 26¹⁹ (= křížoví rytíři prušti).
Puška viz z Kunštátu.
 pýchati (= superbiam facere) 56²¹.
z Rájce viz z Kunštátu.
 řečník (= procurator) 27³⁷.
Řehoř svatý, trpěl nevinně 8.
z Richmburka Arnošt, podepsal český protest 50.
Riga. Říšský arcibiskup (Konrád z Wallenrodu) 26¹⁹.

- říza (nebo alba) (= alba) 35.
rozumný (= intelligibilis) 41⁹⁰, 43⁹⁶.
z Rožmitála Jan a Zdeněk, podepsali český protest 50.
rufián (= scortator *překl.*) 74⁵³.
rufiánstvo (= scortatio *překl.*) 71⁵³.
rúhanie (= blasphemia) 37⁹¹.
rúhavý (= contumeliosus *překl.*) 76⁶², 37, 38.
Rutilius, statečně trpěl 86.
Rýn, teče blízko popraviště Husova 78.
Scestně, scestný 23⁷, 24¹⁵, 45¹⁵.
směti 6²⁰, 10¹²... (nč. odvažovati se).
Smil viz *z Šternberka*.
z Smradář 22⁴, 67... (= nč. Jircháře). *V. Michal*.
mysl (= sententia) 88²⁸, 89²⁸, 90²⁸...
mysliti (= sentire) 75⁵⁷, 84¹³, 88¹³, 90¹³...
Sokrates, statečně trpěl, nevinně odsouzen 86, 92.
z Sovince Petr, podepsal český protest 50.
stanu, státi 5²¹.
statečný (= efficax) 34.
Stojkové, statečně trpěli 90.
z Strálek (z Strálku) Zbyněk, podepsal protest 50.
z Strážnice viz z Kravař.
studnice 9⁸ (= nč. pramen).
stúliti usta 21 (*stč. příslovi*).
Sulzbach (psáno: Zulepach), město bavorské 62.
švolánie 24¹² (= koncil).
Šelmový (= pestifer) 71⁴⁵ (*v překl. belluinus mylně*).
škola Antikristova (= koncil) 8.
— obecná (scholae publicae) 64 (*v překl. schola universalis; nč. universita*).
Škopek viz *z Dubé*.
Štěpán viz *z Vartemberka*.
z Šternberka (= Šternberka nč.) Smil a Jaroslav, podepsali český protest 50.
Švábové, pohoršení sněmem 4.
Tafat (= nč. dykyta) 40⁹³.
teď (= nč. tuto) 77⁶⁷.
tlačiti (= nč. šlapati) 16¹¹.
tresktánie, tresktati (= corripere, vindicare) 73⁵², 54, 18⁷...
třiesla (= nč. rozkrok) 41.
tudiež (= ibi) 61⁶, 41¹⁸, 25¹⁸... (= nč. také) 22⁵...
z Tvorkova Milota, podepsal český protest 50.

- z Týnce Zd. Medek, podepsal český protest 50.
 u lyznúti se (= subridere) 39^{ss}, 40^{ss}.
 úmysl (= nč. smýšlení) 28^{ss}.
 upříemost (= nč. přímost) 32.
 utajiti se (= tumultum sedare) 63.
 utracenie (= interimere) 91.
 Václav král, dal Čechům vládu na pražské universitě
 60, 71; v t. ze Zvířetic.
 z Valdštejna Jindřich, Mikuláš a Vok, podepsali český
 protest 50.
 Vaněk viz z Bozkovic.
 z Vartemberka Čeněk, nejv. purkrabí, Jindřich a Štěpán,
 podepsali český protest 49—50.
 vážiti se 514 (= odvážiti se nč.).
 věkoma (= věčné nč.) 45^{ss}.
 Věšek viz z Vartemberka.
 z Veteřova Arkleb, podepsal český protest 50.
 viera obecná (= Credo in unum Deum) 76^{ss}, 77^{ss}.
 Viglef Jan (= Viklef, Wycleffe), spravedlivě učil, káral
 hříchy kněžské 71, 73, 74.
 Vilém viz Vylém.
 vladaři (= praesidentes) 68 (překl. praefecti).
 z Vlašimě Jan, podepsal český protest 50.
 vrah (= hostis) 84^{ss} (2X).
 vrch hlavy (= vertex) 78^{ss}.
 však (= tamen) 85^{ss}, 72...
 všeckeren 34...
 Vylém viz z Zvířetic.
 vyměřiti se (= satisfacere překl.) 61.
 vyměřovati se (= se purgare, překl.) 69.
 vymlúvati (= iateri překl.) 75^{ss}, 81...
 vývrat (= quem evomuisti překl.) 74^{ss}.
 Zajice Vylém z Hasenburka, pán český v Kostnici, jeden
 z ochránců Husových 13.
 zákon pruský (= řád rytířský nč.) 261^{ss}.
 zákonnictvo (= religio) 55^{ss}.
 zákonničie rota (= mnišská nč.) 63.
 zakrlivě (= indignanter) 35^{ss}.
 zapýřiti se 33.
 Zbyněk viz z Dúbravice.
 zbýti (= nč. zbaviti se) 46.
 Zdeněk viz z Týnce.
 Zdislav viz z Zvířetic.

- Zeno*, stihán pro přesvědčení, statečně trpěl 86.
zevně (= ně. zjevně) 10₁₃.
Zigmund, král římský a uherský, budoucí král český
9, 23, 38, 52, 54, 55, 61...
zlost (= impietas překl.) 76₆₀, 18₀, 11₁₄, 4₁₃...
zmazání (= nota) 52_s.
zmužile 70.
znésti (= deferre) 54₁₅.
zpusťlý (= ně. zpustlý) 11.
Zulpach viz *Sulzbach*.
z *Zvieřetic Petr, Václav, Vylém a Zdislav*, podepsali
český protest 49—50.
z *Žampachu* viz z *Potštejna*.
-
-

OPRAVY A DOPLŇKY.

(Číslo první značí stránku, druhé řádek.)

Str. 34, ř. 22 čti ijednoho. — 35, 28: 1558. — 37, 24: muoj. — 52, 20: podlé. — 61, 24: bluduov. — 72, 20: Božím Vstúpením. — 96, 8: 1877.

Na str. XII, za ř. 26, dodej: (dílo vzniklo někdy v letech 1417—1429; po napsání první redakce latinské Relace, již klade Palacký k r. 1417, a před prvním citováním, jež nalézáme již r. 1429).

Tamtéž na ř. 28 čti: Není to nemožno, ale také není to příliš pravděpodobno...

Na str. XV vlož za ř. 5: Byla to zároveň odpověď šlechty na psaní koncilu ze dne 26. července 1415, jímž Čechům oznamoval a ospravedlňoval smrt Husovu.

Na str. 95, ř. 18 čti: snad majetek (ale Palacký to výslovně odmítá) Mladenovice...

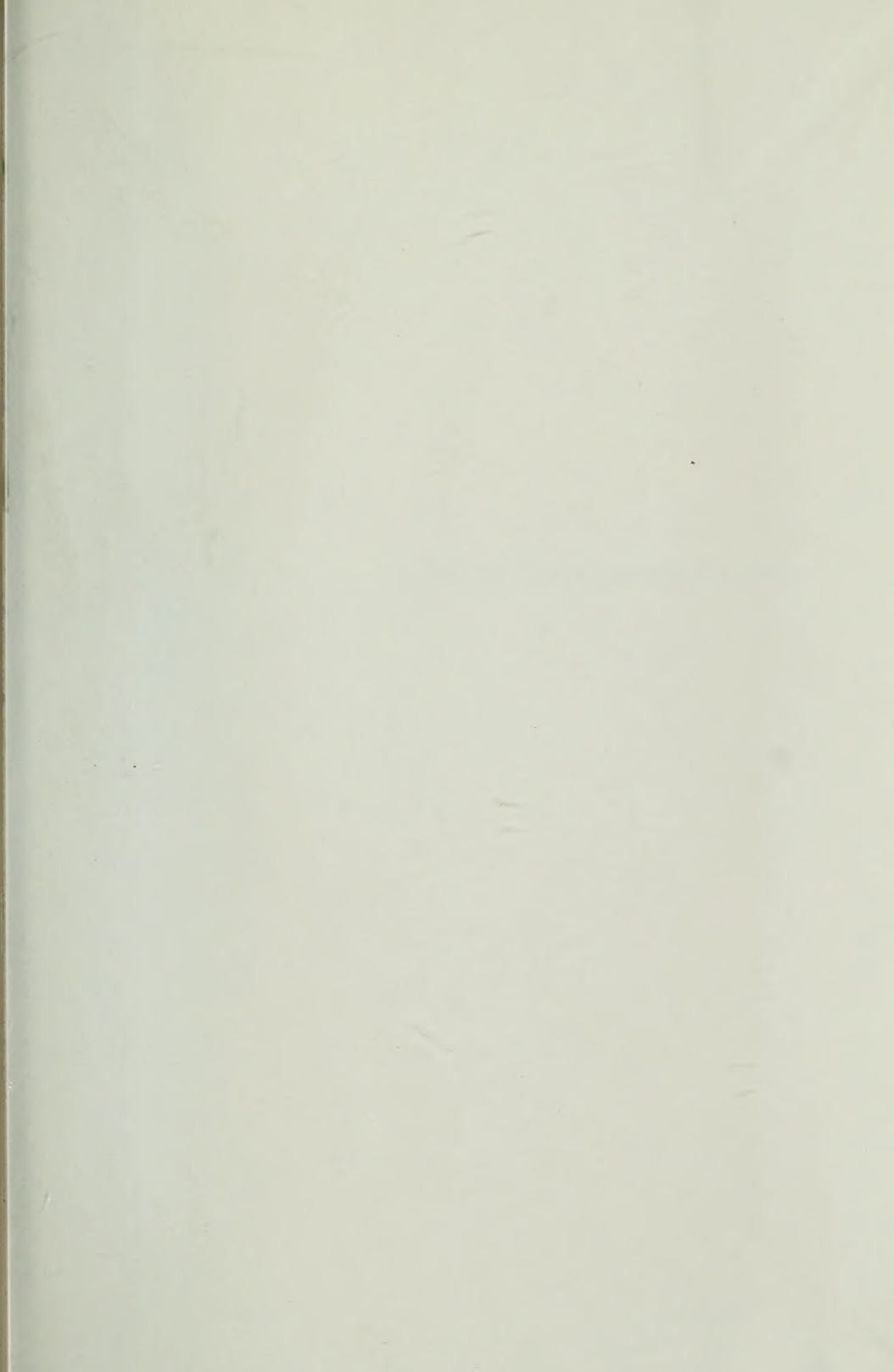
Na str. 113, ř. 17 dodej: A uprostřed Vid.: uprostřed P. — A tak Vid.: a když P. —

Na str. 120, ř. 5 dodej: dále P: také F. — t. ř. 19 nepřítelé F: nepřítelé P. —

OBSAH.

PŘEDMLUVA	STR.	V.
ÚVOD	»	VII.
I. ČTYŘI EPIŠTOLY M. J. HUSI	»	1.
II. UMUČENÍ M. J. HUSI	»	19.
III. ČESKÝ PROTEST	»	47.
IV. UMUČENÍ M. JERONYMA	»	57.
V. EPIŠTOLA POGGIOVA	»	79.
ZEV RUBNÉ DOKLADY	»	93.
ODCHYLKY PRAMENŮ	»	107.
UKAZATEL	»	123.
OPRAVY A DOPLŇKY	»	134.

563018



BX
4917⁶
.015
IMS

O mucenicich ceskych knihy
patery :

